

ФАЛЕРИСТИКА • PHALERISTICS

ХЕРЛАДИКА • HERALDRY

ПРЕГЛЕД НА МАКЕДОНСКИТЕ ОДЛИКУВАЊА SURVEY OF THE MACEDONIAN DECORATIONS

ХЕРЛАДИКА • HERALDRY

ЕВОЛУЦИЈА НА ГРБОТ НА СЕКЛЕРСКАТА ЗАЕДНИЦА THE EVOLUTION OF THE SZEKLER COMMUNITY'S COAT OF ARMS

ХЕРЛАДИКА • HERALDRY

ХЕРАЛДИЧКА ИЗЛОЖБА “МАКЕДОНИЈА ВО СВЕТОТ НА ХЕРАЛДИКАТА” HERALDIC EXHIBITION „MACEDONIA IN THE WORLD OF HERALDRY“

МАКЕДОНСКО ГРБОСЛОВНО ДРУШТВО – 20 ГОДИНИ УМЕТНОСТ НА ПРЕТСТАВУВАЊЕТО

MACEDONIAN HERALDIC SOCIETY - 20 YEARS OF ART OF REPRESENTATION

ЕВОЛУЦИЈА НА ГРБОТ
НА СЕКЛЕРСКАТА
ЗАЕДНИЦА
Атила Иштван Секереш

3

THE EVOLUTION OF THE
SZEKLER COMMUNITY'S
COAT OF ARMS
Attila István Szekeres

ПРЕГЛЕД НА
МАКЕДОНСКИТЕ
ОДЛИКУВАЊА
Јован Јоновски

15

SURVEY OF THE
MACEDONIAN
DECORATIONS
Jovan Jonovski

МАКЕДОНСКО
ГРБОСЛОВНО ДРУШТВО –
20 ГОДИНИ УМЕТНОСТ НА
ПРЕТСТАВУВАЊЕТО
Димитриј Михајловски

69

MACEDONIAN
HERALDIC SOCIETY -
20 YEARS OF ART OF
REPRESENTATION
Jovan Jonovski

ХЕРАЛДИЧКА ИЗЛОЖБА
„МАКЕДОНИЈА ВО СВЕТОТ
НА ХЕРАЛДИКАТА“
Иван Нацевски

76

HERALDIC EXHIBITION
„MACEDONIA IN THE
WORLD OF HERALDRY“
Ivan Nacevski

РЕГИСТЕР НА ГРБОВИ

81

REGISTER OF ARMS

УРЕДУВАЧКИ ОДБОР

д-р Јован Јоновски, аih, LF (Македонија)

Главен и одговорен уредник

д-р Иван Нацевски (Македонија)

- секретар

д-р Стојан Антонов, аih (Бугарија)

д-р Жељко Хајмер, аih, LF, FF, FFRC
(Хрватска)

проф. д-р Иван Балта (Хрватска)

доц. д-р Емир О. Филиповиќ (Босна и
Херцеговина)

проф. д-р Стјепан Ќосиќ (Хрватска)

д-р Тудор-Раду Тирон, АИН (Романија)

д-р Агне Рајлајте-Барде, АИН (Литванија)

проф. д-р Мито Панов (Македонија)

проф. Лазе Трипков (Македонија)

д-р Ан М. Платоф, LF (САД)

EDITORIAL BOARD

Dr. Jovan Jonovski, аih, LF (Macedonia)
Editor in Chief

Dr. Ivan Nacevski (Macedonia), Secretary
Dr. Stoyan Antonov, аih (Bulgaria),
Dr. Željko Heimer, аih, LF, FF, FFRC,
(Croatia),

Prof. Dr. Ivan Balta (Croatia),
Doc. Dr. Emir O. Filipovic (Bosnia and
Herzegovina),

Prof. Dr. Stjepan Cosic (Croatia),
Dr. Tudor-Radu Tiron, АИН (Romania)
Dr. Agne Railaite- Barde, АИН (Lithuania)

Prof. Dr. Mito Panov (Macedonia)
Prof. Laze Tripkov (Macedonia)
Dr. Anne M. Platoff, LF (USA)

НАШИ ИЗДАНИЈА - OUR PUBLICATIONS

Докторската теза од д-р Јован Јоновски
во интегрален облик.

/ *The Sun and the Lion as a symbol in
heraldry and vexillology of Macedonia.* It is
the doctoral thesis by Dr. Jovan Jonovski.

ИМПРЕСУМ • IMPRESSUM

Здружение за хералдика,
вексилологија и фалеристика,
МАКЕДОНСКО ГРБОСЛОВНО
ДРУШТВО

Претседател: Јован Јоновски
+389 70 252 989

Бетовенова 10-6
1010 Скопје, Македонија

www.heraldika.org.mk

Лектура / Proofreading:
Евгенија Стојанова/ Anne Platoff,
Darren George, Charles Wright
Macedonian Heraldic Society

President: Jovan Jonovski
jonovski@heraldika.org.mk

Betovenova 10-6
1010 Skopje, Macedonia

info@heraldika.org.mk

Македонски хералд објавува рецен-
зирани научни статии и популарни
нерецензирани статии / Macedonian
herald publishes peer-reviewed
scientific papers as well as popular non
reviewed articles.

Статии / Papers a [http://heraldika.org.
mk/macedonianherald](http://heraldika.org.mk/macedonianherald)

Цели броеви / entire issues [http://
heraldika.org.mk/macedonian-herald](http://heraldika.org.mk/macedonian-herald)

ЕВОЛУЦИЈА НА ГРБОТ НА СЕКЛЕРСКАТА ЗАЕДНИЦА

Атила Иштван Секереш

Трансилванско хералдичко и вексило-
лошко здружение, Претседател
<https://orcid.org/0009-0003-5133-2566>

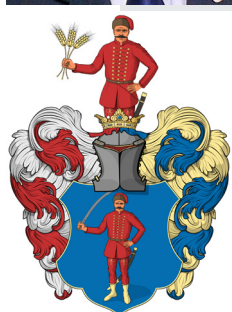
УДК УДК 929.651(498.4)“14“
<https://doi.org/10.47763/mher242203isz>

Рецензирана статија

АПСТРАКТ

Хералдичката литература споменува „стар“ и „понов“ грб на Секлерите. „Стариот“ грб опстојал на повеќе места од крајот на 15 век во најпочитуваното место на заедницата, црквите. „Стариот“ грб на Секлер живеел во грбовите на два града и една област. Елементите на „поновиот“ грб на Секлер, сонцето и полумесечината, постепено се најдоа во официјалните грбови во ерата на Кнежевството Трансилванија. Владејачките принцови, покрај нивните семејни грбови, ги вклучиле симболите на трансилванските имоти во нивните грбови. Во 1659 година Трансилванскиот совет ги кодифицираше печатите на имотите. Трансилванските окрузи треба да имаат: половина орел, Секлер треба да имаат полумесечина и сонце, Саксонците треба да имаат седум градови. Боите на грбот на Секлер (нацијата) се обликувале врз основа на обичаите. Боите беа визуализирани во грбовица од 1765 година издадена од кралицата Марија Терезија, промовирајќи ја Трансилванија во ранг на големо кнежевство. Грбот на Трансилванија кој го содржи парот симболи на Секлер беше воведен во „средниот“ грб на Кралството Унгарија по австриско-унгарскиот компромис. Тие беа вградени и во грбот на Кралството Романија донесен во 1921 г.

Клучни зборови: грб, печат, Секлер, Трансилванија, Унгарија, Романија

THE EVOLUTION OF THE SZEKLER COMMUNITY'S COAT OF ARMS

Attila István Szekeres

Transylvanian Heraldic and
Vexillological Association, President
<https://orcid.org/0009-0003-5133-2566>

UDC УДК 929.651(498.4)“14“
<https://doi.org/10.47763/mher242203isz>

Peer-reviewed article

ABSTRACT

The heraldic literature mentions an ‘old’ and a ‘newer’ Szekler coat of arms. The ‘old’ coat of arms survived in several places from the end of the 15th century in the most respected place of the community, the churches. The ‘old’ Szekler coat of arms lived on in the coats of arms of two towns and one county. The elements of the ‘newer’ Szekler coat of arms, the sun and the crescent moon, gradually found their way into the official coats of arms in the era of the Principality of Transylvania. The ruling princes, next to their family coats of arms, included the symbols of the Transylvanian estates in their coats of arms. In 1659 the Transylvanian Diet codified the seals of the estates. The Transylvanian counties should have a half of an eagle, the Szeklers should have a half moon and a sun, the Saxons should have seven towns. The tinctures of the Szekler (nation’s) coat of arms took shape based on the custom. The tinctures were visualized in the 1765 letters patent issued by Queen Maria Theresia, promoting Transylvania to the rank of great-principality. The coat of arms of Transylvania containing the Szekler pair of symbols were introduced in the ‘middle’ coat of arms of Kingdom of Hungary after the Austrian-Hungarian compromise. They were also built in the coat of arms enacted in 1921 for the Kingdom of Romania.

Keywords: coat of arms, seal, Szekler, Transylvania, Hungary, Romania

Потеклото на секлерската (унгарски (y) *székely*, романски (p) *secui*, латински (л) *siculi*) популација не е разјаснето, за што има неколку теории (Zoltán 2016) (Benkő 2016). Едно е сигурно: тие биле воена етничка група на лесна коњаница, која

им се придружила на унгарските освојувачи и го презела јазикот и културата на Унгарците (Zoltán 2016). Кралевите на Унгарија ги населиле Секлерите во Трансилванија за да го бранат источниот дел на земјата. Во текот на 12–13 век, Секлерите се населувале во карпатскиот појас на југоисточниот дел на Трансилванија, Секлерланд, (y. *Székelyföld*, романски (p) *Ținutul Secuiesc*, л. *Terra Siculorum*) (сл. 1). Во компактна област тие се организирале во седишта (територијална административна и судска единица со поголема автономија од округ), слично како и Саксонците населени главно во јужниот дел на Трансилванија, исто така од кралевите на Унгарија (Benkő 2014, 184) (Benkő 2016a).

Во периодот кога Секлерланд му припаѓал на Унгарското Кралство, Секлерите уживаа привилегии: тие имаа обврска да се борат за одбрана на границите на земјата, а за возврат не плаќале данок (Egyed 2016, 366).

По битката кај Мохач, во 1526 година, Унгарија била поделена на два дела. По 1541 година кога Отоманите го окупирале главниот град Буда, Унгарија била поделена на три дела: западниот дел останал Унгарско Кралство под владетелите на Хабсбурговците, средниот дел потпаднал под власта на Отоманите и на исток било формирано независното Кнежевство Трансилванија (Oborni 2016). Секлерланд бил дел од кнежевството. Од крајот на Првата светска војна и Трианонскиот мировен договор (со мала пауза за време на Втората светска војна), Секлерланд е дел од Романија, сместена во средината на земјата, како дел од Трансилванија.

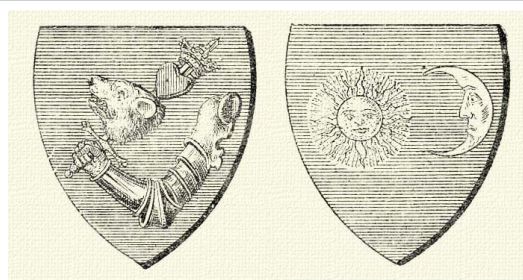

Сл./Fig. 1

that joined the Hungarian conquerors and took over the language and culture of the Hungarians (Zoltán 2016). The kings of Hungary settled the Szeklers in Transylvania to defend the eastern part of the country. In the course of the 12–13th centuries the Szeklers populated in the Carpathian bend the southeastern part of Transylvania, the Szeklerland, (H. *Székelyföld*, Romanian (R) *Ținutul Secuiesc*, L. *Terra Siculorum*) (Fig. 1). In a compact area they organized themselves into seats (a territorial administrative and judicial unit with greater autonomy than a county), similarly to the Saxons settled mainly to the southern part of Transylvania also by the kings of Hungary (Benkő 2014, 184) (Benkő 2016a).

In the period when Szeklerland belonged to the Hungarian Kingdom the Szeklers enjoyed privileges: they had the obligation to fight for the defence of the country's borders, in return, they did not pay tax (Egyed 2016, 366).

After the Battle of Mohács, in 1526, Hungary was split into two parts. After 1541 when the Ottoman Turks occupied the capital, Buda,

Сл./Fig. 2

Hungary was divided into three parts: the western part remained the Hungarian Kingdom under Habsburg rulers, the middle part got under Ottoman Turk rule and in the East the independent Principality of Transylvania was formed (Oborni 2016).

Szeklerland was part of the latter. Since the end of the First World War and the Trianon Peace Treaty (with a small break during the Second World War), Szeklerland has been part of Romania, located in the middle of the country, as part of Transylvania.

Во годините на автономното Кнежевство Трансилванија, делегатите на трите заедници присуствувале на Собранието на кнежевството¹. Како последица, симболите на овие заедници почнале да се користат, првично без никакво формално донесување. Прво се појавил печатот на саксонската заедница, а потоа и печатот на секлерската заедница. Симболите на заедниците се појавиле во средината на 16 век (Keöpeczi Sebestyén 1917, 33-44).

Хералдичката литература споменува „стар“ и „понов“ грб на Секлерите (сл. 2). Првиот е дефиниран како: (Сино,) рака во оклоп свиткана во лакотот, која држи меч што наденува глава на мечка, срце и круна. Вториот е многу поедноставен, се состои од Сино, златно сонце десно и сребрена полумесечина лево².

„СТАРИОТ“ ГРБ НА СЕКЛЕРИТЕ

„Стариот“ грб на Секлерите опстојувал на неколку места од крајот на 15 век во најфреквентното место на заедницата, во црквите³.

На една од трите сводови во апсидата на утврдената унитарнијанска црква во Дарју (у. Székelyderzs) можеме да го видиме стариот грб на Секлерите: полумесечина и звезда, рака свиткана во лакотот наопаку, која држи меч свртен надолу.

Во овој грб повеќе не се вклучени круната, главата на мечката и срцето, а во него се појавуваат некои нови елементи, имено полумесечината и звездата (сл. 3). Грбот е изработен во последните години на 15 век (1495–1496), кој е со иста старост како и сводот на апсидата.

Можеме да видиме грб на една од корбелите во апсидата на калвинистичката црква во Мугени (у. Bögöz) (сл. 4). Прикажан е доцноготскиот штит со рака која излегува од круна, која држи меч што наденува глава, срце и глава на мечка. Тука се појавуваат сите елементи на таканаречениот стар

In the years of the autonomous Principality of Transylvania, the delegates of the three estates attended the Diets of the realm¹. As a consequence, the symbols of these estates started to be used, initially without any formal enactment. First there appeared the seal of the Saxon community, and then the one of the Szekler community. The symbol of the counties appeared by the middle of the 16th century (Keöpeczi Sebestyén 1917, 33-44).

The heraldic literature mentions an ‘old’ and a ‘newer’ Szekler coat of arms. (Fig. 2) The first is defined as (Azure) an arm in armour embowed the hand holding a sword impaling a bear’s head, a heart and a crown. The latter is much simpler, consisting of Azure, a sun Or in the dexter, respected by an increscent moon Argent in the sinister².

THE ‘OLD’ COAT OF ARMS OF THE SZEKLEERS

The ‘old’ coat of arms of the Szeklers survived in several places from the end of the 15th century in the most frequented receptacle of the community, in the churches³.

On one of the three corbels in the apse of the Unitarian fortified church in Dârju (Hungarian Székelyderzs) we can see the old Szekler coat of arms: In sinister chief an arm armoured holding a sword pointing to base, in dexter base a crescent below a mullet.

The crown, the bear’s head and the heart are no longer included on this coat of arms, and some new elements appear on it, namely the mullet and the crescent moon (Fig. 3). The coat of arms was made in the last years of the 15th century (1495–1496), being of the same age as the vault of the apse.

We can see a coat of arms on one of the corbels in the apse of the Calvinist church in Mugeni (H. Bögöz) (Fig. 4). It shows late-gothic shield with an arm issuing from a coronet holding a sword impaling a bear’s head and a heart. All the

Сл./Fig. 3

Сл./Fig. 4

грб на Секлерите. Грбот се појавил во првите години на XVI век (1503–1504), заедно со сводот на апсидата.

Можеме да видиме колекција од осум грба насликани на сводот на апсидата на калвинистичката црква во Даја (у. Székelydála) (сл. 5). Колекцијата ги вклучува грбовите на кралот Владислав II од Унгарија, Леонард Барлабаси, трансилванскиот подвојвода и секлерскиот подвојвода, грбот на секлерската заедница, на саксонската заедница, грбовите на градовите Брашов (у. Brassó, германски (г) *Kronstadt*), Сибиу (у. Nagyszeben, г. *Hermannstadt*) и Сигишоара (у. Segesvár, г. *Schässburg*) и грбот на династијата Арпад (Szekeres, 2017, 175-190).

Грбот на Секлерите е: црвено, десна рака свиткана во лакот во оклоп која излегува од облак во лево чело, која држи меч кој набива златна круна, црвено срце и златна мечкина глава помеѓу златни шестокрака звезда и полумесечина во чело. Фактот дека грбот на Секлерите е свртен кон лево е разбирлив, бидејќи е поставен на десната страна на кралскиот грб (сл. 6), Грбот на Дајан е датиран околу 1510 г. (Szekeres, 2011, 37-38).

На парапетот на поранешниот готски олтар на црквата „Свети Петар и Павле“ на Римокатоличката парохија Шумулеу-Циук (у. Csíksomlyó), која се наоѓа во Чиботени (у. *Csobotfalva*), е украсена со грбот на Владислав II на една страна и грбот на Секлерите од другата страна. Парчиња од олтарот биле разделени на различни места, поделени меѓу Будимпешта и Клуж (у. *Kolozsvár*, г. *Klausenburg*). Парапетот,

Сл./Fig. 5

elements of the so-called old Szekler coat of arms appear on this. The coat of arms appeared in the first years of the 16th century (1503–1504), together with the vault of the apse.

We can see an ensemble of eight coats of arms painted on the vault of the apse of the Calvinist church in Daia (H. Székelydála) (Fig. 5). The ensemble includes the coats of arms of King Vladislaus II of Hungary, Leonard Barlabássy Transylvanian vice-voivode and Szekler vice-comes, the coat of arms of the Szekler community, of the Saxon community, the coats of arms of the towns of Braşov (H. Brassó, German *Kronstadt*), Sibiu (H. Nagyszeben, G. *Hermannstadt*) and Sighişoara (H. Segesvár, G. *Schässburg*) and the shield of the Árpád dynasty (Szekeres, 2017, 175-190).

Szekler coat of arms's is Gules a dexter arm embowed and armoured proper issuing from a cloud in sinister chief, holding a sword palewise impaling a crown Or, a heart Gules and a bear's head Or between in the dexter a six-pointed star and on the sinister a crescent both in chief Or. The fact that the Szekler coat of arms is toward sinister is understandable, because the Szekler coat of arms was placed on the dexter side of the royal coat of arms (Fig. 6). The Daian coat of arms is dated around 1510 (Szekeres, 2011, 37-38).

The predella of the former Gothic altar of the Saints Peter and Paul Roman-Catholic parish-church of Şumuleu-Ciuc (H. Csíksomlyó), located in Cioboteni (H. Csobotfalva), is decorated with the coat of arms of Vladislaus II on one side and the Szekler coat of arms on the other side. The pieces of the altar were scattered to different places, being divided between Budapest and Cluj

Сл./Fig. 6

украшен со два грба, сега се чува во депото на Музејот на уметност во Клуж-Напока, далеку од очите на посетителите⁴. Грбот на Секлерите е: Црвено, десна рака, свиткана во лакотот во оклоп која излегува од облак во лево чело, која држи меч којкој набива златна круна, црвено срце кафеава глава од мечка, помеѓу златни шестокрака звезда и полумесечина во чело (сл. 7). Грбот е исто така датиран околу 1510 година (Szekeres, 2014, 65).

Презентираните грбови, главно последните два, потекнуваат од истата ера.

Стариот грб на Секлерите опстојувал на знаме од 1601 година. Во битката кај Гурусло (*Goroszló*) на 3 август 1601 година каде што се бореле платеничките трупи на светиот римски император Рудолф II, предводени од Џорџ Баста и труците на Михаил Храбриот, поранешен принц од Влашка кои ја поразиле војската на Сигисмунд Батори, принцот од Трансилванија. Знамињата заробени во битката биле испратени во кралскиот двор во Прага. Таму беа изложени на јавноста. Георг Пухнер, инженерски офицер на Кристијан II, избраниот принц на Саксонија, ги нацрта за својот господар заробените воени знамиња, кои ја симболизираат победата, 110 на број (Mika 1893, 10). Страниците вклучени во томот - кодекс - беа зачувани за потомството во Саксонската кралска библиотека Дрезден (денес Саксонската државна и универзитетска библиотека Дрезден). Има едно пешадиско знаме на Секелвашархел со симболите на Секлерите кое прикажува бело поле,

Сл./Fig. 7

Сл./Fig. 8

Сл./Fig. 9

Сл./Fig. 10

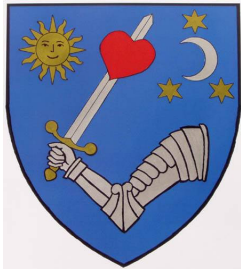
(H. Kolozsvár, G. Klausenburg). The predella, decorated with two coats of arms, is now kept in the deposit room of the Art Museum in Cluj-Napoca, out of the visitors' sight⁴. The Szekler coat of arms shows: Gules a dexter arm embowed and armoured proper issuing from a cloud in sinister chief, holding a sword palewise impaling a crown Or, a heart Gules and a bear's head Brunaitre between in the dexter a six-pointed star Or and on the sinister a crescent both in chief (Fig. 7). The coat of arms is also dated around 1510 (Szekeres, 2014, 65).

The presented coats of arms, mostly the latter two, date from the same era.

The old Szekler coat of arms subsisted on a flag from 1601. In the Battle of Guruslău (*Goroszló*) fought on 3 August 1601 the mercenary troops of Holy Roman emperor Rudolph II, led by Georgio Basta and the troops of Michael the Brave, former Prince of Wallachia defeated the army of Sigismund Báthori, Prince of Transylvania. The flags captured in the battle were sent to the royal court in Prague. There they were on public display. Georg Puchner, engineer officer of Christian II, Prince-Elector of Saxony drew for his lord the captured military flags symbolizing victory, 110 in number (Mika 1893, 10). The pages included in a volume – codex – were preserved for posterity by the Saxon Royal Library Dresden (today Saxon State and University Library Dresden). There is an infantry flag of Székelyvásárhely with Szekler symbols depicting, in its white field, an arm in armour holding a sword

рака во оклоп која држи меч што го пробива црвено срце и мечкина глава. Мечот има златни звезда десно и полумесечина лево (сл. 8).

„Стариот“ грб на Секлерите опстојува на грбовите на градовите Таргу Муреш (у. *Marosvásárhely*) и Одорхеу Секујеск (у. *Székelyudvarhely*) и седиштето Треи Скауне (у. *Háromszék*), современа област Ковасна (сл. 9, 10, 11).

Сл./Fig. 11

piercing a heart Gules and a bear's head proper. The sword has a star Or on dexter and a crescent Or on sinister (Fig. 8).

The 'old' Szekler coat of arms lived on the coats of arms of the Târgu Mureş (*Marosvásárhely*) and Odorheiu Secuiesc (*Székelyudvarhely*) towns and Trei Scaune (*Háromszék*) seat, contemporary

Covasna county (Fig. 9, 10, 11).

„ПОНОВИОТ“ ГРБ НА СЕКЛЕРИТЕ

Сонцето и полумесечината постепено се најдоа во официјалните грбови во ерата на Кнежевството Трансилванија. Почнувајќи од војводата Кристофор Батори, владејачките принцови, покрај нивните семејни грбови, ги вклучиле симболите на трансилванските заедници во нивните грбови. Овие се појавија и на нивните хералдички печати и монети (Кеџеџи 1917, 33-44).

На медалјонот од 1580 г. на војводата Кристофор Батори, можеме да го видиме неговиот портрет на аверсот, со следниот натпис:

„CHRIST[oforus] BATH[ori] DE SOMLIO“, а на задната страна можеме да видиме, од грбот на Батори, излегува полу орел. Оддесно сонце во раскош, а десно полумесечина. Во долниот дел има седум ридови со замоци

на врвот и продолжува натписот: „PRINCEPS TRANSYL[vaniae] 1580“⁴⁵ (сл. 12). Ова е моментот кога сонцето и полумесечината се појавија како составни делови на грбот на Трансилванија.

Овие нови елементи станаа трајни за време на владеењето на неколку принцови, кои ги прикажувале на своите печати и монети, заедно со нивните семејни грбови (Кеџеџи 1917, 37-40).

Амблемите на Секлерите, сонцето и месечината може јасно да се видат на врежаниот грб во камен од 1606 г. на

Сл./Fig. 12

THE 'NEWER' COAT OF ARMS OF THE SZEKLEERS

The sun and the crescent moon gradually found their way into the official coats of arms in the era of the Principality of Transylvania. Beginning with voivode Chistophor Báthori, the ruling princes, next to their family coats of arms, included the symbols of the Transylvanian estates in their coats of arms. These appeared on their armorial seals and coins as well (Keöpeczi 1917, 33-44).

On the medallion made in 1580 of voivode Chistophor Báthori, we can see his portrait on the

obverse, with the following inscription: “CHRIST[oforus] BATH[ori] DE SOMLIO”, and on the reverse we can see, issuing of the shield of the Báthori coat of arms, an eagle displayed. On its dexter in splendour, on its sinister

the increscent moon. In the lower part there are seven hills with castles on top and the inscription continues: “PRINCEPS TRANSYL[vaniae] 1580”⁴⁵ (Fig. 12). Thus, this is the moment when

the sun and the crescent moon appeared as component parts of Transylvania's coat of arms.

These new elements became permanent during the reigns of several princes, being displayed upon their seals and coins, together with their family arms (Keöpeczi 1917, 37-40).

The emblems of the Szeklers, the sun and moon can clearly be seen

Сл./Fig. 13

трансилванскиот принц Стефан Боцкаи, кој исто така бил избран за принц на Унгарија: десно се појавува унгарскиот, лево трансилванскиот, во средината е грбот на Боцкаи, а над него грбот на Секлерите. (Се наоѓа во куќата на Боцкаи во Колошвар, денес седиште на Ректоратот на Унгарскиот Универзитет на Трансилванија во Сапиентија во Клуж-Напока) (сл. 13). Грбот јасно ги покажува титулите на личноста: избран принц на Унгарија, принц на Трансилванија и гроф на Секлерите (сл. 14).

Знаците на трите заедници се појавуваат на монетите издадени според принципите на Трансилванија⁶ (сл. 15, 16).

Во 1659 година трансилванското Собрание ги кодифицираше печатите на заедниците.⁷ Третиот член од законот донесен на Собранието одржано во Себеш (у. Szászsebes, г. Mühlbach) помеѓу 24 мај - 15 јуни 1659 година ги дефинира печатите: „четири печати треба да се изрежат соодветно на четирите поголеми заедници во земјата, имено на трансилванските заедници, потоа вториот на секлерската заедница, третиот на саксонската нација, четвртиот на делот од Унгарија приклучен на Трансилванија. (...) Печатите треба да изгледаат вака: заедниците на Трансилванија треба да имаат половина орел издлабена како знак на печатот, со натпис: „*Sigillum comitatum Transilvaniae*“ (Печатот на заедниците во Трансилванија). Секлерите треба да има полумесечина и сонце, со натпис: „*Sigillum nationalis Siculicae*“ (Печатот на секлерската нацијата). Саксонците треба да имаат седум градови, со натпис: „*Sigillum nationalis Saxonicae*“ (Печат на саксонската нација). Делот од Унгарија што е вклучен во Трансилванија треба да има четири реки и двоен крст, со натпис: „*Sigillum partium Hungariae Transilvaniae annexarum*“ (Печатот на делот од Унгарија припоен кон Трансилванија).

Сл./Fig. 14

Сл./Fig. 15

Сл./Fig. 16

on the stone carved coat of arms from 1606 of the Transylvanian prince Stephen Bocskai, who was also elected as prince of Hungary: the Hungarian arms appear on the right, the Transylvanian ones on the left, in the middle there is the Bocskai coat of arms, and above it the arms of the Szeklers. (Located in Bocskai House in Kolozsvár, today the headquarters of the Rectorate of Sapientia Hungarian University of Transylvania in Cluj-Napoca) (Fig 13). The coat of arms shows clearly the titles of the person: elected prince of Hungary, prince of Transylvania and count of the Szeklers (Fig. 14).

The signs of the three estates appear on the coins issued by the principles of Transylvania⁶ (Fig. 15, 16).

In 1659 the Transylvanian Diet codified the seals of the estates⁷. The 3rd article of the law decided by the Diet held at Sebeş (*Szászsebes, Mühlbach*) between 24th May – 15th June 1659 stipulates the aspect of the seals: “four seals should be cut accordingly to the four bigger estates of the country, namely that of the Transylvanian counties, then

the second that of the Szekler community's, the third that of the Saxon nation, the fourth that of the part of Hungary incorporated to Transylvania. (...) The seals should look the following way: the Transylvanian counties should have a half of an eagle carved as their sign on the seal, with the inscription: ‘*Sigillum comitatum Transilvaniae*’ (The seal of the Transylvanian counties). The Szeklers should have a half moon and a sun, with the inscription: ‘*Sigillum nationis Siculicae*’ (The seal of the Szekler nation). The Saxons should have seven towns, with the inscription: ‘*Sigillum nationis Saxonicae*’ (The seal of the Saxon nation). The part of Hungary incorporated to Transylvania should have four rivers and the double cross, with the inscription: ‘*Sigillum partium Hungariae Transilvaniae annexarum*’ (The seal of the part of Hungary annexed to Transylvania).

Во ова време официјално беа воспоставени симболите на секлерската заедница: сонцето и

Сл./Fig. 17

полумесечината. Печатот на округите, на Секлерите и на Саксонците е направен во истата година⁸. Печатот на Партиум (делот на Унгарија припоен кон Трансилванија) не бил направен, бидејќи во 1660 година Османлиите го окупирале Партиум. Печатот на Секлерите и Саксонците набргу се изгубиле, но наскоро - во 1661 година - биле изрежани нови⁹. Печатите на трите трансилвански заедници биле користени заеднички, врз документите што биле автентичирани на тој начин¹⁰ (сл. 17).

Матрицата на печатот на „нацијата“ на Секлерите е направена од сребро¹¹ (сл. 18). Во центарот е елипса во барокен свиток, - десно сонце во сјај, лево полумесечина со човечко лице. Околу работ има натпис: „SIGIL. NATIONIS SICULICAE. LO ERDELIORSZAGAE HA”. Латинскиот текст – „SIGIL[lum] NATIONIS SICULICAE“ – што значи: печат на нацијата (заедницата) на Секлерите.

Комплетирањето на фрагментот од унгарски текст до него заврши на матрицата на печатот на саксонската нација. Латинскиот текст на него – „SIGIL[lum]. NATIONIS SAXONICAE“ (Печатот на саксонската нација) – унгарското писмо до него е следниот: „ROM NEMZETBOL AL“. Прочитано целосно и декодирано: Трансилванско обединување на три нации (у. HÁROM NEMZETBŐL ÁLLÓ ERDÉ-

LYORSZÁGÉ). Дури и од ова можеме да видиме дека печатите биле замислени да се користат колективно.

Ова беше многу важен момент, бидејќи симболите на Секлер

Сл./Fig. 18

Сл./Fig. 19

Сл./Fig. 20

Сл./Fig. 21

This was the time when the symbols of the Szekler estates were officially instituted: the sun and the crescent moon.

The seal of the counties, of the Szeklers and of the Saxons were made in the same year⁸. The seal of the Partium wasn't made, because in 1660 the ottomans occupied the Partium (the part of Hungary annexed to Transylvania). The seal of the Szeklers and Saxons got shortly lost, but soon – in 1661 – they carved a new one instead⁹. The seals of the three Transylvanian estates were used jointly, upon the documents thus authenticated¹⁰ (Fig. 17).

The seal matrix of the Szekler 'nation' is made of silver¹¹ (Fig. 18). In the center is an ellipse engaged in a Baroque scroll, – in its imprint – on the dexter a sun in splendour, on the sinister increscent with a human face. The text around the border has inscription: “SIGIL. NATIONIS SICULICAE. LO ERDELIORSZAGAE HA”.

The Latin text's – “SIGIL[lum] NATIONIS SICULICAE” – meaning: the seal of the Szekler nation (estate). The completion of the Hungarian text fragment next to it ended up on the seal matrix of the Saxon nation. The Latin text on it – “SIGIL[lum]. NATIONIS SAXONICAE” (The seal of the Saxon nation) – the Hungarian writing next to it is as follows: “ROM NEMZETBOL AL”.

and decoded: TRANSYLVANIA'S REUNION OF THREE NATIONS (H. HÁROM NEMZETBŐL ÁLLÓ ERDÉLYORSZÁGÉ). We can see even from this that the seals were conceived to be used collectively.

This was a very important moment, because the Szekler symbols – the pair of the Sun and

- парот сонце и полумесечина - беа кодифицирани со закон (сл. 19).

Матрицата за печат на нацијата на Секлерите беше во употреба до ликвидацијата на административната автономија во 1876 година (Zepezaner, 2011, 78).

Симболите на трите имоти се појавуваат и на валутите издадени од хабсбуршките монарси од Виена, кои во исто време биле кралеви на Унгарија и принцови на Трансилванија¹² (сл. 20, 21).

Трите симболи за трите заедници се појавуваат во грбот на Трансилванија: орелот, кој ги претставува заедниците, сонцето и полумесечината ја претставуваат секлерската заедница, а седумте тврдини ја претставуваат саксонската заедница.

Боите на грбот на секлерската нација се обликуваа врз основа на обичаите, бидејќи беше природно да се постават небесните тела во сино поле и сонцето да стане златно, а полумесечината сребрена.

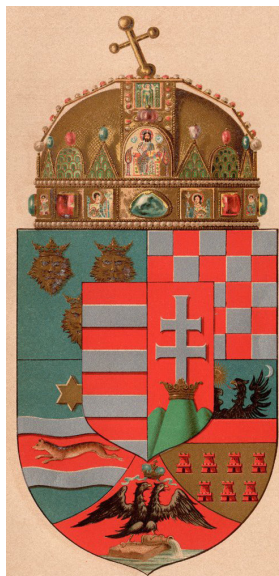
Боите беа визуализирани на грбовницата од 1765 година издадена од кралицата Марија Терезија, промовирајќи ја Трансилванија во ранг на големо кнежевство.¹³

Насликаниот грб, прикажан на кралскиот документ издаден на 2 ноември 1765 година, е: пресечен сино и златно со црвена врвца, од која излегува црн орел со златен клун, меѓу златно сонце и сребрена полумесечина во чело; долу, седум црвени кули, 3-4 со два прозорци, со затворени порти. Овој пат наместо полумесечина свртена кон десно, според традицијата, сега е свртена кон лево (сл. 22). Грбот е заснован на веќе познатите симболи на заедницата, како што е одлучено во 1659 г.

Грбот на Трансилванија, кој го содржи парот симболи на Секлерите, кој

Сл./Fig. 22

Сл./Fig. 23

Сл./Fig. 24

the crescent – were codified by law (Fig 19).

The Szekler nation's seal matrix was in use until the liquidation of the administrative autonomy in 1876 (Zepezaner, 2011, 78).

The signs of the three estates also appear on the currencies issued by the Habsburg royals from Vienna, who at the same time were kings of Hungary and princes of Transylvania¹² (Fig. 20, 21).

The three emblems for the three estates appear in the coat of arms of Transylvania: the eagle, representing the counties, the sun and crescent represents the Szekler community and the seven bastions represent the Saxon community.

The tinctures of the Szekler nation's coat of arms took shape based on the custom, since it was natural to place the celestial bodies in an Azure field and the sun become Or, and the crescent Argent.

The tinctures were visualized in the 1765 letter-patent issued by Queen Maria Theresia, promoting Transylvania to the rank of great-principality.¹³

The painted coat of arms, displayed on the royal document issued on 2 November 1765, is as follows: Per fess Azure and Or, over all a bar Gules, issuing there from a demi-eagle displayed Sable, in dexter chief a sun in splendor Or, and in sinister chief a crescent Argent. In the base, seven towers, three and four, Gules. This time, the increscent moon, against the custom, is changed to decrescent (Fig. 22) The coat of arms is based on the already known estate's symbols, as decided upon in 1659.

The coat of arms of Transylvania containing the Szekler pair of symbols, were introduced in the

бил воведен во „средниот“ грб на Кралството Унгарија по австриско-унгарскиот компромис од 1867 г.: како четврто поле од грбот¹⁴ (сл. 23).

Тие биле вградени во грбот на Кралството Романија донесен во 1921 година по Првата светска војна, како четврто поле¹⁵ (сл. 24). Лишен од ознаките кои се однесуваат на Кралството, овој грб беше усвоен од парламентот во 1992 година, како симбол на Романија.¹⁶ Грбот на Романија беше изменет со закон во 2016 година: кралската круна беше вратена на главата на орелот¹⁷ (сл. 25).

Сл./Fig. 25

ЗАКЛУЧОЦИ

Елементите на „поновиот“ грб на Секлер, сонцето и полумесечината, постепено се најдоа во официјалните грбови во ерата на Кнежевството Трансилванија, почнувајќи од војводата Кристофор Батори. 1580 година беше моментот кога сонцето и полумесечината се појавија како составни делови на грбот на Трансилванија. Овие елементи постепено станаа постојани за време на владеењето на неколку принцови, кои се прикажани на нивните печати и монети, заедно со нивните семејни грбови. Во 1659 година, трансилванското Собрание ги кодифицирало печатите на заедниците, Секлерите да имаат полумесечина и сонце. Ова бил многу важен момент, бидејќи симболите на Секлерите - парот на сонцето и полумесечината - биле кодифицирани со закон. Првиот официјален грб на Трансилванија кој ги содржи симболите на Секлерсе појавил на грбовница од 1765 г. издадена од кралицата Марија Терезија, промовирајќи ја Трансилванија во ранг на големо кнежевство. Овој грб беше воведен во „средниот“ грб на Кралството Унгарија по австриско-унгарскиот компромис од 1867 година: како четврто поле од грбот. Тие беа вградени и во грбот на Кралството Романија донесен 1921 г. по Првата светска војна, исто така како четврто поле. Лишен од ознаките кои се однесуваат на Кралството, овој грб беше усвоен од парламентот во 1992 година, како симбол на Романија. Грбот на Романија беше изменет со закон во 2016 година: кралската круна беше вратена на главата на орелот. Така, денешниот романски грб имплицитно ги содржи симболите на Секлерите.

‘middle’ coat of arms of Kingdom of Hungary after the 1867 Austrian-Hungarian compromise: as a fourth quarter of the coats of arms¹⁴ (Fig 23).

They were also built in the coat of arms enacted in 1921 for the Kingdom of Romania after the First World War, as a fourth quarter too¹⁵ (Fig. 24). Deprived from the marks referring to the Kingdom, this coat of arms was adopted by the Parliament in 1992, as symbol of Romania.¹⁶ The coat of arms of Romania

was modified by law in 2016: the royal crown was replaced on the eagle’s head¹⁷ (Fig. 25).

CONCLUSIONS

The elements of the ‘newer’ Szekler coat of arms, the sun and the crescent moon gradually found their way into the official coats of arms in the era of the Principality of Transylvania, beginning with voivode Chistophor Báthori. 1580 was the moment when the sun and the crescent moon appeared as component parts of Transylvania’s coat of arms. These elements gradually became permanent during the reigns of several princes, being displayed upon their seals and coins, together with their family arms. In 1659 the Transylvanian Diet codified the seals of the estates, the Szeklers would have a half moon and a sun. This was a very important moment, because the Szekler symbols – the pair of the sun and the moon crescent – were codified by law. The first official coat of arms of Transylvania containing the Szekler symbols appeared in the 1765 letters patent issued by Queen Maria Theresia, promoting Transylvania to the rank of great-principality. This coat of arms was introduced in the ‘middle’ coat of arms of Kingdom of Hungary after the 1867 Austrian-Hungarian compromise: as a fourth quarter of the coats of arms. This was also built in the coat of arms enacted in 1921 for the Kingdom of Romania after the First World War, also as a fourth quarter. Deprived from the marks referring to the Kingdom, this coat of arms was adopted by the Parliament in 1992, as symbol of Romania. The coat of arms of Romania was modified by law in 2016: the royal crown was replaced on the eagle’s head. Thus, today’s Romanian coat of arms implicitly contains Szekler symbols.

- 1 Овој труд беше претставен на XXXII Меѓународен конгрес за генеалошки и хералдички науки, Глазгов 10-12 август 2016 година, необјавен претходно. / This paper was presented at XXXII International Congress of Genealogical and Heraldic Sciences, Glasgow 10-12 August 2016, not published in the preceding
- 2 Samuele Timon, *Imago antique Hungariae, representans terras, adventus, et res gestas gentis hunnicae* (Cassovia: typis Academicis Soc. Jesu, per Joan, Henrieum Frauenheim, 1733), p. 13; Franciscus Carolus Palma, *Heraldicae regni Hungariae specimen, regia, provinciarum, nobiliumque scuta completens, conscriptum a* (Vindobona: Trattner, 1766), pp. 74-76; András Dugonics, *A magyaroknak uradalmak; mind a régi, mind a mostani – üdőkben*, (Pest–Pozsony: Fűskúti Landerer Mihály, 1801) pp. 54-55; Joseph Benkő, *Transsilvania. Sive magnus Transsilvaniae Principatus* (Claudiopoli: Typis Lycei regii, 1833), p. 423; Elek Jakab, *Az erdélyi országos címerek története*, in *Századok* I. (Budapest: Magyar Történelmi Társulat, 1867), p. 339; Károly Tagányi, *Magyarország címertára* (Budapest: Altenburger G. és Rumbold B, 1880), pp. 10-20; Dezső Hattyuffy, *A hazai vármegyék és városok címerai* (Kolozsvár: Erdélyi Múzeum, 1881), p. 8; Constantin Reichenauer von Reichenau, Géza von Csergheő, Oscar von Bárczay, Der Adel von Siebenbürgen, Nürnberg, *J. SIEBMACHER'S grosses und allgemeines Wappenbuch* (Nürnberg: Verlag von Bauer und Rappe, 1898), p. 2, tab. 3; István Biás, Ifj, *A székely nemzet címere* (Marosvásárhely: különnyomat a Székely Világ I. évfolyamából, 1905) pp. 2-5.
- 3 Attila István Szekeres, *Stema comunității secuiești*, in *Simboluri istorice secuiești* ed. by Attila István Szekeres (Odorheiu Secuiesc: Centrul Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Harghita, 2017) pp. 17-23; Attila István Szekeres, *The Sun and Crescent in the seal of the Szekler community*, in *Acta Siculica 2014–2015 – A Székely Nemzeti Múzeum Évkönyve*, (Sepsiszentgyörgy: Székely Nemzeti Múzeum, 2015) pp. 117-129; Attila István Szekeres, *Székely jelképek*, (Sepsiszentgyörgy: Háromszék Vármegye, 2013), pp. 9-12; Attila István Szekeres, *A székely címer*, in *Jelképek a Székelyföldön. Címerek, pecsétek, zászlók*, ed. by János Mihály (Csíkszereda: Hargita Megye Tanácsának Műemlékvédelmi Közzszolgálat, 2011), pp. 15-28.
- 4 Id. no. II 5831.
- 5 Resch Adolf, *Siebenbürgische Münzen und Medaillen von 1538 bis zur Gegenwart* (Hermannstadt, 1901), tab 62, fig. 15; Lajos Huszár–Ferenc Pap–Judith Winkler, *Erdély éremművészete a 16–18. században*, (Kolozsvár: Kriterion Könyvkiadó, 2010), pp. 107, 110.
- 6 Serviciul Județean Harghita al Arhivelor Naționale ale României, F. 251 – Colecția de sigilii a Muzeului din Cristuru Secuiesc [The Harghita county department of the Romanian National Archives, F. 251 – the seal collection of the Museum in Cristuru Secuiesc], registry no. 38 and 57, apud: Zoltán Bicsok, *Koronák, hatyúk, lilimok. A Hargita Megyei Levéltár pecsétgyűjteménye – Crini, coroane, lebede. Colecția de sigilii a Arhivelor Naționale Harghita* (Csíkszereda–Miercurea Ciuc: Editura Csíkszereda Kiadóhivatal, 2015), pp. 39-40, fig. 10, 13.
- 7 Monumenta Comititalia Regni Transsylvaniae. Erdélyi Országgyűlési Emlékek, XII. kötet (1658–1661), ed. by Sándor Szilágyi (Budapest: Magyar Tudományos Akadémia, 1887), pp. 291-310.
- 8 Jenő Zepeczner, *A székely nemzet pecsétje*, in *Jelképek a Székelyföldön*, p. 76; Sándor Pál-Antal, *Történelmi szimbólumaink. Székelyföldi pecsétek* (Marosvásárhely: Mentor Kiadó, 2014), p. 36.
- 9 Ibidem.
- 10 Serviciul Județean Sibiu al Arhivelor Naționale ale României [The Sibiu county department of the Romanian National Archives], Fond H. J. Benigni, VIII/38, f. 40.
- 11 Muzeul Național de Istorie a Transilvaniei, Colecția Medievală și Premodernă [National Museum of Transylvanian History, the Collection of Medieval History], registry no. F3900. Според регистарот тежи 31,9 грама. Според мерењата на авторот, неговиот дијаметар е 35,3 mm, дебелината е 3,8 mm./ According to the register it weighs 31.9 grams. According to the measurements of the author its diameter is 35.3 mm, its thickness is 3.8 mm.
- 12 <http://eremtar.hupont.hu/50/az-erdelyi-fejedelemsegpenzei-iii> (12. 02. 2016); http://katalogus.numismatics.hu/index.php/cPath/31_44/sort/6a/page/4 (12. 02. 2016).
- 13 Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára [National Archives of Hungary, Erdélyi Levéltárak], Gubernium, Cista diplomatica, Királyi hitlevelek, B27.
- 14 *Az új magyar és a közös intézmények használatára rendelt új címerek*, in *Budapesti Közlöny* 236/12. 10 1915, apud. *Turul* XXXV/I–4 (Budapest: Magyar Heraldikai és Genealógiai Társaság, 1917), pp. 1-14.
- 15 *Lege pentru fixarea stemei Regatului României, întregit cu țările surori unite nr. 3578/23. 07.1921*, in *Monitorul Oficial* 92/29. 07. 1921 (București), pp. 3569-3573.
- 16 *Lege privind stema țării și sigiliul statului nr.102/21. 09. 1992*, in *Monitorul Oficial al României*, part. I, nr. 236/24. 09. 1992, pp. 1-6.
- 17 *Lege pentru modificarea Legii nr. 102/1992 privind stema țării și sigiliul statului nr. 146/12. 07. 2016*, in *Monitorul Oficial al României*, part. I, nr. 542/19. 07. 2016, pp. 1-2.

СЛИКИ • FIGURES

- Сл. 1/ Fig. 1 <http://szekelyfold.terkepek.net/hol-van-szekelyfold-terkep.jpg> (15.4.2024)
- Сл. 2/ Fig. 2 „Старите“ и „поновите“ грбови на Секлер во хералдичката литература пред 2010 г. / The ‘old’ and the ‘newer’ coats of arms of Szeklers in heraldic literature before 2010 – Károly Tagányi, *Magyarország címertára* (Budapest: Altenburger G. és Rumbold B, 1880), 10-20.

- Сл. 3/ Fig. 3 „Стариот“ грб на Секлер во Дарџиу/Секелдерз / The Szekler’s ‘old’ coat of arms in Dârjiu/Szekelyderzs – Фото Атила Иштван Секереш / Photo by Attila István Szekeres
- Сл. 4/ Fig. 4 „Стариот“ грб на Секлер во Мугени/Бероз / The Szekler’s ‘old’ coat of arms in Mugeni/Bögöz – Фото Атила Иштван Секереш / Photo by Attila István Szekeres

- Сл. 5/ Fig. 5 Сводот на апсидата на калвинистичката црква во Даја/Секелдаља /The vault of the arsis of the Calvinist church in Daia/Székelydályá – Фото Атила Иштван Секереш / Photo by Attila István Szekeres
- Сл. 6/ Fig. 6 Грбовите на заедницата Секлер и кралот Владислав II од Унгарија во Даја/Секелдаља /The coats of arms of the Szekler community and King Vladislaus II of Hungary in Daia/Székelydályá – Фото Атила Иштван Секереш /Photo by Attila István Szekeres
- Сл. 7/ Fig. 7 „Стариот“ грб на Секлер – од Чиоботени/Цоботфалва /The Szekler’s ‘old’ coat of arms – from Cioboteni/Csobotfalva – фото Иштван Фелеки / Photo by István Feleki
- Сл. 8/ Fig. 8 Пешадиско знаме на Секеливасархели со симболи на Секлер во Дрезденскиот кодекс, 1601 г. /Infantry flag of Székelyvásárhely with Szekler symbols in the Dresden Codex, 1601 – University Library, Dresden, Mscr.Dresd.G.8
- Сл. 9/ Fig. 9 Грбот на градот Таргу Муреш/Маросвасархели, 1616 година/ The coat of arms of Târgu Mureş/Marosvásárhely town, 1616 – Фото Шандор Пал Антал/ Photo by Sándor Pál-Antal
- Сл. 10/ Fig. 10 Грб на градот Одорхеиу Секујеск/Секељудвархел, 2021 г. /The coat of arms of Odorheiu Secuiesc/Székelyudvarhely town, 2021–HG 897/2021
- Сл. 11/ Fig. 11 Грб на округот Цовасна (поранешно седиште во Харомсек), 2007 г. /The coat of arms of Covasna County (former Háromszék seat), 2007 – Автор Атила Иштван Секереш / Author Attila István Szekeres
- Сл. 12/ Fig. 12 Медалјон на војводата Кристофор Батори, 1580 г. /The medallion of voivode Chistophor Báthori, 1580 – HUSZÁR–PAP–WINKLER 2010, 110.
- Сл. 13/ Fig. 13 Грбот на принцот Стефан Боскај, 1606 г. / The coat of arms of prince Stephen Bocskai, 1606 – Фото Атила Иштван Секереш /Photo by Attila István Szekeres
- Сл. 14/ Fig. 14 Симболите на Секлер во грбот на Стивен Боскаи, 1606 г. /The Szekler symbols in Stephen Bocskai’s coat of arms, 1606 – Фото Атила Иштван Секереш / Photo by Attila István Szekeres
- Сл. 15/ Fig. 15 Печатот на принцот Габриел Бетлен, 1621 г. /The seal of prince Gabriel Bethlen – 1621–BICSOK 2015, F no 10
- Сл. 16/ Fig. 16 Печатот на принцот Георг Ракоци II, 1658 г. / The seal of prince George Rákóczi II – 1658, - SJAN Harghita, F 251, nr. 57
- Сл. 17/ Fig. 17 Печатите на трите имоти на Трансилванија / The seals of the three estates of Transylvania – SJAN Sibiu, Fond H. J. Benigni, VIII/38, f. 40
- Сл. 18/ Fig. 18 Матрицата за печат на „нацијата“ Секлер, 1661 г. / The seal-matrix of the Szekler ‘nation’, 1661 – Фото Атила Иштван Секереш / Photo by Attila István Szekeres
- Сл. 19/ Fig. 19 Печатот на имотот Секлер / The seal of the Szekler estate – SZNM, i. 253/A
- Сл. 20/ Fig. 20 Половина Кројцер издаден од Јован I, светиот римски император, крал на Унгарија, како принц на Трансилванија, 1710 г. / ½ Kreutzer issued by John I, Holy Roman Emperor, King of Hungary, as prince of Transylvania, 1710 – ma-shops.com/saenn/item.php?id=45937
- Сл. 21/ Fig. 21 Дукат издаден од кралицата Марија Терезија како голем принцеза на Трансилванија, 1778 г. /Ducat issued by Queen Maria Theresia as grand prince of Transylvania, 1778 – numisbids.com
- Сл. 22/ Fig. 22 Грб на Големото кнежество Трансилванија, 1765 г. / The coat of arms of the Grand Principality of Transylvania – 1765 - HU-MNL-OL-F 144-No. 5
- Сл. 23/ Fig. 23 „Средниот“ грб на Кралството Унгарија, 1896 г. / The ‘middle’ coat of arms of Kingdom of Hungary, 1896 – Pallas Nagy Lexikona, Budapest, 1896
- Сл. 24/ Fig. 24 „Малиот“ грб на Кралството Романија, 1921 г. / The ‘small’ coat of arms of Kingdom of Romania, 1921 – SANIC, I 1066/3
- Сл. 25/ Fig. 25 Грбот на Романија, 2016 г. / The coat of arms of Romania, 2016 – legislatie.just.ro

БИБЛИОГРАФИЈА • BIBLIOGRAPHY

- Benkő, Elek, (2016), A székelyek „magyar” eredetéről, *Székelyföld története I*, 122–128.
- Benkő, József (2014), *Erdély* (Sepsiszentgyörgy: Székely Nemzeti Múzeum, 2014), 184;
- Benkő, Elek (2016a), „Székelyek a középkori magyar királyságban“, *Székelyföld története I*, 129–173.
- Egyed, Ákos (2016), „Az adómentesség és az „ökörsütés”“, *Székelyföld története I*, 366.
- Keöpeczi Sebestyén, József, Erdély címere, in *Turul XXXV/1–4*, (Budapest: Magyar Heraldikai és Genealógiai Társaság, 1917, pp. 33–44).
- Kordé, Zoltán (2016), A székelyek mint a magyarsághoz csatlakozott katonai segédnép, in *Székelyföld története I*, ed. by Ákos Egyed (Székelyudvarhely: Haáz Rezső Múzeum), 117–121;
- Mika, Sándor, Erdélyi hadi zászlók 1601-ből, in: *Turul XI/1*, (Budapest: Magyar Heraldikai és Genealógiai Társaság, 1893.)
- Oborni, Teréz (2016), „A mohácsi csata és következményei“, *Székelyföld története I*, 488–503.
- Pál-Antal, Sándor, *Történelmi szimbólumaink. Székelyföldi pecsétek* (Marosvásárhely: Mentor Kiadó, 2014).
- Sarkadi Nagy, Emese, Quo vadis? Soarta politiceilor din Șumuleu-Cioboteni, in *Ars Transylaniae*, XXIV (Cluj-Napoca: Editura Academiei Române. Institutul de Arheologie și Istoria Artei, 2014).
- Szekeres, Attila István, Stema comunității secuiești, in *Simboluri istorice secuiești ed. by Attila István Szekeres* (Odorheiu Secuiesc: Centrul Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Harghita, 2017).
- Szekeres, Attila István, The Coats of Arms of the Calvinist Church in Daia Secuiescă/ Székelydályá, in: *Acta Terrae Fogarasiensis VI*, 2017.
- Szekeres, Attila István, A székelydályai református templom címerei, in *Jelképek a Székelyföldön. Címerek, pecsétek, zászlók*, ed. by János Mihály (Csíkszereda: Hargita Megye Tanácsának Műemlékvédelmi Közzolgálat, 2011).
- Zepeczaner, Jenő, A székely nemzet pecsétje, in *Jelképek a Székelyföldön*.

ПРЕГЛЕД НА МАКЕДОНСКИТЕ ОДЛИКУВАЊА

Јован Јоновски

Македонско грбословно друштво,
Претседател и главен хералд
<https://orcid.org/0000-0003-2448-3441>

УДК 351.856.2(497.7); 737.2(497.7); 929.71(497.7)
<https://doi.org/10.47763/mher2422015j>

Рецензирана статија

АПСТРАКТ

Првите одликувања користени во денешна Република Македонија се од Демократска Федерална Југославија (подоцна СФРЈ). Првото автентично одликување на НР Македонија е илинденската споменица од 1951 г. како републичко одликување. По осамостојување на југословенските републики, Хрватска и Словенија првите доделувања ги имаа уште во 1992 г., додека Република Македонија дури 13 години подоцна, иако првиот закон за одликувања беше донесен 1995 г. Патот до остварување на овие државни симболи беше макотрпен. Законот од 2002 г. ги постави основите на македонскиот награден систем, кој всушност започна со дефинирањето на изгледот и материјалите од кои се изработени ордените и медалите во 2005 г. Системот предвидува 6 ордени: Орден на Република Македонија; „8 Септември“; „Илинден - 1903 година“; за заслуги за Македонија; за воени заслуги и „Света Мајка Тереза“. И 5 медали: за заслуги за Република Македонија; за храброст; на честа, „Вечно сонце“ и за учество во хуманитарни или мировни операции, надвор од територијата на Република Македонија; и една Повелба на Република Македонија. Од 11 ордени и медали, 25% се недефинирани, системот има премалку одликувања. Доделувањето на ордените и медалите е крајно рестриктивен. Оваа статија ги обработува македонските одликувања во поширок контекст.

Клучни зборови: Македонски одликувања, ордени, медали, повелба, фалеристика

SURVEY OF THE MACEDONIAN DECORATIONS

Jovan Jonovski

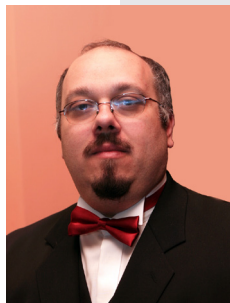
Macedonian Heraldic Society,
President and Chief Herald
<https://orcid.org/0000-0003-2448-3441>

UDC 351.856.2(497.7); 737.2(497.7);
929.71(497.7)
<https://doi.org/10.47763/mher2422015j>
Peer-reviewed article

ABSTRACT

The first decorations used in today's Republic of Macedonia are from the Democratic Federal Yugoslavia (later SFRY). The first authentic decoration of People's Republic of Macedonia is the Ilinden memorial medal from 1951 as a decoration of the Republic. After the independence of the Yugoslav Republics, Croatia and Slovenia had their first decorations in 1992, while the Republic of Macedonia only 13 years later, although the first law on decorations was passed in 1995. The path to the realisation of these state symbols was arduous. The law of 2002 laid the foundations of the Macedonian award system, which actually started with the defining the design and materials from which the orders and medals are made in 2005. The system has six orders: Order of the Republic of Macedonia; "September 8"; "Ilinden - 1903"; for merits for Macedonia; for military merits and "Saint Mother Teresa". And five medals: for merit for the Republic of Macedonia; for bravery; of honour, "Eternal sun" and for participation in humanitarian or peace operations outside the territory of the Republic of Macedonia; and a Charter of the Republic of Macedonia. Out of 11 orders and medals, 25% are undefined, and the system has too few decoration. The awarding of orders and medals is extremely restrictive. This article deals with the Macedonian decorations in a wider context.

Keywords: Macedonian decorations, orders, medals, charter, phaleristics

Фалеристиката е дисциплина која ги изучува одликувањата. Името доаѓа од латинското „phalerae“, што претставува метален медалјон даван на римските војници за посебни војнички вештини, кој се прикачувал на градниот оклоп. Таа се занимава со видливите ознаки што можат да се носат. Историски, одликувањата се награди доделени од владетел (локален или врховен) на членовите на витешките редови – ордени. Тоа се организирани групи луѓе, меѓусебно поврзани со завети, кои се стремат кон заеднички цели. Нив ги проучува дисциплината шивалристика, од старофранцуското „Chevalier“, што означува благородник, витез, припадник на витешки ред. Невозможно е овие две дисциплини да се одделат, бидејќи понекогаш длабоко навлегуваат една во друга (Ацовиќ 2013, 14).

Воените витешки ордени или редови се појавуваат кон крајот на 11 век, заедно со крстоносните војни во Светата Земја. Во 16 век доаѓа до првата промена во пристапот кон одликувањата, кога припадноста на некој ред се базирала скоро исклучиво на статусот и на потеклото. Владетелот почнува својата благодарност кон своите поданици да ја искажува на два начина. Првиот, преку личен подарок во облик на медалјон на кој е прикажан ликот на дародавецот, во знак за благодарност, со што тој јавно ја искажува како кон признат поединец. Ова го претставува почетокот на современото разбирање на орденот.

Вториот начин е да се покаже благодарноста, обично кон пониските слоеви, офицери и војници, преку ковани парички, кои можат да се употребат и како платежно средство поради вредноста на материјалот од кој се направени. Тоа се предвесници на современите медали.

Промената на дефинирањето на разбирањето на ордените и одликувањата се завршува со основањето на францускиот ветерански медал во 1771 година, кој не се дава веќе за заслуги, туку за 24 години ревносна воена служба. Со тоа се формираат сервисните медали и споменици. Оваа „реформа“ со која ордените веќе стануваат јавно признание за прифатени постигнувања, набргу ќе се прошири во Европа. Така, во Прусија во 1740 година се формира орденот за заслуги. На крај, орденот

Сл./Fig. 1

Phaleristics is a discipline that studies decorations. The name comes from the Latin “phalerae”, which is a metal medallion given to Roman soldiers for special military skills, which was attached to the breastplate. Phaleristics deals with visible wearable signs. Historically, decorations were awards given by a ruler (local or supreme) to members of a knightly order. These are organised groups of people, interconnected by covenants, who strive for common goals. They are studied by the discipline of chivalry, from the Old French “Chevalier”, which means knight or member of an order of chivalry. It is impossible to separate these two disciplines, because sometimes they deeply penetrate each other (Ацовиќ 2013, 14).

Military knightly orders appeared in the late 11th century, along with the Crusades in the Holy Land. The 16th century saw the first change in the approach to decorations, when belonging to an order was based almost exclusively on status and descent. The ruler began to express his gratitude to his subjects in two ways. The first, through a personal gift in the form of a medallion on which the face of the donor is shown, is bestowed as a sign of gratitude, which he publicly expresses as a recognised individual. This represents the beginning of the modern understanding of orders and decorations.

The second way is to show gratitude, usually to the lower ranked officers and soldiers, through minted coins, which can also be used as a means of payment due to the value of the material from which they are made. These are the forerunners of modern medals.

This definition of the understanding of orders and decorations ended with the establishment of the French veteran medal in 1771, which was no longer awarded for merit, but for 24 years of diligent military service. This created the idea of service medals and memorials. This “reform” with which orders became a public recognition of accepted achievements, soon spread throughout Europe. The Order of Merit was established in Prussia in 1740 and, finally, the Order of the Legion of Honour, following Napoleon’s idea at the beginning of

на Легијата на честа, по идеја на Наполеон, на почетокот на 19 век, ја дава денешната насока на ордените и медалите како јавни признанија за дадени постигнувања. Наполеоновиот систем на одликувања и до денес е основниот систем на одликувања (Ацовић 2013, 21).

Современите одликувања се доделуваат од државата (или државни органи) за поединечни заслуги. Општо, одликувањата можат да бидат: ордени, крстови, медали, споменици, повелби и материјални награди (како разни видови оружје и др.). Системот на одликувања ги определува видовите одликувања, нивните степени (редови), кој ги доделува и за какви заслуги. Тој се определува со закон и статuti на поединечните одликувања. Техничките детали – карактеристики се утврдуваат со закон или указ. Потребни се и канцеларија за ордени и комисија за одликувања.

СФР Југославија имаше канцеларија за ордени, како и земјите нејзини наследнички. За жал, Република Македонија нема таква канцеларија. Нејзината улога е подготвување на целокупната документација и техничка поддршка во процесот на доделување и врачување на одликувањата (Rudež 1987).

ОДЛИКУВАЊАТА И МАКЕДОНИЈА

Веројатно првите современи одликувања во Македонија се за востанијата и борбите за ослободување на Балканот. Ѓоргија Пулевски е одликуван со рускиот орден Свети Ѓоргија 4-ти степен за неговото учество во Руско-турската војна 1877-78 година (сл. 1). Исто така, 40 Македонци, учесници во Македонското востание биле одликувани со медал од страна на Русија, кое било сметано како еден од напорите на локалното население да ја потпомогне Русија во Руско-турската војна 1877-78 година. Медал за ослободување на Бугарија (сл. 2) им е доделуван на оние што имале директно учество во Руско-турската војна 1877-78 година или пак со разни востанија индиректно ја ослабувале Турција. За руската политика и интерес, искажани на Санстефанскиот мировен договор во таа сфера била и целата Македонија (Јоновски 2015, 302).

Медалот е кружен, изработен од

the 19th century, gives today's pattern to most orders and medals as public recognitions for given achievements. Napoleon's system of decorations is still the basic system of decorations (Ацовић 2013, 21).

Modern decorations are awarded by the state (or state authorities) for individual merits. In general, decorations can be in the form of: orders, crosses, medals, memorial tokens, charters and material awards (such as various types of weapons, etc.). The system of decorations determines the types of decorations, their degrees (classes), who awards them and for what merits. It is determined by law and the statutes of the individual decoration. Technical details and characteristics are also determined by law or decree. Chancery of Orders and decorations commission is also needed.

SFR Yugoslavia had a Chancery of order, as did its successor countries. Unfortunately, the Republic of Macedonia does not have such an chancery. The role of such an chancery is to prepare the entire documentation and technical support in the process of awarding and handing out decorations (Rudež 1987).

THE DECORATIONS AND MACEDONIA

Probably the first modern decorations in Macedonia are for the uprisings and struggles for liberation in the Balkans in the 19th century.

Gjeorgija Pulevski was awarded the Russian Order of Saint George (4th degree) for his participation in the Russo-Turkish War of 1877-78 (Fig. 1). Also, 40 Macedonians, participants in the Macedonian uprising, were awarded a medal by Russia, which was considered as a part of the efforts of the local population to help Russia in the Russo-Turkish War of 1877-78. The Medal for the Liberation of Bulgaria (Fig. 2) was awarded to those who directly participated in the Russo-Turkish War of 1877-78 or indirectly weakened Turkey with various uprisings. For the Russian policy and interest, expressed at the San Stefano peace agreement, the whole of Macedonia was also in that sphere¹ (Jonovski 2015, 302).

Сл./Fig. 2

бронза со дијаметар од 28 мм, кој на аверсот има руски крст врз полумесечина завртена нагоре. На надворешниот раб има текст: „Оние што сеат со солзи, ќе жнеат со радост - Во спомен за ослободување на бугарските браќа“. Реверсот е со ликот на императорот Александар II и текст по работ: „Б. М. Александар II Император и Седржец Серуски“, а под ликот: „Цар Ослободител“, а под него: „19 февруари 1878“ (Чепурнов 2001, 474).

По Балканските и Првата светска војна, Македонија влегува во состав на Кралството на Србите, Хрватите и Словенците, подоцна Кралство Југославија, и на нејзина територија се користи системот на одликувања на Кралството Југославија, кој е преземен од оној на Кралството Србија и соодветно надграден.

Уште во текот на Втората светска војна почнува наградниот систем на СФРЈ. На 15 август 1943 година, Тито, во својство на врховен командант на НОВ и ПОЈ, го потпишува указот за одликувањата во НОБ. „Законот за ордените и медалите на Демократска Федеративна Југославија“ е донесен на 9 јуни 1945 година (Нацевски, Јоновски 2023).

Од вкупно доделени 1.307 ордени народен херој (сл. 3), на лица родени во денешна Република Македонија им се доделени 66 вакви одликувања. Од нив 44 загинале за време на војната. Најмногу народни херои - 14 има од Прилеп и Прилепско, 8 од Куманово и Кумановско, 7 од Битола и Битолско, 5 од Скопје. Фана Кочовска-Цветковиќ, родена во 1927 година во с. Лавци, Битола, беше најмладиот народен херој на Југославија (*Народни* 1982). И градот Прилеп е носител на орденот Народен херој, како и по еден град од сите републики во тогашната СФРЈ.

ИЛИНДЕНСКА СПОМЕНИЦА

Прво македонско одликување е Илинденската споменица установена од Народното собрание на Народна Република Македонија, на седницата од 6 јуни 1950 година со прогласување на Законот за Илинденската споменица. Споменицата

The Medal for the Liberation of Bulgaria is round, made of bronze with a diameter of 28 mm, which on the obverse has a Russian cross on a crescent turned upwards. On the outer edge is the text: “Those who sow with tears will reap with joy - In memory of the liberation of the Bulgarian brothers.” The reverse has the image of Emperor Alexander II and a text along the edge: “B. M. Alexander II Emperor and Sedrzec Seruski”, and below the image: “Tsar Osloboditel”, and below it: “February 19, 1878” (Чепурнов 2001, 474).

After the Balkan wars and the First World War, Macedonia became part of the Kingdom of Serbs, Croats and Slovenes, later the Kingdom of Yugoslavia, and the system of decorations of the Kingdom of Yugoslavia was used in its territory, which was taken over from that of the Kingdom of Serbia and upgraded accordingly.

Already during the Second World War, the award system of Democratic Federal had begun. On 15 August 1943, Tito, in his capacity as supreme commander of the National Liberation Army (NLA) and Partisan units of Yugoslavia signed the decree on the decorations in the National Liberation War (NLW). “The Law on the Orders and Medals of the Democratic Federal Yugoslavia” was adopted on June 9, 1945 (Нацевски, Јоновски 2023).

Out of a total of 1,307 Orders of National Hero awarded (Fig. 3), 66 such decorations were awarded to people born in today’s Republic of Macedonia; 44 of them posthumously to fallen fighters in the war. The most national heroes in order

are - 14 are from Prilep and surrounding villages, eight from Kumanovo, seven from Bitola, five from Skopje. Fana Kochovska-Cvetkovic, born in 1927 in the village Lavci, Bitola, was the youngest national hero of Yugoslavia (*Народни* 1982). And the city of Prilep is also holder of the Order of National Hero, as well as one city of each of the republics in the then SFRY.

ILINDEN MEMORIAL MEDAL

The first Macedonian decoration is the Ilinden memorial medal established by the National Assembly of the People’s Republic of Macedonia, on 6 June, 1950 with the promulgation of the Law on the Ilinden memorial medal. The

Сл./Fig. 3

популарно наречена „Илинденка“, беше замислена како признание на преживеаните учесници на Илинденското востание.

Според Законот, Илинденската споменица е народно признание кон заслужените учесници во Илинденското востание и може да се даде само на оние учесници во настаните, кои сè досега му останале верни на македонскиот народ и доследни на неговата борба за ослободување.

Како заслужени учесници се сметаат оние:

а) кои во национално-револуционерното движење и борбата за ослободување на македонскиот народ работеле како организатори или раководители;

б) кои во тоа движење и во таа борба со оружје во раце како борци непосредно учествувале во оружени судари со војска, полиција, потери и други наоружани одреди организирани од непријателот со цел да се сузбие и угуши движењето и борбата;

в) кои по наредба од организаторите и раководителите на движењето и борбата вршеле специјални задачи и акции во полза на движењето и борбата;

г) кои на друг начин лично стекнале особени заслуги за движењето и борбата или постигнале особени успеси во движењето и борбата за ослободување на македонскиот народ.

Носителите на Илинденската споменица имале и посебни права, како право на лекување на државен трошок, бесплатен едномесечен одмор годишно, попуст при превоз и погребение на државен трошок (Службен 1950).

Претходно, биле утврдени илинденци на кои им е доделена илинденска пензија, која пак не предвидувала здравствено осигурување. Така, за мнозина илинденски пензионери добивањето на споменицата значело и дополнителни права, кои за жал често не можеле да се остварат.

Како услов за добивање Илинденска споменица, освен потврдено учество во Илинденското востание, била потребна и морално политичка подобност, како поддршка на Народноослободителната војна, која морала да биде потврдена од Комунистичката партија на Македонија.

Распишан е конкурс за идејно решение на споменицата и утврдена комисија за оценување на пристигнатите предлози. Конкурсот е распишан преку здружението на уметниците на

memorial medal, popularly called “Ilindenka”, was conceived as a recognition of the surviving participants of the Ilinden Uprising of 1903.

According to the Law, the Ilinden memorial medal is a national recognition of the deserving participants in the Ilinden Uprising and can only be given to those participants in the events who have remained loyal to the Macedonian people and consistent with their struggle for liberation.

“Deserving participants are considered to be those:

a) who worked as organisers or leaders in the national revolutionary movement and the struggle for the liberation of the Macedonian people;

b) who in that movement and in that struggle with weapons in their hands, as fighters, directly participated in armed clashes with the army, police, pursuits and other armed detachments organised by the enemy in order to suppress and suffocate the movement and struggle;

c) who, by order of the organisers and leaders of the movement and the struggle, performed special tasks and actions in favour of the movement and the struggle;

d) who in any other way personally acquired special merits for the movement and struggle or achieved special successes in the movement and struggle for the liberation of the Macedonian people.

The bearers of the Ilinden memorial also had special rights, such as the right to medical insurance at state expense, a free one-month vacation per year, a discount on transportation and burial at state expense (Службен 1950).

Previously, Ilinden fighters were granted an Ilinden pension, which did not provide for health insurance. Thus, for many Ilinden pensioners, receiving the memorial also meant additional rights, which unfortunately often could not be realised.

As a condition for obtaining an Ilinden memorial medal, apart from the confirmed participation in the Ilinden Uprising, moral and political eligibility was also required, as support for the National Liberation War, which had to be confirmed by the Communist Party of Macedonia.

A competition for the design of the memorial medal has been announced and a committee has been established to evaluate the received design proposals. The competition was announced

ФНРЈ со цел да можат да земат учество уметници од сите братски републики. Конкурсот траел до 1 октомври 1950 година, со утврдени три награди, прва 20.000 дин., втора 15.000 дин. и трета 10.000 дин., со можност за откуп на квалитетни идејни решенија за 5.000 денари. Комисијата пак била во состав: д-р Борис Спиров, Димче Мире, министер на просвета на НРМ, Никола Мартиновски и Лазар Личеновски, ликовни уметници, Димче Коцо и Љубен Лапе од Филозофскиот факултет во Скопје, понатаму Перо Коробар, Ѓорѓи Абациев и Лилјана Чаловска (Топузоски 2023, 114).

Но, комисијата која всушност ги разгледала пристигнатите решенија, била со изменет состав, се состанала на 28 октомври и одлучила дека учесниците не го разбрале конкурсното барање за споменица и да не се додели ниту една награда, туку да се откупат четири дела од кои можат да се искористат фрагменти. Исто така, решила да се ангажира вајарот Димче Тодоровски од Скопје, кому комисијата ќе му ги покаже откупените дела и своите идеи за тој да дојде со конечното решение (Топузоски 2023, 114).

Изработениот орденски знак на споменицата бил прифатен на 1 јуни 1951 година (сл. 4). Иако станува збор за споменица, односно спомен-медал за одреден настан, кој претставува трета и најниска група на одликувањата, по ордените и медалите, самиот орденски знак е достоин за орден. Тој е инспириран од Орденот на народен херој на Југославија, дело на познатиот скулптор и вајар Антун Аугустинчиќ. Целта и со ова е да се покаже континуитет дури и паралелност на овие две борби за слобода на македонскиот народ. Изработката е во ИКОМ Загреб, овластената работилница за изработка на ордени и медали, каде што биле нарачани 3.000 споменици. Од печатницата „Гоце Делчев“ биле нарачани по 3.000 декрети и орденски книшки, кои требало да бидат укоричени со кожа. Димче Тодоровски добил 10.000 дин. за финалното решение на Илинденската споменица.

Со донесувањето на Статутот на Илинденската споменица од 31 мај

through the association of artists of the FNRJ in order to allow artists from all brotherly republics to participate. The competition lasted until 1 October, 1950, with three prizes determined, the first 20,000 dinars, the second 15,000 dinars and the third 10,000 dinars, with the possibility of purchasing quality design solutions for 5,000 dinars. The commission consisted of: Dr. Boris Spirov, Dimche Mire, Minister of Education of the People's Republic of Macedonia, Nikola Martinovski and Lazar Lichenovski, fine artists, Dimche Koco and Ljuben Lape from the Faculty of Philosophy in Skopje, and Pero Korobar, Gjorgji Abadjiev and Liliana Chalovska. (Топузоски 2023, 114).

But the commission that actually reviewed the received designs, with changed composition, met on 28 October and decided that the participants did not understand the competition request for the memorial medal and that no prize should be awarded, but that four works should be bought, of which fragments can be use. It also decided to engage the sculptor Dimce Todorovski from Skopje, to whom the Commission showed the purchased works and its ideas for him to come up with the final design (Топузоски 2023, 114).

The created breast star of the memorial was accepted on 1 June, 1951 (Fig. 4). Although it is a memorial medal for a certain event, which represents the third and lowest group of decorations, after orders and medals, the breast star itself is worthy as an order. It is inspired by the Order of the National Hero of Yugoslavia by the famous sculptor Antun Augustincic. The goal with this is to show continuity and even parallelism of these two struggles for freedom of the Macedonian people. The decoration is made by IKOM of Zagreb, the authorised workshop for the production of orders and medals, where 3,000 memorial medals were ordered. Also 3,000 decrees and order books were ordered from the Gotse Delchev printing house, which were to be bound in leather. Dimche Todorovski received 10,000 dinars for the final design of the Ilinden memorial medal.

With the adoption of the Statute of the Ilinden memorial on 31 May, 1951, the shape

Сл./Fig. 4

1951 година, поблиску се регулираат обликот и материјалите од кои е изработена, како и начинот на нејзиното носење.

„Илинденската споменица е на квадратна основа со премер 60 мм. Подложната површина е изведена од позлатен никел во форма на радијални зраци, кои допираат до надворешниот раб на Споменицата и се назабени. На оваа површина впишан е круг со пречник од 60 мм од две ловорови гранки, што се составени на долниот дел. Под кругот излегуваат седум од радијалните зраци кои одат до аглиите на подложната површина. Во кругот се наоѓа релјеф на борци илинденци од посребрен никел во борбен stroj и со пушки в раце. На средината од Споменицата се наоѓа релјеф на борец од Илинденското востание со два реденика од кои едниот се протегнува од левото рамо преку градите, а другиот околу појасот и штик, кој во десната рака го држи развено знамето на востанието, што го покрива горниот дел од впишаниот круг. На долниот дел од впишаниот круг, каде се составени ловоровите гранки, стои натпис: „Илинден 1903“.

Централната фигура и натписот „Илинден 1903“ се изработени од чисто сребро. Лицето на споменицата е испупчено. Споменицата се носи без врвца.

Носењето е регулирано со член 4: Лицата на кои им е доделена Илинденската споменица можат да ја носат споменицата во секое време. Илинденската споменица се носи на левата страна на градите, односно на средината од горниот лев џеб.

Ако носителот има значка на Сојузот на борците од НОВ или значка на која било друга друштвена организација, Илинденската споменица се носи над тие значки (Службен 1951).

Повторно идеолошки се спојуваат овие два Илиндена. Така ќе биде и со доделувањата на спомениците, тие речиси секогаш ќе бидат врачувани заедно со приближен број ордени и медали за учество во НОБ.

На 20 јули 1951 година е донесен првиот список од 1700 добитници, кој и покрај одредбата од Статутот на Илинденската споменица, никогаш не е објавен во службен весник, со што, формално-правно нема правно дејство.

Во указот се вели: „Со цел да и по тој начин се одбележи историското единство и целост на националнореволюционерните борби

and materials of which it is made, as well as the manner of its wearing, were more closely regulated.

“The Ilinden memorial medal is on a square base with a dimension of 60 mm. The underlying surface is made of gilded nickel in the form of radial rays, which reach the outer edge of the memorial and are serrated. A circle with a diameter of 60 mm is formed on this surface by two laurel branches, which are connected at the bottom. Below the circle emerge seven radial rays that go to the corners of the subject surface. In the circle there is a silver plated nickel relief of Ilinden fighters in combat gear and with rifles in their hands. In the middle of the memorial medal there is a relief of a fighter from the Ilinden Uprising with two ammunition belts, one of which extends from the left shoulder over the chest, and the other around the belt and a pike, holding in his right hand the flag of the uprising, which covers the upper part of the inscribed circle. On the lower part of the inscribed circle, where laurel branches are connected, there is an inscription: “Илинден (Ilinden) 1903”.

The central figure and the inscription “Ilinden 1903” are made of pure silver. The face of the monument is convex. The memorial medal is worn without ribbon.”

Wearing it is regulated by Article 4: “Persons who have been awarded the Ilinden Memorial medal can wear the Memorial at any time. The Ilinden memorial medal is worn on the left side of the chest, i.e. in the middle of the upper left pocket.

If the wearer has been awarded the badge of the Union of Fighters of the NLW or a badge of any other social organisation, the Ilinden Memorial medal is worn above those badges (Службен 1951).

Again, ideologically, these two Ilindens² merge. It will be the same with the awards of the memorials, they will almost always be presented together with an approximate number of orders and medals for participation in the NLW.

On 20 July, 1951, the first list of 1,700 recipients was adopted, which, despite the provision of the Statute of the Ilinden memorial, was never published in an official Gazette, thus formally and legally it has no legal effect.

The decree states: “In order to commemorate the historical unity and completeness of the national revolutionary struggles of the Macedonian

на македонскиот народ во минатото против турското ропство со неговите херојски борби во народната револуција против германските, бугарските и талјанските окупатори и домашните слуги, организирана и раководена од славната КПЈ и другарот Тито чија десетогодишнина ја славиме оваа година...“. Следуваат имиња на 1664 илинденци.

Во указот не се споменуваа 50-годишнината на Илинденското востание, туку само нивно припојување кон десетогодишнината од востанието 1941 година. Илинденските споменици се врачувани на разни прослави на десетогодишнината од „првата пушка“, денот на почетокот на народното востание, 11 октомври, организирани од Сојузот на борците на НОВ.

Во следната 1952 година биле доделени 398, а следната 1953 година уште 242. Значи вкупно доделени 2034. Ова бројка е збир на сите списоци, но не е релевантна, бидејќи значаен број од доделените споменици 1951 година не биле врачени, па под ист број биле доделени на други во следните години. (Топузоски 2023, 139-142).

Споменицата е со идентификациски број кој е запишан и на орденската книшка. Илинденската споменица не е дел од сојузниот систем на одликувања, туку републичко одликување.

ОДЛИКУВАЊА ВО НЕЗАВИСНА МАКЕДОНИЈА

Распадот на Југославија, практично, почна со одлуките за независност на Словенија и Хрватска на 25 јуни 1991 година. Македонија во тој период се обидуваше да ја спаси Југославија со платформата Глигоров-Изетбеговиќ, потпишана само две недели пред тоа. Оваа неподготвеност за целосно осамостојување и смело градење на сопствена држава се гледа и преку процесот на воведување на одликувањата.

Република Хрватска првите свои одликувања ги донесува на 10 јануари 1992 (Narodne 1992), со 4 ордени и 2 медали. Во јуни веќе е усвоен системот кој има дури 22 ордени и една споменица за татковинската војна. Системот е целосно функционален со законот од 10 март 1994 година (Narodne 1995). Република Словенија првото одликување го донесува на 13 мај 1992 година (Uradni 1992). Чесниот знак за слобода на Република Словенија е доделен првпат на 24.6.1992.

people in the past against Turkish slavery with their heroic struggles in the people's revolution against the German, Bulgarian and Italian occupiers and domestic traitors, organised and managed by the famous KPJ (Communist Party of Yugoslavia) and comrade Tito whose tenth anniversary is celebrated this year...". Following are the names of 1664 Ilinden fighters.

The decree did not mention the 50th anniversary of the Ilinden Uprising, but only their inclusion in the tenth anniversary of the 1941 uprising. The Ilinden memorial medal were presented at various celebrations of the tenth anniversary of the "first gun shot", the beginning of the popular uprising, 11 October, organised by the NLW fighters' union.

In the following year, 1952, 398 were awarded and, in 1953, another 242. So a total of 2034 were awarded. This figure is the sum of all the lists, but it is not relevant, because a significant number of the awarded memorial medals in 1951 were not handed out, so they were, under the same number, awarded to others in subsequent years (Топузоски 2023, 139-142).

The memorial medal has an identification number that is also written on the order book. The Ilinden monument is not part of the federal system of decorations, but a republican decoration.

DECORATIONS IN INDEPENDENT MACEDONIA

The disintegration of Yugoslavia practically began with the decisions for independence of Slovenia and Croatia on 25 June, 1991. At that time, Macedonia was trying to save Yugoslavia with the Gligorov-Izetbegovic plan signed just two weeks before. This unwillingness to become fully independent and boldly build one's own state is also seen through the process of introducing decorations.

The Republic of Croatia created its first decorations on 10 January, 1992 (Narodne 1992), with four orders and two medals. By June, the system had already been, completed with as many as 22 orders and one memorial for the Patriotic War. The system was fully functional with the law of 10 March 1994 (Narodne 1995). The Republic of Slovenia adopted the first award on 13 May, 1992 (Uradni 1992). The honorary sign of freedom of the Republic of Slovenia was awarded for the first time on 24 June 1992. Later, the other decorations

Подоцна се воведени и другите одликувања на 19.4.2004 (Uradni 2004), 4 ордени и три медали.

Република Македонија воведува одликувања со Законот за одликувањата и признанијата на Република Македонија од 12 септември 1995 година (Службен 1995). Тој предвидуваше 6 ордени, 4 медали и повелба и плакета:

- Орден на Републиката – во еден степен
- Орден Илинден „1903-1944“ - во еден степен
- Орден „Осми септември“: (1) со лента и (2) со ѓердан
- Орден за заслуги за Република Македонија: (1) со златен венец, (2) со сребрен венец и (3) со бронзен венец
- Орден за воени заслуги: (1) со златен штит, (2) со сребрен штит и (3) со бронзен штит
- Орден за храброст: (1) со златни зраци, (2) со сребрени зраци и (3) со бронзени зраци
- Медал за заслуги за Република Македонија
- Медал за воени заслуги
- Медал за храброст
- Медал за храброст со дабов венец.

Највисок орден е орденот на Републиката во еден степен, кој се доделува на најистакнатите личности за долгогодишна работа и за посебни заслуги за изградбата и развојот на Република Македонија за сувереноста, независноста и територијалниот интегритет, како и за исклучителен придонес за нејзиното меѓународно признавање, воспоставување, развивање и зацврстување на мирољубивата соработка и пријателските односи меѓу Република Македонија и други држави и за јакнење на нејзината меѓународна положба и углед.

Орденот на Републиката се доделува и на шефови на држави и на влади како и на други најистакнати странски личности за извонредни заслуги за воспоставувањето, развивањето и зацврстувањето на пријателските односи и мирољубивата рамноправна соработка меѓу Република Македонија и други држави (сл. 5).

Орденот „Илинден 1903-1944“ се доделува на истакнати личности за вонредни заслуги во борбите за национално и социјално ослободување во

were introduced on 19 April 2004 (Uradni 2004), four orders and three medals.

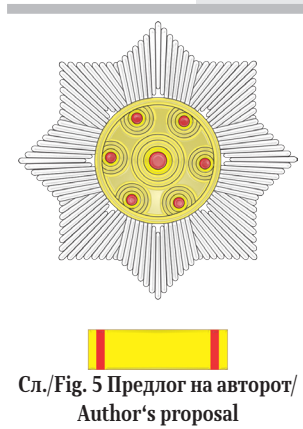
The Republic of Macedonia introduced decorations with the Law on Decorations and Recognitions of the Republic of Macedonia of 12 September, 1995 (Службен 1995). It provided for six orders, four medals and a charter and a plaque:

- Order of the Republic – in one degree.
- Order of Ilinden “1903-1944” - in one degree.
- Order “September Eight”: (1) with ribbon and (2) with necklace.
- Order of Merit for the Republic of Macedonia: (1) with a golden wreath, (2) with a silver wreath and (3) with a bronze wreath.
- Order of Military Merit: (1) with a golden shield, (2) with a silver shield and (3) with a bronze shield.
- Order of Bravery: (1) with golden rays, (2) with silver rays and (3) with bronze rays.
- Medal for Merit for the Republic of Macedonia
- Medal for Military Merit
- Medal for Bravery
- Medal of Bravery with Oak Wreath.

The highest order is the Order of the Republic in only one degree, which is awarded to the most outstanding persons for long-term work and for special merits for the development of the Republic of Macedonia’s sovereignty, independence and territorial integrity, as well as for an exceptional contribution to its international recognition, establishment, developing and strengthening the peaceful cooperation and friendly relations between the Republic of Macedonia and other countries, and for strengthening its international position and reputation.

The Order of the Republic is awarded to heads of state and government as well as to other prominent foreign persons for outstanding merits for the establishment, development and strengthening of friendly relations and peaceful, equal cooperation between the Republic of Macedonia and other countries (Fig. 5).

The “Ilinden 1903-1944” order is awarded to distinguished persons for extraordinary merits in the struggles for national and social liberation in the National Liberation War and the victory

Сл./Fig. 5 Предлог на авторот/
Author's proposal

Народноослободителната војна и победата над фашизмот, за создавањето на Република Македонија и за сувереноста, независноста, безбедноста и територијалниот интегритет, како и за исклучителен придонес за нејзиниот државно-правен и општествен развој и за јакнење на меѓунационалните односи (сл. 6) (Службен 1995).

Орденот „Осми септември“ се доделува на истакнати личности од Република Македонија за извонредни заслуги во конституирањето и изградбата на Република Македонија како суверена, самостојна, демократска и социјална држава по мирен пат, како и за исклучителен придонес за воспоставување, развивање и зацврстување пријателски односи и мирољубива рамноправна соработка со други држави и меѓународни установи и организации и за афирмирање и јакнење на нејзината меѓународна положба и углед.

Орденот „Осми септември“ се доделува и на претседатели на парламенти и на влади, на други високи странски државници и на највисоки функционери на меѓународни установи и организации за исклучителни заслуги за воспоставување, развивање и зацврстување пријателски односи и мирољубива рамноправна соработка меѓу соодветната држава, односно установа или организација и Република Македонија, како и за исклучителен придонес за јакнење на нејзината меѓународна положба и углед (сл. 7).

Орденот за заслуги за Република Македонија се доделува на истакнати личности од Република Македонија, на шефови на дипломатско-конзуларни претставништва на други држави и на меѓународни установи и организации, акредитирани во Република Македонија и на странски државјани и странски установи и организации, за особени заслуги за сувереноста, независноста и територијалниот интегритет на Република Македонија, за успешно организирање и ефикасно остварување на функциите на органите на државната власт, за особено значајни остварувања

Сл./Fig. 6 Предлог на авторот/
Author's proposal

Macedonia as a sovereign, independent, democratic and social state in a peaceful way, as well as for an exceptional contribution to the establishment, development and strengthening of friendly relations and peaceful and equal cooperation with other states and international institutions and organisations and for affirming and strengthening its international position and reputation.

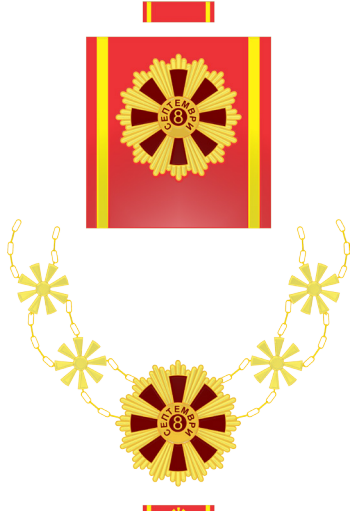
over fascism, for the creation of the Republic of Macedonia and for sovereignty, independence, security and territorial integrity, as well as for exceptional contribution to its state-legal and social development and to the strengthening of international relations (Fig. 6) (Службен 1995).

The “September 8” order is awarded to distinguished persons from the Republic of Macedonia for outstanding merits in the constitution and construction of the Republic of

The “September 8” order is also awarded to presidents of parliaments and governments, to other high-ranking foreign statesmen and to the highest officials of international institutions and organisations for exceptional merits in establishing, developing and strengthening friendly relations and peaceful, equal cooperation between the respective states, that is, an institution or organisation and the Republic of Macedonia, as well as for an exceptional contribution

to strengthening its international position and reputation (Fig. 7).

The Order of Merit for the Republic of Macedonia is awarded to distinguished persons from the Republic of Macedonia, to heads of diplomatic and consular missions of other countries and to international institutions and organizations accredited in the Republic of Macedonia and to foreign citizens and foreign institutions and organisations, for special merits for the sovereignty, independence and territorial integrity of the Republic of Macedonia, for the successful organisation and efficient performance of the functions of the state government bodies, for particularly significant

Сл./Fig. 7 Предлог на авторот/
Author's proposal

во стопанството, образованието, науката, културата, иноваторството, здравството, социјалната политика, спортот и екологијата и за особен придонес за успешно организирање и ефикасно функционирање на установите и организациите во овие области за заслуги за остварување и унапредување на меѓунационалните односи во Република Македонија, за особени заслуги за успешно остварување и унапредување на односите и соработката на Република Македонија со други држави и со меѓународни установи и организации, како и за нејзиното афирмирање во светот во одделни области и дејности (Службен 1995).

Орденот за воени заслуги се доделува на истакнати воени старешини за извонредни успеси во раководењето и командувањето со партизанските одреди и единиците на народноослободителната војска на Македонија, како и за извонредни заслуги за организирањето, изградбата и јакнењето на вооружените сили и на одбранбената способност на Република Македонија и за раководењето и командувањето со воени единици или установи што придонесуваат за нивното оспособување за успешна и ефикасна одбрана на независноста и територијалниот интегритет на Републиката; на старешини на воени единици и на воени установи што со својот пример и умешност во раководењето со единицата, односно со установата создаваат услови за постигнување исклучително добри успеси или кои се одликуваат со старешински и војнички особини што им служат за пример на другите старешини и на војниците, како и на граѓански лица во служба во вооружените сили на Република Македонија за постигнување особени резултати од значење за одбраната на Републиката, на воени единици и воени установи за повеќегодишно успешно работење и постигнување особени резултати во развивањето и јакнењето на вооружените сили на Република Македонија (сл. 8).

Орденот за воени заслуги може да се доделува и на воените единици што ги продолжуваат традициите на воените единици на Народноослободителната војна на Македонија, како и на припадници на странски вооружени сили за особен придонес за успешно остварување и унапреду-

achievements in the economy, education, science, culture, invention, health, social policy, sports and ecology and for particular contribution to the successful organisation and efficient functioning of institutions and organisations in these areas for merits for the development and advancement of international relations in the Republic of Macedonia, for special merits for the successful realisation and advancement of the relations and cooperation of the Republic of Macedonia with other countries and with international institutions and organisations, as well as for its affirmation in the world in separate areas and activities (Службен 1995).

The Order of Military Merit is awarded to prominent military officers for outstanding success in leading and commanding partisan detachments and units of the People's Liberation Army of Macedonia, as well as for outstanding merit in the organisation, development and strengthening of the armed forces and the defence capability of the Republic of Macedonia and for the management and command of military units or institutions that contribute to their training for a successful and efficient defence of the independence and territorial integrity of the Republic; to leaders of military units and of military institutions who, with their example and skill in managing the unit, i.e. the institution, creating conditions for achieving exceptionally good successes or who are distinguished by officer and soldier qualities that serve as an example to other officers and to soldiers, as well as civilians in service in the armed forces of the Republic of Macedonia for achieving special results of importance for the defence of the Republic, of military units and military establishments for many years of successful operation and achieving special results in the development and strengthening of the armed forces of the Republic Macedonia (Fig. 8).

The Order of Military Merit can also be awarded to military units continuing the traditions of the military units of the Macedonian National Liberation War, as well as to members of foreign armed forces for a special contribution to

Сл./Fig. 8 Предлог на авторот/ Author's proposal

вање на односите и соработката меѓу вооружените сили на нивната држава и вооружените сили на Република Македонија.

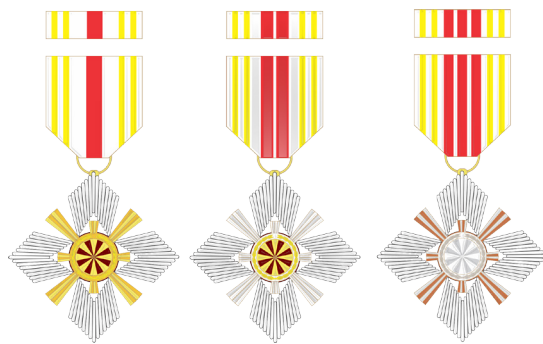
Орденот за храброст се доделува на припадниците на вооружените сили на Република Македонија, на Министерството за внатрешни работи и на други лица за посебна лична храброст и самопрегор во одбраната на независноста и територијалниот интегритет на Република Македонија, во заштитата на нејзиниот уставен поредок, во спречувањето на нарушувањата на јавниот ред и мир во поголем обем, или во спасувањето човечки животи или на материјални добра во исклучително опасни ситуации (сл. 9).

Медалот за заслуги се доделува за постигнати резултати во извршувањето на доверените задачи со што се придонесува за сестран развој на Република Македонија, како и за развивање пријателски односи меѓу Република Македонија и други држави (сл. 10).

Медалот за воени заслуги се доделува на воени старешини и војници што успешно ги извршуваат поставените задачи или што се одликуваат со старешински, односно војнички особини што служат за пример на другите старешини и војници.

Медалот за воени заслуги се доделува и на граѓански лица во служба на Армијата на Република Македонија за успешно извршување на задачите и обврските од интерес за одбраната на земјата (сл. 11).

Медалот за храброст се доделува на припадници на вооружените сили на Република Македонија, на Министерството за внатрешни работи и на други личности за покажана лична храброст и самопрегор во одбраната на територијалниот интегритет на Република Македонија, или во спасувањето човечки животи или материјални добра во

Сл./Fig. 9 Предлог на авторот/ Author's proposal

the successful implementation and promotion of relations and cooperation between the armed forces of their country, state and the armed forces of the Republic of Macedonia.

The Order for Bravery is awarded to members of the Armed Forces of the Republic of Macedonia, the Ministry of Internal Affairs (MIA) and other persons for special personal courage and self-sacrifice in the defence of the independence and territorial integrity of the Republic of Macedonia, in the protection of its constitutional order, in the prevention of disturbances of public order and peace on a larger scale, or in saving human lives or material goods in extremely dangerous situations (Fig. 9).

The Medal of Merit is awarded for the results achieved in the performance of entrusted tasks, which contribute to the diverse development of the Republic of Macedonia, as well as to the development of friendly relations between the Republic of Macedonia and other countries (Fig. 10).

The medal for military merit is awarded to military officers and soldiers who successfully perform the assigned tasks or who are distinguished by elder, that is, soldier qualities that serve as an example to other elders and soldiers.

The medal for military merit is also awarded to civilians in the service of the Army of the Republic of Macedonia (ARM) for the successful performance of tasks and obligations of interest to the defence of the country (Fig. 11).

The medal for bravery is awarded to members of the armed forces of the Republic of Macedonia, the Ministry of Internal Affairs and other persons for demonstrated personal courage and self-sacrifice in the defence of the territorial integrity of the Republic of Macedonia, or in saving human lives or material goods in

Сл./Fig. 10 Предлог на авторот/ Author's proposal

Сл./Fig. 11 Предлог на авторот/ Author's proposal

опасни ситуации (сл. 12).

Медалот за храброст со дабов лист се доделува на припадниците на Министерството за внатрешни работи за посебни заслуги и долгогодишно ангажирање при вршење на работите и задачите; посебно ангажирање во спасување или заштита на животот, имотот и здравјето на граѓаните, посебно ангажирање во спречувањето на нарушувањето на јавниот ред и мир во поголем обем или заради особени заслуги и придонес во меѓународната афирмација на Министерството (сл. 13).

Признанија на Република Македонија се:

Повелба на Република Македонија и

Плакета на Република Македонија (Службен 1995).

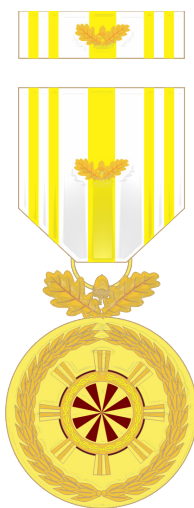
Повелбата на Република Македонија се доделува на државјани на Република Македонија и на државјани на други држави, на правни лица и на меѓународни установи и организации за посебен придонес за развојот на Република Македонија, за особени заслуги во развивањето и унапредувањето на меѓународните односи и на соработката на Република Македонија и други држави и меѓународни установи и организации и јакнењето на нејзината меѓународна положба и углед.

Плакетата на Република Македонија се доделува на поединци, организации, здруженија, културно-уметнички, спортски и други друштва за успешно организирање и претставување на постигнувањата од соодветната област во земјата и во странство.

За да профункционира законот, потребно е да се донесат и уредби за изгледот и изработка на ордените и медалите, да се најде и овласти производител на ордените и медалите, да се формира Комисија за одликување, како и формирање на канцеларија за ордени, нешто што никогаш не беше сторено. Така, Република Македонија остана без одликувања цели 14 години од осамостојувањето и зад Словенија и Хрватска, кои веднаш воведоа одликувања. Ова ја покажува негрижата, или неразбирањето за важност на овие државни симболи.

Сл./Fig. 12 Предлог на авторот/ Author's proposal

Сл./Fig. 13 Предлог на авторот/ Author's proposal

dangerous situations (Fig. 12).

The medal for bravery with an oak leaf is awarded to the members of the Ministry of Internal Affairs for special merits and long-term engagement in performing the tasks and tasks; special engagement in saving or protecting the life, property and health of citizens, special engagement in preventing the disruption of public order and peace on a larger scale or due to special merits and contribution to the international affirmation of the Ministry (Fig. 13).

Recognitions of the Republic of Macedonia are:

Charter of the Republic of Macedonia and Plaque of the Republic of Macedonia (Службен 1995).

The Charter of the Republic of Macedonia is awarded to citizens of the Republic of Macedonia and to citizens of other countries, to legal entities and to international institutions and organisations for a special contribution to the development of the Republic of Macedonia, for special merits in the development and promotion of international relations and the cooperation of the Republic of Macedonia and other countries and international institutions and organisations and the strengthening of its international position and reputation.

The plaque of the Republic of Macedonia is awarded to individuals, organisations, associations, cultural, sports and other societies for successfully organising and presenting the achievements of the respective area in the country and abroad.

In order for the law to function correctly, it is necessary to pass decrees concerning the design and production of these orders and medals, to find and authorise a manufacturer of the orders and medals, to establish a Commission for decorations, as well as to establish Chancery of orders, all things that have never been done. Thus, the Republic of Macedonia remained without decorations for 14 years after independence and behind Slovenia and Croatia, which immediately introduced decorations. This shows carelessness, or misunderstanding of the importance of these state symbols.

Во тој вакуум Министерството за иселеништво, во 2000 година, по повод 2000 години од христијанството додели медали: „Св. Кирил и Методиј“, „Св. Апостол Павле“, „Св. Јован Кукузел“ и плакета „Јустинијана Прима“ (сл. 14). Оваа практика беше прекината бидејќи Уставот предвидува дека доделувањето одликувања и признанија потпаѓа под ингеренциите на претседателот на Република Македонија (Јоновски 2015, 320).

Со Законот за одликувањата и признанијата на Република Македонија од 2002 година, се предвидени 5 ордени и 2 медали, сите во еден степен и Повелба на Република Македонија (Службен 2002). Претседателот на Република Македонија, Бранко Црвенковски, на 18 октомври 2004 година ја назначи првата Комисија за одликувања и признанија, на чело со академик Цветан Грозданов и 10 члена. Веднаш потоа, во ноември 2004 година беше распишан конкурс за идејни решенија, на кој пристигнале 243 идејните решенија за одликувања. Комисијата за вреднување на идејните решенија, со која претседаваше академик Томе Серафимовски, направи избор за конечниот изглед на одликувањата (Службен 2005).

Во март 2005 година беше избран изведувач – ковачницата „ГСГ Ексклузив“ од Скопје. Придружните елементи (кутии, мали и големи орденски ленти, указни повелби, тоболец, како и техники на изработка и материјали) се дело на Александар Цветковски и Роберт Митевски (сл. 15). Во организација на Кабинетот на претседателот на Републиката и Комисијата за одликувања се одржа промоција во Собранието на Република Македонија, на 22 април 2005 година (Митевски 2013).

Во 2012 година е извршено дополнување на Законот и се додадени уште три медали (Службен 2012). Додека во 2016 законот е дополнет со уште еден орден (Службен 2016). Така, одликувања на Република Македонија според Законот за

Сл./Fig. 14

In that vacuum, in 2000, on the occasion of 2000 years of Christianity, the Ministry of Diaspora awarded medals: “SS Cyril and Methodius”, “St Apostle Paul”, “St Jovan Kukuzel” and a plaque “Justiniana Prima” (Fig. 14). This practice was stopped because the Constitution stipulates that awarding decorations and awards falls under the authority of the President of the Republic of Macedonia (Јоновски 2015, 320).

With the Law on decorations and recognitions of the Republic of Macedonia of 2002, five orders and two medals, all in one degree, and

the Charter of the Republic of Macedonia were established (Службен 2002). The President of the Republic of Macedonia, Branko Crvenkovski, on 18 October, 2004 appointed the first Commission for Decorations and Recognitions, headed by Academician Cvetan Grozdanov and 10 members. Immediately afterwards, in November 2004, a public contest for design of decorations was announced, to which 243 proposals were entered. The commission for the evaluation of the proposals, chaired by academician Tome Serafimovski, chose the final design of the awards (Службен 2005).

In March 2005, the contractor was chosen - the GSG Ekskluziv mint from Skopje. The accompanying elements (boxes, small and large ribbons, directive charters, diploma tube, as well as manufacturing techniques and materials) were the work of Aleksandar Cvetkovski and Robert Mitevski (Fig. 15). In the organisation of the Cabinet of the President of the Republic and the Commission for Decorations, a promotion was held in the Parliament of the Republic of Macedonia on April 22, 2005 (Митевски 2013).

In 2012, the Law was amended and three more medals were added (Службен 2012). While in 2016 the law was supplemented by another order (Службен 2016). Thus, decorations of the Republic of Macedonia according to the law on decorations and

одликувања и признанија на Република Македонија подредени според рангот се следните:

О Р Д Е Н И:

1. Орден на Република Македонија
2. Орден „8 Септември“
3. Орден „Илинден - 1903 година“
4. Орден за заслуги за Македонија и
5. Орден за воени заслуги
6. Орден Света Мајка Тереза во 5 степени.³

М Е Д А Л И:

1. Медал за заслуги за Република Македонија
2. Медал за храброст
3. Медал на честа⁴
4. Медал „Вечно сонце“⁴
5. Медал за учество во хуманитарни или мировни операции, надвор од територијата на Република Македонија.⁴

П Р И З Н А Н И Ј А:

Повелба на Република Македонија.

Орденот на Република Македонија се носи на долга лента преку рамо, која на крајот има двојна розета, каде што се аплицира орденската ѕвезда, додека орденскиот знак се носи околу вратот на ѓердан. Ордените 8 Септември, Илинден 1903 и за заслуги за Република Македонија се од типот орденски ѕвезди и немаат лента. Тие се прицврстуваат за облеката со игла. Орденот за воени заслуги се носи на орденска лента околу вратот. Медалите за заслуги и за храброст се носат на триаголна лента со димензии од 40 мм.

На задната страна на ордените и медалите се втиснати редниот број и соодветен жиг за чистота на металот од кој е изработен и жигот на производителот. Кутиите за овие одличја се изработени од темнокафеава телешка кожа со димензии 12 см на 16 см и 3,5 см длабочина. На кутиите со златотиск е втиснато името на орденот или медалот (сл. 15). Сите одликувања поседуваат мала орденска лента од маорирана свила, во варијации на црвена, жолта и бела боја, со димензии

recognitions of the Republic of Macedonia, ordered by rank, are the following:

ORDERS:

1. Order of the Republic of Macedonia
2. Order “September 8”
3. Order “Ilinden - 1903”
4. Order of Merit for Macedonia and
5. Order of Military Merit
6. Order of Saint Mother Teresa in five degrees³.

MEDALS :

1. Medal for Merit for the Republic of Macedonia
2. Medal of Bravery
3. Medal of Honour⁴
4. Medal “Eternal Sun”⁴
5. Medal for participation in humanitarian or peace operations, outside the territory of the Republic of Macedonia⁴

ACKNOWLEDGMENTS:

Charter of the Republic of Macedonia

The Order of the Republic of Macedonia is worn on a long ribbon around the shoulder that has a double rosette at the end, where the star of the order is applied, while the insignia of the order is worn around the neck on a chain. The orders of September 8, Ilinden 1903 and for merits for the Republic of Macedonia are of the breast star type and do not have a ribbon. They are attached to the garment with a pin. The Order of Military Merit is worn on a ribbon around the neck. Merit and bravery medals are worn on a triangular ribbon measuring 40 mm.

On the reverse of the orders and medals are stamped the serial number and an appropriate mark for the purity of the metal from which it is made, as well as the manufacturer’s mark. The boxes for

these awards are made of dark brown calfskin, measuring 12 cm by 16 cm and 3.5 cm deep (Fig. 15). The name of the order or medal is embossed in gild on the boxes. All decorations have a small decoration ribbon of moiré silk, in variations of red, yellow and white, measuring 35 mm by

Сл./Fig. 15

од 35 мм на 15 мм. Вертикалните варијации на боите, различни од основата, се со ширина од два милиметри (сл. 16) (Митевски 2013).

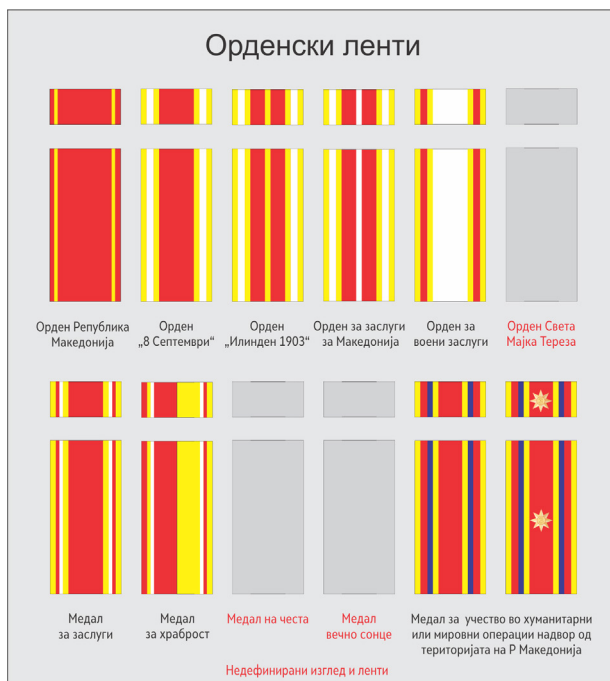
Одлуките за описот, изгледот и материјалите од кои се изработуваат медалите е даден во Службен весник на РМ 31/05, а медалот за мисии во странство, кој е објавен во Службен весник на РСМ 161/2023.

Одликувањата и признанијата и на Република Македонија се знаци на признание што ги доделува лично претседателот на Република Македонија за работа и дела што заслужуваат општо признание и истакнување. Одликувањата се доделуваат со указ, а пак признание се доделува со одлука на претседателот на Република Македонија. Врачувањето може да го направи некој друг, како на пример, премиерот или амбасадор (Методологија 2006).

Одликувањата и признанијата на Република Македонија се доделуваат на поединци, граѓани на Република Македонија, како и на единици и установи на вооружените сили на РМ и припадниците на Министерството за внатрешни работи. Исто така, одликувањата и признанијата на Република Македонија можат да се доделат и на странски државјани, како и на странски и меѓународни организации. На физичко лице можат да се доделат и постхумно.

Одликувањата може да имаат минијатури, изработени со намалени димензии. Законот предвидува минијатури, кои добитникот треба да ги нарача на свој трошок, но досега е дадена само една таква за орденот „8 Септември“ на унгарскиот премиер Виктор Орбан, финансиран од државата (сл. 17).

Вообичаено е минијатурите на одликувањата да се носат

Сл./Fig. 16

15 mm. The vertical colour variations, different from the base, are two mm wide (Fig. 16) (Митевски 2013).

The description, appearance and materials from which the medals are made are given in the Official Gazette of the Republic of Macedonia 31/05, and the medal for missions abroad, which is published in the Official Gazette of the Republic of North Macedonia 161/2023.

The recognitions and decorations of the

Republic of Macedonia are signs of recognition, personally awarded by the President of the Republic of Macedonia for work and deeds that deserve general recognition. Decorations are awarded by decree, and recognition is awarded by a decision of the President of the Republic of Macedonia. The award can be made by someone else, such as the Prime Minister or an ambassador (Методологија 2006).

The orders and decorations of the Republic of Macedonia are awarded to individuals, citizens of the Republic of Macedonia, as well as to units and institutions of the Armed Forces of the Republic of Macedonia and members of the Ministry of Internal Affairs. Likewise, the decorations and recognitions of the Republic of Macedonia can be awarded to citizens, as well as to foreign and international organisations. They may also be awarded posthumously.

Decorations can have miniatures, made with reduced dimensions. The law provides for miniatures, which the recipient has to order at his own expense, but so far only one has been given for Hungarian Prime Minister Viktor Orbán's, the miniature of the "September 8" order, paid by the state (Fig. 17).

It is customary for miniatures of the decorations to be worn on

Сл./Fig. 17

во свечени пригоди на цивилен костум. Припадниците на вооружените сили на војската и полицијата во свечени пригоди на своите свечени униформи можат да ги носат сите одликувања со кои се одликувани или пак, минијатури во зависност од пригодата. Одликувањата не се носат истовремено во оригиналната форма и како минијатура освен оние одликувања што се носат на ѓердан или со лента или ѕвезда. Во тој случај може да се носат и минијатурата и ѓерданот, односно лентата на одликувањето, која секогаш се носи со ѕвездата на орденот (Гајдов 2007). Доколку некој е носител на повеќе ордени, тие се носат според нивниот редослед.

ОДЛИКУВАЊА НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

ОРДЕН НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

Орденот на Република Македонија е највисокото одликување и единствен орден што се состои од орденски ѓердан и орденска ѕвезда. Идејата што ја следел авторот Сашо Бајрактаров е да се направи нешто уникатно во кое ќе се претстави изобилството симболи присутни во Македонија. Основната идеја, која се пресликува во орденската ѕвезда и во медалјонот на орденскиот ѓердан е претставата на сончев диск (Луѓето 2005).

Медалјонот со дијаметар од 57 мм радијално е поделен на три сегменти. Во централниот дел се наоѓа црвен емајлиран круг со радиус од 9 мм опкружен со бел емајлиран прстен со широчина од 1 мм. Вториот сегмент е со дијаметар од 32 мм каде што во златна површина со плиток релјеф е дадена стилизирана флорална плетенка со четворна симетрија.

Третиот сегмент е најраскошен, и претставува прстен широк 12 мм, кој е обрабен од двете страни со по 3 мм раб во родиумска преслека. Надворешниот

formal occasions on a civilian suit. Members of the armed forces of the military and the police may wear all the decorations with which they have been decorated or, depending on the occasion, miniatures on their ceremonial uniforms on ceremonial occasions. Decorations are not worn simultaneously in their original form and in miniature except those decorations worn on a collar or with a ribbon or star. In that case, the miniature and the collar, that is, the ribbon of the decoration, which is always worn with the star of the order, can be worn (Гајдов 2007). If someone is the holder of several orders, they are worn according to their seniority.

DECORATIONS OF THE REPUBLIC OF MACEDONIA

ORDER OF THE REPUBLIC OF MACEDONIA

The Order of the Republic of Macedonia is the highest decoration and the only order that consists of an order collar and an order star. The idea followed by the author Sasho Bajraktarov was to make something unique in which the abundance of symbols present in Macedonia will be presented. The basic idea, which is mirrored in the star of the

order and in the medallion of the order's collar, is the representation of a sun disc (Луѓето 2005).

The medallion with a diameter of 57 mm is radially divided into three segments. In the central part there is a red enamelled circle with a radius of 9 mm surrounded by a white enamelled ring with a width of 1mm. The second segment is 32 mm in diameter with a stylised floral braid with quadruple symmetry on a gold surface in a shallow relief.

The third segment is the most luxurious, and is a 12 mm wide ring that is edged on both sides with a 3 mm rim in rhodium plating. The outer rim is decorated

Сл./Fig. 18

обработен е украсен со 77 брилијанти со димензија од 1,5 мм. Во овој сегмент има плетенка опточена со бел топол емајл. Медалјонот е со дебелина од 1,7 мм и тежи 51 гр (сл. 18).

Медалјонот на орденскиот ѓердан е поврзан со самиот ѓердан преку стилизирана јазолна алка во стилизирана форма на ангел со чифт ангелски крилја, со рубин вметнат во средината. Алката е тешка 6 грама.

Ѓерданот го сочинува спој од 39 ѓердански алки од два вида: 20 од алка која претставува стилизиран тутунов лист на кој е аплицирано македонското државно знаме изработено со црвен топол емајл, и 19 алки во кружна форма што ја претставуваат монетата лихнидос на која се наоѓа македонскиот штит со седумкрак стровилос; секој штит е со по 7 рубини со димензија од 1,25 мм. Вкупната должина на ѓерданот е 800 мм и тежи 131 гр. Вкупната тежина изнесува 280 гр. Изработен од 18-каратно злато со 320 скапоцени камења од видот брилијант и рубин.

Орденската ѕвезда е идентична со медалјонот, но од кружниот диск се одвојуваат 30 зраци, а на секој зрак има по еден рубин од моделот кабашон со димензија 2,7 мм, кој асоцира на афионови чушки. Вкупната димензија е 91 мм, со дебелина 2,3 мм и тежи 101 грам. Орденската ѕвезда се носи на црвена лента широка 105 мм, која на краевите има две жолти линии и е изработена од маорирана свила. Лентата е со вкупна должина од 188 сантиметри. На крајот на лентата има аплицирана црвена двојна розета со димензии 20 на 20 сантиметри, каде што се аплицира орденската ѕвезда (сл. 19). Орденскиот знак се носи околу вратот на ѓердан.

Кутијата во којашто се доделува орденот е изработена од темнокафеава телешка кожа, со димензии 25 на 45 см и длабочина од 6 см. На неа, со златотиск е втиснато „Орден на Република Македонија“. Тоболецот во којшто се доделува указот за одлицието е исто така во кожена изведба, но со светлокафена боја. На него, во златотиск е втиснато Орден на Република Македонија и има димензии 8,5 см со 38 см.

Повелбата за доделување на највисокиот државен орден има димензии 32 на 45 см.

Сл./Fig. 19

with 77 brilliants measuring 1.5 mm. In this segment there is a braid encrusted with white hot enamel. The medallion is 1.7 mm thick and weighs 51 g (Fig. 18).

The medallion of the order collar is connected to the collar itself via a stylized knot link in the form of a stylised angel with a pair of wings, with a ruby inset in the middle. The link weighs 6 grams.

The collar consists of a combination of 39 links of two types: 20 of a links representing a stylised tobacco leaf on which the Macedonian national flag is applied, made with red hot enamel, and 19 links in a circular shape that surround

the lychnid coin with Macedonian shield with a seven-legged triscale; each shield has seven rubies with a dimension of 1.25 mm. The total length of the collar is 800 mm and it weighs 131 g. The total weight is 280 g. It is made of 18 carat gold with 320 brilliant and ruby gemstones.

The star of the order is identical to the medallion, but 30 rays are separated from the circular disc, and on each ray there is one cabochon ruby with a dimension of 2.7 mm, which is associated with poppy seeds. The overall dimension is 91 mm, with a thickness of 2.3 mm and weighs 101 grams. The Star of the Order is worn on a red ribbon 105 mm wide, which has two yellow lines at the ends and is made of moiré silk. The ribbon has a total length of 188 centimetres. At the end of the ribbon there is an applied red double rosette measuring 20 by 20 centimetres, where the star of the order is applied (Fig. 19). The badge of the order is worn around the neck on a collar.

The box in which the order is awarded is made of dark brown calfskin, with dimensions of 25 by 45 cm and a depth of 6 cm. "Order of the Republic of Macedonia" is printed on it with gold printing. The diploma tube in which the decree is awarded is also made of leather, but with a light brown color. On it, the "Order of the Republic of Macedonia (Order of the Republic of Macedonia)" is stamped in gold and has dimensions of 8.5 cm by 38 cm.

The charter for awarding the highest state order has dimensions of 32 by 45 cm. It is made

Изработена е од пергаментна хартија со светлосини и виолетови орнаменти, на бледожолтеникаво-бела основа. Во средината е аплицирана орденската ѕвезда во оригиналниот дезен и боја. Наместо сув или восочен жиг, на хартијата има испечатено црвена и жолта лента со црвен круг во средината на лик на восочен печат во којшто е државниот грб на Република Македонија. Околу него, со бели букви стои натписот Република Македонија – претседател на Република Македонија (сл. 20).

Почетната идеја на авторот да добие уникатно дело му успеа, со што овој орден го оддалечи од европските традиции и го приближи на ориенталните идеи за изгледот на одликувањата.

Орден на Република Македонија се доделува на:

- најистакнати личности и правни лица кои имаат посебни заслуги во остварувањето на самостојноста, сувереноста, независноста и територијалниот интегритет на Република Македонија, како и за вонредни резултати остварени на цивилен и воен план;

- најистакнати личности што исклучително придонеле за развивање и зацврстување на мирољубивата соработка и пријателските односи меѓу Република Македонија и други држави, како и за јакнење на нејзината меѓународна положба и углед;

- владини и невладини организации, здруженија, како и поединци, кои со своето работење и дејствување постигнале исклучителни резултати од значење за афирмирање на Република Македонија во областа на науката, уметноста, образованието, стопанството, хуманоста и слично, на домашен и на меѓународен план, а особено поединци што во областа на своето работење, односно професионално ангажирање добиле највисоки награди, односно најпрестижни признанија од меѓународно значење;

- шефови на држави и на влади, како и на други истакнати странски личности за вонредни заслуги во развивањето и зацврстувањето на пријателските односи и соработката на Репу-

of parchment paper with light blue and purple ornaments, on a pale yellowish-white base. In the middle, the order star is applied in its original pattern and color. Instead of a dry or wax seal, a red and yellow band with a red circle in the middle of a printed wax seal character with the state coat of arms of the Republic of Macedonia is printed on the paper. Around him, in white letters, there is the inscription Republic of Macedonia - President of the Republic of Macedonia (Fig. 20).

The initial idea of the designer to get a unique work succeeded, thus moving this order away from European traditions and bringing it closer to oriental ideas about the appearance of decorations.

The Order of the Republic of Macedonia is awarded to:

- the most outstanding persons and legal entities who have special merits in the realisation of independence, sovereignty, independence and territorial integrity of the Republic of Macedonia, as well as for extraordinary results achieved on the civil and military level.

- the most outstanding persons who contributed exceptionally to the development and consolidation of peaceful cooperation and friendly relations between the Republic of Macedonia and other countries, as well as to the strengthening of its international position and reputation;

- governmental and non-governmental organisations, associations, as well as

individuals, who with their work and actions have achieved exceptional results of significance for the affirmation of the Republic of Macedonia in the field of science, art, education, economy, humanity, etc., domestically and internationally, and especially individuals who have received the highest awards, i.e. the most prestigious recognitions of international importance, in the field of their work, i.e. professional engagement,

- heads of states and governments, as well as other distinguished foreign persons for extraordinary merits in developing and strengthening the friendly relations and cooperation of the Republic

Сл./Fig. 20

блика Македонија со други држави.

Орденот на Република Македонија првпат беше доделен на 29.7.2005, а врачен на 7 септември 2005 година, на првиот претседател на Република Македонија, Киро Глигоров, и постхумно на вториот претседател на Република Македонија, трагично загинатиот Борис Трајковски, предаден на неговата сопруга Вилма Трајковска (сл. 21). Доделени се вкупно 8 ордени на Република Македонија.

ОРДЕН 8 СЕПТЕМВРИ

Орденот „8 Септември“ се состои само од орденска ѕвезда, која претставува осмокрака сребрена ѕвезда на која се наоѓа кружен диск овенчан со позлатен ловоров венец. На кружниот диск се наоѓа позлатена карта на Република Македонија, со текст во средината: „8 Септември 1991“, со кирилско и латинско писмо. Димензиите на ѕвездата се 81 мм, а на дискот 40 мм и дебелина од 3,5 мм; изработен е од 98 гр сребро со чистота од 925 промили и 24-каратна позлата; Орденската ѕвезда се носи со шнола аплицирана на задниот дел на орденот (сл. 22).

Автори на овој орден се Костадин Танчев-Динката и Владимир Боројевиќ.

Орден „8 Септември“ се доделува:

- за вонредни заслуги на личности и државни органи, установи, владини и невладини организации и слично, од Република Македонија во конституирањето и изградбата на Република Македонија во мирновременски услови како суверена, самостојна, демократска и социјална држава, како и за исклучителен придонес за воспоставување, развивање и зацврстување пријателски односи и мирољубива рамноправна соработка со други држави и меѓународни организации и асоцијации и за афирмирање и јакнење на нејзината меѓународна положба и углед;

- на лица, органи и организации што особено придонеле за развој и

Сл./Fig. 21

of Macedonia with other countries.

The Order of the Republic of Macedonia was first awarded on 29 July, 2005 and presented on 7 September 2005, to the first president of the Republic of Macedonia, Kiro Gligorov, and posthumously to the second president of the Republic of Macedonia, the tragically deceased Boris Trajkovski, handed to his widow, Vilma Trajkovska (Fig. 21). Total of 8 Orders of the Republic of Macedonia were awarded.

THE ORDER 8 SEPTEMBER

The order “September 8” consists only of the star of the order, which is an eight-pointed silver star on which there is a circular disc crowned with a gilded laurel wreath. On the circular disc there is a gilded map of the Republic of Macedonia, with text in the middle: “8 Septemvri, 1991”, in Cyrillic and Latin letters. The dimensions of the star are 81 mm, and the disc 40 mm and thickness of 3.5 mm.; it is made of 98 grams of silver with a purity of 925 ppm and 24 carat gold plating; The star of the order is worn with a clasp applied to the back of the star (Fig. 22).

The designers of this order are Kostadin Tanchev – Dinkata and Vladimir Borojevic.

Order “September 8” is awarded:

- for extraordinary merits of individuals and state bodies, institutions, governmental and non-governmental organisations, etc., from the Republic of Macedonia in the constitution and construction of the Republic of Macedonia in peacetime conditions as a sovereign, independent, democratic and social state, as well as for an exceptional contribution to the establishment, developing and strengthening friendly relations and peaceful equal cooperation with other states and international organisations and associations and for affirming and strengthening its international position and reputation;

- to persons, bodies and

Сл./Fig. 22

афирмација на меѓунационалните односи во Република Македонија;

- на лица за извонредни дела и заслуги на полето на безбедноста, одбраната и заштитата на Република Македонија, како и за меѓународна соработка на тој план; и

- на претседатели на држави, на парламенти и на влади, на високи странски државници и дипломати, на највисоки функционери на меѓународни организации и установи за исклучителни заслуги за воспоставување, развивање и зацврстување пријателски односи и мирољубива рамноправна соработка меѓу соодветната држава, односно организација или установа и Република Македонија, како и за исклучителен придонес за јакнење на нејзината меѓународна положба и углед.

Орденот „8 Септември“ првпат беше доделен на 17 ноември 2006 година, на Роберт Бадинтер од Франција (сл. 23). Тој е првиот странец што е одликуван со македонско одликување. Орденот му е врачен на 23 октомври 2007 година, во Париз, од претседателот на Република Македонија, Бранко Црвенковски, на свеченост во македонската амбасада. Вкупно се доделени 20 ордени.

ОРДЕН ИЛИНДЕН - 1903

Орденот „Илинден - 1903 година“ претставува орденска ѕвезда, редизајнирана според „Илинденската споменица“ од 1951 година (сл. 24). Оригиналниот дизајн на Димче Тодоровски е преработен од Костадин Танчев-Динката и Владимир Боројевиќ, кои редизајнот го базираат на својот орден „8 Септември“.

Орденскиот знак претставува четирикрака сребрена ѕвезда на која е аплициран позлатен диск овенчан со позлатен венец. На дискот е претставен борец со знаме, а во заднината се стилизирани фигури на други борци, а под нив текст: „ИЛИНДЕН -1903“;

Димензиите на ѕвездата се 71 мм, а на дискот 30 мм и дебелина

organisations that particularly contributed to the development and affirmation of international relations in the Republic of Macedonia;

- to persons for outstanding deeds and merits in the field of security, defence and protection of the Republic of Macedonia, as well as for international cooperation in that regard, and

- to Heads of states, of parliaments and governments, to high-ranking foreign statesmen and diplomats, to the highest officials of international organisations and institutions for exceptional merits in establishing, developing and strengthening friendly relations and peaceful equal cooperation between the respective state, that is, the organisation or institution and the Republic of Macedonia, as well as for an exceptional contribution to strengthening its international position and reputation.

The Order of “September 8” was first awarded on 17 November, 2006, to Robert Badinter of France (Fig. 23). He is the first foreigner to be awarded a Macedonian decoration. The order was

presented to him on 23 October, 2007, in Paris by the President of the Republic of Macedonia, Branko Crvenkovski, at a ceremony in the Macedonian Embassy. A total of 20 orders were awarded.

ORDER OF ILINDEN - 1903

The “Ilinden - 1903” order is an order star, a redesign of the “Ilinden memorial medal” from 1951 (fig. 24). Dimce Todorovski’s original design was reworked by Kostadin Tanchev – Dinkata and Vladimir Borojevic, who based the redesign on their order “September 8”.

The insignia represents a four-pointed silver star on which a gilded disc is applied, crowned with a gilded wreath. The disc shows a fighter with a flag, and in the background are stylised figures of other fighters, and below them the text: “ИЛИНДЕН (ILINDEN) -1903”;

The dimensions of the star are 71 mm, and the disc 30 mm and

Сл./Fig. 23

Сл./Fig. 24

од 4,4 мм; изработена е од 76 гр сребро со чистота од 925 промили и 24-каратна позлата; Орденската ѕвезда се носи со шнола аплицирана на задниот дел на орденот (сл. 25).

Орден „Илинден - 1903“ се доделува на:

- истакнати личности во борбите за национално и социјално ослободување; политичките затвореници и лица прогонувани, судени и затворани за идеите на самобитноста на македонскиот народ и неговата државност; на лица, државни органи, установи, владини и невладини организации и слично, кои со нивни посебни залагања придонеле во создавањето на сувереноста, независноста, територијалниот интегритет на Република Македонија; како и за исклучителен придонес за нејзиниот државно-правен и општествен развој и за јакнење на односите на заедниците во Република Македонија; и

- лица за извонредни дела и заслуги на полето на безбедноста и одбраната на Република Македонија, како и за меѓународна соработка на овие полиња.

Орденот „Илинден 1903“ единствен пат е доделен дури на 23.3.2017 на Агенцијата за разузнавање.

ОРДЕН ЗА ЗАСЛУГИ ЗА МАКЕДОНИЈА

Орденот има форма на осмокрака ѕвезда со димензии од 65 мм. Над неа е аплицирана централната осмокрака ѕвезда со дијаметар од 44 мм, која лежи на венец од дабови листови и афион, во чија средина се наоѓа флорален венец со надворешен дијаметар од 38 мм, во чија средина се наоѓа кружна стилизација на државното знаме на Република Македонија со дијаметар од 12 мм. На секој од краците на надворешната ѕвезда е вметнат рубин со димензија од 3 мм.

Орденот е изработен од 57 грама сребро со чистота од 925 промили и 24-каратна позлата и дебелина од 4 мм (сл. 26).

Орденот за заслуги за Македонија се доделува:

- на личности, владини и невладини организации и здруженија на граѓани, на правни лица, како и на други органи и организации за особени заслуги во политичкиот и општествениот живот

Сл./Fig. 25

thickness of 4.4 mm; it is made of 76 grams of silver with a purity of 925 ppm with 24 carat gold plating; The star of the order is worn with a clasp applied to the back of the order (Fig. 25).

Order “Ilinden - 1903” is awarded to:

- prominent figures in the struggles for national and social liberation; political prisoners and persons persecuted, tried and imprisoned for the ideas of the self-importance of the Macedonian people and their statehood; to persons, state bodies, institutions, governmental and non-

governmental organizations, etc., who with their special efforts contributed to the creation of the sovereignty, independence, territorial integrity of the Republic of Macedonia; as well as for an exceptional contribution to its state-legal and social development and to strengthening the relations of the communities in the Republic of Macedonia and

- persons for outstanding deeds and merits in the field of security and defence of the Republic of Macedonia, as well as for international cooperation in these fields.

The “Ilinden 1903” order was only awarded on 23 March, 2017 to the Intelligence Agency.

ORDER OF MERIT FOR MACEDONIA

The order has the shape of an eight-pointed star with dimensions of 65 mm. Above it is applied a central eight-pointed star with a diameter of 44 mm, which rests on a wreath of oak leaves and poppy, in the middle of which is a floral wreath with an outer diameter of 38 mm, in the middle of that is a circular representation of the national flag of the Republic of Macedonia with a diameter of 12 mm. Each of the arms of the outer star is inset with a 3 mm ruby.

The order is made of 57 grams of silver with a purity of 925 ppm and 24 carat gold plating and a thickness of 4 mm (Fig. 26).

The Order of Merit for Macedonia is awarded to:

- to individuals, governmental and non-governmental organisations and associations of citizens, to legal entities, as well as to other bodies and organisations for special merits in political

во Република Македонија, како и на шефови на дипломатско-конзуларни претставништва на други држави и на меѓународни организации и други асоцијации акредитирани во Република Македонија;

- на странски државјани и странски установи и организации за особени заслуги за сувереноста, независноста и територијалниот интегритет на Република Македонија за успешно организирање и ефикасно остварување на функциите на органите на државната власт, за особено значајни остварувања во стопанството, образованието, науката, културата, иноваторството, здравството, социјалната политика, спортот и во заштитата и унапредувањето на животната средина и природата и за особен придонес за успешно организирање и ефикасно функционирање на установите и организациите во овие области за заслуги во остварувањето и унапредувањето на односите меѓу заедниците во Република Македонија;

- за особени заслуги за успешно остварување и унапредување на односите и соработката на Република Македонија со други држави и со меѓународни установи и организации, како и за нејзиното афирмирање во светот во одделни области и дејности; и

- за особени заслуги што можат да се искажат и за меѓучовечка помош или хуманитарна помош што се спроведува со лично залагање.

Автор на идејното решение за изгледот на Орденот за заслуги за Македонија е Петар Гајдов. Техничката обработка на првичната скица на авторот и финалниот векторски цртеж го направи Јован Јоновски.

Орденот за заслуги за Македонија е најдоделуваниот орден во Република Македонија. Орденот за заслуги за Македонија првпат беше врачен на 16 декември 2006 година, на Филозофскиот факултет при Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ - Скопје (сл. 27). Вкупно се доделени 65 ордени.

Сл./Fig. 26

and social life in the Republic of Macedonia, as well as to heads of diplomatic-consular missions of other countries and to international organisations and other associations accredited in the Republic of Macedonia;

- to foreign citizens and foreign institutions and organisations for special merits for the sovereignty, independence and territorial integrity of the Republic of Macedonia for the successful organisation and efficient performance of the functions of the state authorities, for particularly significant achievements in the

economy, education, science, culture, innovation, health, social policy, sports and in the protection and promotion of the environment and nature and for a special contribution to the successful organisation and efficient functioning of institutions and organisations in these areas for merits in the realisation and promotion of relations between communities in the Republic of Macedonia,

- for special merits for the successful implementation and promotion of the relations and cooperation of the Republic of Macedonia with other countries and with international institutions and organisations, as well as for its affirmation in the world in certain areas and activities and

- for special merits that can be expressed and for interpersonal aid or humanitarian aid that is implemented by personal commitment.

The designer of the Order of Merit for Macedonia is Petar Gajdov. The technical drawing of the author's initial sketch and the final vector drawing was done by Jovan Ionovski.

The Order of Merit for Macedonia is the most awarded order in the Republic of Macedonia. The Order of Merit for Macedonia was first presented on 16 December, 2006, at the Faculty of Philosophy at the University "SS Cyril and Methodius - Skopje (Fig 27). A total of 65 orders were awarded.

Сл./Fig. 27

ОРДЕН ЗА ВОЕНИ ЗАСЛУГИ

Орденот за воени заслуги претставува крстовидна ѕвезда со осум краци со мала дивергенција со кружен диск во средината. Има форма на осмокрака ѕвезда со димензии од 66 мм и дебелина од 3 мм, изработена од 55 грама сребро со чистота од 925 промили со 24-каратна позлата и површини со топол емајл.

Краците на ѕвездата се спојуваат во централен диск со дијаметар од 12 мм, во кој е аплицирана кружна стилизирана форма на знамето на Република Македонија, а околу со позлатени букви е испишано мотото - „За татковината“. Краците на ѕвездата се со топол емајл со црвена боја. Околу краците на ѕвездата е испреплетен сребрен венец од дабови гранки. Орденскиот знак се закачува за алка на која се наоѓаат два вкрстени меча, а над нив апликација на позлатени дабови листови (сл. 28).

Овој орден е единствено македонско одликување што се носи на лента околу вратот.

Автор на Орденот за воени заслуги е Дарко Фиданоски.

Орден за воени заслуги се доделува:

- на припадници на безбедносните сили на Република Македонија, на воени старешини за извонредни успеси во организирањето и командувањето со вооружените сили за време на војна и мир; во изградбата и јакнењето на одбранбената способност на Република Македонија; во командувањето и раководењето со безбедносните сили и воените единици или установи за дејства што придонесуваат за успешна и ефикасна одбрана на независноста, безбедноста и територијалниот интегритет на Републиката;

- за особена храброст или за посебни заслуги на полицајци, војници, старешини, полициски единици и воени единици, штабови, команди и установи, кои со својот пример и умешност во раководењето со единицата, односно установата, создаваат услови за постигнување исклучително добри успеси или се одликуваат со старешински, полициски и војнички особини што им служат за пример на другите старешини и војници, како и на граѓански лица на служба во вооружените сили на Република Македонија за

ORDER OF MILITARY MERIT

The Order of Military Merit is an eight-pointed cross like star of slight divergence with a circular disc in the middle. It has the shape of an eight-pointed star with dimensions of 66 mm and a thickness of 3 mm, made of 55 grams of silver with a purity of 925 ppm with 24 carat gold plating and hot enamel surfaces.

The arms of the star merge into a central disc with a diameter of 12 mm, in which a circular stylised form of the flag of the Republic of Macedonia is applied, and around it is written the motto - “За татковината (For the motherland)” in gilded letters. The arms of the star are in warm red enamel. A silver wreath of oak branches is intertwined around the arms of the star. The insignia is attached to a link on which there are two crossed swords, and above them are gilded oak leaves (Fig. 28).

This order is the only Macedonian decoration that is worn on a ribbon around the neck.

The author of the Order of Military Merit is Darko Fidanoski.

Order of Military Merit is awarded:

- to members of the security forces of the Republic of Macedonia, to military officers for extraordinary successes in organising and commanding the armed forces during war and peace; in the construction and

strengthening of the defence capability of the Republic of Macedonia; in the command and management of the security forces and military units or institutions for actions that contribute to the successful and efficient defence of the independence, security and territorial integrity of the Republic;

- for special courage or special merits of policemen, soldiers, officers, police units and military units, headquarters, commands and institutions, who with their example and skill in managing the unit, i.e. the institution, create conditions for achieving exceptionally good successes or are they are distinguished by officers, police and soldier qualities that serve as an example to other elders and soldiers, as well as to civilians serving in the armed forces of the

Сл./Fig. 28

постигнување особени резултати од значење за одбраната на Републиката;

- на воени и полициски единици и установи за повеќегодишно успешно работење и постигнување особени резултати во развивањето и јакнењето на безбедносните сили и вооружените сили во Република Македонија; и

- на припадници на странски вооружени сили за особен придонес за успешно остварување и унапредување на односите и соработката меѓу вооружените сили на нивната држава и вооружените сили на Република Македонија.

Орденот за воени заслуги првпат беше врачен на 18 август 2005 година по повод денот на АРМ, на единицата „Волци“, што претставува првото врачување на одликување на Република Македонија. Вкупно се доделени 30 ордени.

ОРДЕН СВЕТА МАЈКА ТЕРЕЗА

Со дополнување од 2016 на Законот за одликувања и признанија на Република Македонија (Службен, 2016), е воведен Орденот Света Мајка Тереза.

Орденот е замислен да функционира како другите државни награди, кои ги доделува специјална комисија назначена од Собранието на Република Македонија со седум члена, и тоа:

- Министерот за надворешни работи;
- Претставник на Католичката црква, на предлог на Католичката црква во Република Македонија;
- Два члена државјани на Република Македонија со висок авторитет во областите за кои се доделува овој орден, по еден на предлог на претседателот на Република Македонија и Македонската академија на науките и уметностите;
- Три члена државјани на странски држави со висок авторитет во областите за кои се доделува овој орден, на предлог на Министерството за надворешни работи.

Со тоа ниту претседателот ниту Комисијата за одликувања немаат збор, што е спротивно на Законот и Уставот.

Орденот Света Мајка Тереза се доделува на лица за особени достигнувања во ширењето на хуманоста, милосрдие, добротворството, толеранцијата и соживотот кои даваат хуман придонес преку помагањето на болните, гладните, сираците, напуштените, луѓето отфрлени од општеството, обесправените, сиромашните, угнетените,

Republic of Macedonia for achieving special results of importance for the defence of the Republic;

- of military and police units and institutions for many years of successful operation and achieving special results in the development and strengthening of the security forces and the armed forces in the Republic of Macedonia and

- to members of foreign armed forces for a special contribution to the successful implementation and promotion of relations and cooperation between the armed forces of their country and the armed forces of the Republic of Macedonia.

The Order of Military Merit was first presented on 18 August, 2005, on the occasion of the ARM Day, to the “Wolves” unit, which is the first award presented to the Republic of Macedonia. A total of 30 orders were awarded.

ORDER OF SAINT MOTHER TERESA

With a 2016 amendment to the Law on Decorations and Recognitions of the Republic of Macedonia (Службен 2016), the Order of Saint Mother Teresa was introduced.

The order is designed to function like other state awards, which are awarded by a special commission appointed by the Assembly of the Republic of Macedonia with seven members, namely:

- The Minister of Foreign Affairs;
- A representative of the Catholic Church, at the proposal of the Catholic Church in the Republic of Macedonia;
- Two citizens of the Republic of Macedonia with high authority in the areas for which this order is awarded, one each at the proposal of the President of the Republic of Macedonia and the Macedonian Academy of Sciences and Arts;
- Three members, citizens of foreign countries with high authority in the areas for which this order is awarded, at the proposal of the Ministry of Foreign Affairs.

With that, neither the President nor the awards commission has a say in the awards, which is contrary to the Law and the Constitution.

The Order of Saint Mother Teresa is awarded to persons for special achievements in spreading humanity, charity, tolerance and coexistence who make a humane contribution by helping the sick, the hungry, the orphaned, the abandoned, the people rejected by society, the disadvantaged, the poor, the oppressed, the homeless, refugees,

бездомниците, бегалците, лица со особен социјален ризик и лица од други ранливи категории на локално, регионално и глобално ниво.

Орденот се доделува во пет ранга, во зависност од обемот, ефектот, влијанието и нивото на достигнувањето во областите и нивоата.

Изгледот на орденот не е утврден, со тоа и орденот не се доделува.

МЕДАЛ ЗА ЗАСЛУГИ ЗА МАКЕДОНИЈА

Медалот за заслуги за Македонија има основна кружна форма со димензии од 40 мм, а од левата страна од габаритот на медалот излегува дабово гранче. Во централниот дел се прикажани контурите на границите на Република Македонија, со натпис „Република Македонија“ под мапата. Дебелина е 2,5 мм и е изработен од бронза (томбак) со тежината од 34 грама, со 24-каратна позлата (сл. 29).

Автор на Медалот за заслуги за Македонија е Милкица Стефановска.

Медалот се доделува на физички и на правни лица за постигнати резултати што придонесуваат за значаен развој и афирмација на Република Македонија во сите области на животот и работата, како и за развивање пријателски односи меѓу Република Македонија и други држави, меѓународни органи, организации или асоцијации.

Првпат беше доделен на 16 август 2007 година по повод 40 години од Меѓународниот семинар за македонски јазик, литература и култура, на шестмина странски академици македонисти. Вкупно се доделени 184 медал.

МЕДАЛ ЗА ХРАБРОСТ

Медалот за храброст е во форма на четирикрака ѕвезда со димензии од 55 мм. Во центарот е аплициран емајлиран круг со бела боја и широчина од 6 мм, во кој со испупчени златни букви стои текстот: „ЗА ХРАБРОСТ“. Зад четирикраката ѕвезда има два вкрстени меча, а во полето на ѕвездата има осум краци, кои се соединуваат во центарот на медалот (сл. 30).

Медалот е изработен е од 32 гр сребро со чистота од 925 промили, со 24- каратна позлата

persons with particular social risk and persons from other vulnerable categories at the local, regional and global level.

The order is awarded in five ranks, depending on the scope, effect, influence and level of achievement in the areas and levels.

The appearance of the order has not yet been determined and the order is not awarded.

MEDAL FOR MERIT FOR MACEDONIA

The Medal for Merit for Macedonia has a basic circular shape with dimensions of 40mm, and an oak branch emerges from the left side of the medal's dimensions. In the central part, the contours of the borders of the Republic of Macedonia are shown, with the inscription "Republic of Macedonia (Republic of Macedonia)" below the map. It is 2.5 mm thick and made of bronze (tombak) weighing 34 grams, with 24 carat gold plating (Fig. 29).

The designer of the Medal of Merit for Macedonia is Milkica Stefanovska.

The medal is awarded to private and legal entities for results that contribute to significant development and affirmation of the Republic of Macedonia in all areas of life and work, as well as for developing friendly relations between the Republic of Macedonia and other countries, international bodies, organisations or associations.

It was awarded for the first time on 16 August, 2007, on the occasion of the 40th anniversary of the International Seminar on Macedonian Language, Literature and Culture, to six foreign academics Macedonist. A total of 184 medals were awarded.

MEDAL OF BRAVERY

The medal for bravery is in the form of a four-pointed star with dimensions of 55 mm. In the centre is applied a whiteenamelled circle of a width of 6 mm, in which the text: "ЗА ХРАБРОСТ (FOR BRAVERY)" is written in raised golden letters. Behind the four-pointed star there are two crossed swords, and in the field of the star there are eight arms, which unite in the centre of the medal (Fig. 30).

The medal is made of 32 grams of silver with

Сл./Fig. 29

и топол емајл со дебелина 2,5 мм. Медалот се носи на триаголна лента со алка од испреплетен венец со стилизирани дабови и лоровови гранчиња, споени меѓу себе со две црвени емајлирани панделки.

Автор на Медалот за храброст е Сашо Бајрактаров.

Медалот за храброст првпат е доделен на 21 декември 2011 на Сами Нуредини за покажана исклучителна храброст и пожртвуваност при спасување човечки живот во тешки и опасни услови од надојдените води на реката Вардар.

Во истата пригода се одликувани и потполковник Орце Јордев, мајор Драганчо Војнески, мајор Димче Велков, постар водник Стојче Стоилов, постар водник Зоран Ристов и водник Зоран Трајков, за покажана исклучителна храброст и пожртвуваност во извршување на поставените задачи во екстремно тешки и опасни услови во акцијата за извлекување на загинатиот рудар од рудникот „Бучим“ (сл. 31).

Во ситуација на недозавршени процеси за дефинирање на изгледот и изработката на воените медали, Медалот за храброст е даден трипати масовно на загинати припадници на вооружените сили постхумно. Вкупно се доделени 180 медали.

МЕДАЛ НА ЧЕСТА

Медалот на честа се доделува на припадниците на безбедносните сили на Република Македонија за достигнувања во раководењето и командувањето со безбедносните сили при што дале придонес во развојот, угледот и унапредувањето во извршувањето на обврските и задачите што произлегуваат од службата.

Изгледот на медалот не е утврден, а со тоа не е ни изработен ниту доделен.

Сл./Fig. 30

a purity of 925 ppm, with 24 carat gold plating and hotenamel with a thickness of 2.5 mm. The medal is worn on a triangular ribbon with a link of an interlaced wreath of stylized oak and laurel branches, joined together by two red enamel ribbons.

The author of the Medal for Courage is Sasho Bajraktarov.

The Medal of Courage was first awarded on December 21, 2011 to Sami Nuredini for exceptional courage and sacrifice in saving human life in difficult and dangerous conditions from the flooded waters of the Vardar River.

On the same occasion, Lieutenant-Colonel Orce Jordev, Major Dragancho Vojneski, Major Dimche Velkov, Senior Sergeant Stojce Stoilov, Senior Sergeant Zoran Ristov and Sergeant Zoran Trajkov were also honoured for exceptional courage and sacrifice in the performance of assigned tasks in

extremely difficult and dangerous conditions in the action to extract the dead miner from the “Buchim” mine (Fig. 31)

In a situation of unfinished processes for defining the appearance and design of military medals, the Medal of Bravery has been awarded

three times en masse to fallen members of the armed forces posthumously. A total of 10 medals were awarded.

Сл./Fig. 31

Сл./Fig. 32 Предлог на ARM/ ARM's proposal

MEDAL OF HONOUR

The Medal of Honour is awarded to members of the security forces of the Republic of Macedonia for achievements in the management and command of the security forces, where they contributed to the development, reputation and advancement in the performance of the obligations and tasks arising from the service.

The appearance of the medal has not been determined, and thus it has not yet been produced or awarded. After three

По три одржани конкурси, два во 2013 година и еден во 2014 година, Кабинетот на претседателот сè уште не го утврдил изгледот и техничките карактеристики на медалот (сл. 32).

МЕДАЛ ВЕЧНО СОНЦЕ

Медалот Вечно сонце се доделува на: припадник на безбедносните сили што го загубил животот, се здобил со тешки телесни повреди или оштетување на здравјето при одбраната на независноста и територијалниот интегритет на Република Македонија, учество во вежбовни активности и обука и во хуманитарни или мировни операции надвор од територијата на Република Македонија, како и должности во мултинационални воени сили формирани во согласност со ратификуваните меѓународни договори што ги склучила или им пристапила Република Македонија.

Изгледот на медалот не е утврден, а со тоа не е ни изработен ниту доделен (сл. 33).

МЕДАЛ ЗА УЧЕСТВО ВО ХУМАНИТАРНИ ИЛИ МИРОВНИ ОПЕРАЦИИ

Медалот за учество во хуманитарни или мировни операции надвор од територијата на Република Македонија на кој се претставени називот на операцијата и бројот на учеството, се доделува на: припадниците на безбедносните сили на Република Македонија, како и на граѓаните на Република Македонија ангажирани во активности во хуманитарни или мировни операции надвор од територијата на Република Македонија.

Медалот се доделува за секое учество во хуманитарни или мировни операции надвор од територијата на Република Македонија, и тоа:

- прво учество, медал со чист рибон,
- второ учество, медал со бронзена ѕвезда на средина на рибонот,
- трето учество, медал со бронзена ѕвезда и број 1 на средина на рибонот,
- четврто учество, медал со сребрена ѕвезда на средина на рибонот,
- петто учество, медал со сребрена ѕвезда и број 1 на средина на рибонот,
- шесто учество, медал со златна ѕвезда на средина на рибонот и

competitions, two in 2013 and one in 2014, the Office of the President has not yet determined the appearance and technical characteristics of the medal (Fig. 32).

ETERNAL SUN MEDAL

The Eternal Sun medal is awarded to: a member of the security forces who lost his life, suffered severe bodily injuries or damage to his health while defending the independence and territorial integrity of the Republic of Macedonia, participating in training activities and training and in humanitarian or peacekeeping operations abroad from the territory of the Republic of Macedonia, as well as duties in multinational military forces formed in accordance with the ratified international agreements concluded or acceded to by the Republic of Macedonia.

The design of the medal has not been determined, and thus it has not been produced nor awarded (Fig. 33).

MEDAL FOR PARTICIPATION IN HUMANITARIAN OR PEACE OPERATIONS

The medal for participation in humanitarian or peace operations outside the territory of the Republic of Macedonia, on which the name of the operation and the number of the participation are presented, is awarded to: members of the security forces of the Republic of Macedonia, as well as citizens of the Republic of Macedonia engaged in activities in humanitarian or peacekeeping operations outside the territory of the Republic of Macedonia.

The medal is awarded for any participation in humanitarian or peacekeeping operations outside the territory of the Republic of Macedonia, namely:

- first participation, medal with clean ribbon,
- second participation, medal with a bronze star in the middle of the ribbon,
- third participation, medal with a bronze star and number 1 in the middle of the ribbon,
- fourth participation, medal with a silver star in the middle of the ribbon,
- fifth participation, medal with a silver star and number 1 in the middle of the ribbon,
- the sixth participation, a medal with a gold star

Сл./Fig. 33 Предлог на ARM/ ARM's proposal

- за учество во секоја следна мисија, медал со златна ѕвезда и со последователен број на средина на рибонот.

Изгледот на медалот е утврден дури во 2023 година кога е избрано ликовното решение на Коста Стаматоски од конкурсот од 2014 година.

Медалот е со кружен облик со дијаметар од 35 мм и дебелина од 2,5 мм изработен од 14 грама замак со позлата. Од горниот десен агол кон долниот лев агол се подига елемент во форма на стилизирана ѕвезда со заоблени врвови со димензии од 32 мм. На средината на медалот се издига стилизирана претстава на глобус со димензии од 18,8 мм со прикажани меридијани и напоредници, а на десната страна на медалот се издига стилизирана гранка (сл. 34).

Медалот единствено е доделен на 15.8.2023 година на 13 лица.

ПОВЕЛБА НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

Повелбата на Република Македонија е единственото признание на Република Македонија. Тоа претставува печатено признание на пергамент хартија тврдо вкоричено во папка од кожа. Во централниот дел се наоѓа орнамент каде што во средината на црвено поле се наоѓа стилизирана златна буква М, а под неа со стилизирани старословенски букви пишува „Повелба на Република Македонија“. Во долниот дел се испишува името на носителот и заслугите за кои е доделена. Повелбата ја потпишува претседателот и наместо печат, на црвен диск врз испечатена лента во црвено-жолта боја, со златна боја е грбот на Република Македонија, околу кој со бели букви пишува „Република Македонија Претседател на Република Македонија“. Грбот и текстот со златна боја се појавуваат во заглавието на повелбата (сл. 35).

Сл./Fig. 34

in the middle of the ribbon and

- for participation in each subsequent mission, a medal with a gold star and a consecutive number in the middle of the ribbon.”

The design of the medal is determined only in 2023 when the design proposal of Kosta Stamatovski from the competition of 2014 was chosen.

The medal has a round shape with a diameter of 35 mm and a thickness of 2.5 mm, made of 14 grams of zinc with gold plating. From the upper right corner to the lower left corner rises an element in the form of a stylized star with rounded tips measuring 32 mm. In the middle of the medal stands a stylised representation of a globe with dimensions of 18.8 mm with shown meridians and parallels, and on the right side of the medal stands a stylised branch (fig. 34).

The medal was awarded only on 15 Aug.2023 to 13 people.

CHARTER OF THE REPUBLIC OF MACEDONIA

The Charter of the Republic of Macedonia is the only recognition* of the Republic of Macedonia. It is a printed on parchment paper hard bound in a leather folder. In the central part there is an ornament where in the middle of a red field there is a stylized golden letter M, and below it in stylized Old Slavic letters it reads “Повелба на Република Македонија (Charter of the Republic of Macedonia”. The name of the bearer and the merits for which it was awarded are written in the lower part. The charter is signed by the president, and instead of a seal, on a red disk on a red-yellow printed ribbon, in gold is the coat of arms of the Republic of Macedonia, around which in white letters is written “Република Македонија Претседател на Република Македонија (Republic of Macedonia President of the Republic of Macedonia)”. The coat of arms and text in gold appear in the header of the charter (Fig. 35).

Сл./Fig. 35

Повелба на Република Македонија се доделува на:

- државјани на Република Македонија и на државјани на други земји, на правни лица и на меѓународни институции и организации за посебен придонес за развојот на Република Македонија, за особени заслуги во развивањето и унапредувањето на меѓународните односи и на соработката на Република Македонија со други држави и меѓународни институции и организации и јакнењето на нејзината меѓународна положба и углед; и

- поединци, организации и здруженија, како и на културно-уметнички, спортски и други здруженија за успешно организирање и претставување на постигнувањата од соодветната област во земјата и во странство.

Првото доделување е на 7 октомври 2008 година на Вилхелм Науснер, застапник на Евангелско-методистичката црква во Република Македонија. Вкупно се доделени 63 повелби.

КОМИСИЈА ЗА ОДЛИКУВАЊА И ПРИЗНАНИЈА НА ПРЕТСЕДАТЕЛОТ НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

Според своите уставни надлежности и ингеренции, претседателот доделува одликувања и признанија во согласност со закон. За таа цел се формира и Комисија за одликувања и признанија на претседателот на Република Македонија (понатаму Комисија), која е постојано работно тело на претседателот на Република Македонија, составено од претседател и членови кои ги именува претседателот од редот на истакнати поединци и претставници од соодветни државни органи и организации, здруженија на граѓани, научни, стручни и други институции (сл. 36). Оригиналната замисла е членовите на комисијата да предлагаат поединци и организации од својот домен, за да бидат одликувани.

Иницијативите за доделување одликувања и признанија се доставуваат до Комисијата. Комисијата потоа ги разгледува доставените иницијативи на седница и врз основа на стручна анализа утврдува мислење за основаност на барањата содржани во иницијативите. Комисијата, на крајот, на претседателот му доставува предлози за доделување соодветно одликување или признание (Комисија за одликување).

Комисијата се води според интерните акти

The Charter of the Republic of Macedonia is awarded to:

- citizens of the Republic of Macedonia and citizens of other countries, legal entities and international institutions and organisations for special contribution to the development of the Republic of Macedonia, for special merits in the development and promotion of international relations and the cooperation of the Republic of Macedonia with other countries and international institutions and organisations and the strengthening of its international position and reputation and

- individuals, organisations and associations, as well as cultural, sports and other associations for the successful organisation and presentation of the achievements of the relevant field in the country and abroad.

The first award was made on 7 October, 2008 to Wilhelm Nausner, representative of the Evangelical-Methodist Church in the Republic of Macedonia. A total of 63 charters awarded.

COMMISSION FOR HONOURS AND RECOGNITIONS OF THE PRESIDENT OF THE REPUBLIC OF MACEDONIA

In accordance with his constitutional powers and authorities, the President awards decorations and recognitions in accordance with the law. For this purpose, a Commission for Decorations and Recognitions of the President of the Republic of Macedonia (hereinafter referred to as the Commission) has been established, which is a permanent working body of the President of the Republic of Macedonia, composed of a president and members appointed by the President from among distinguished individuals and representatives from appropriate state bodies and organisations, associations, etc (Fig. 36). The original idea is for committee members to nominate individuals and organisations from their domain to be honoured.

The recommendations for awarding decorations and recognitions are submitted to the Commission. The commission then reviews the submitted recommendations at a formal meeting and, based on expert analysis, establishes its opinion on the merits of the requests contained in the recommendations. The Commission then submits proposals to the President for awarding appropriate decorations or recognitions (Commission for honours and recognitions).

Деловник за начинот на работа на Комисијата за одликувања и признанија на претседателот на Република Македонија (Деловник 2004) и Методологија за постапување по иницијативите за доделување на одликувања и признанија на Република Македонија. Комисија за одликувања (Методологија 2006).

Сл./Fig. 36 Членови на комисијата при доделување на медалите за заслуги на македонската ракометна репрезентација/
Members of the commission at the awarding of medals for merits of the Macedonian handball national team

Деловникот утврдува

дека комисијата работи на седници кои ги свикнува претседателот на комисијата на барање на претседателот на Република Македонија или на најмалку 3 членови. Кабинетот на претседателот на Република Македонија врши стручни, аналитички, информативно-документациски и организациски работи за потребите на Комисијата:

- го организира вршењето на стручните работи на Комисијата;
- врши работи во врска со подготвување на седниците на Комисијата;
- се грижи за доставување материјали на членовите на Комисијата;
- изготвува записници од седниците на Комисијата;
- ги извршува заклучоците на Комисијата;
- изготвува извештаи од седницата на Комисијата;
- изготвува преглед на предлози за одликувања и признанија;
- организира прием на странки.

Кабинетот игра некаква рудиментирана улога која треба да ја има канцеларијата за ордени. За гореспомнатите работи е задолжен Одделот за јавни набавки на Кабинетот.

Според Методологијата, иницијативата за доделување одликувања и признанија се поднесува со соодветен образец утврден до Комисијата. Во иницијативата треба поконкретно да се дадат заслугите на правното и физичкото лице кое се предлага за одликување. Иницијативата може да го предложи видот на одликување, но Комисијата може да предложи друго одликување. Комисијата е должна иницијативите да ги разгледа во рок од три

The commission is guided by the internal act: Rules of procedure of the Commission for honours and recognitions of the President of the Republic of Macedonia (Деловник 2004) and Methodology for proceeding with the initiatives for awarding honors and recognitions of the Republic of Macedonia, Awards Commission (Методологија 2006).

The rules of procedure establish that the commission works in formal meetings convened by the president of the commission at the request of the President of the Republic of Macedonia or at least three commission members. The office of the President of the Republic of Macedonia carries out the professional, analytical, informative-documentation and organisational work for the needs of the Commission in these ways:

- organises the performance of the Commission's administrative work;
- performs work related to the preparation of the Commission's sessions;
- takes care of delivering materials to the members of the Commission;
- prepares minutes from the sessions of the Commission;
- executes the conclusions of the Commission;
- prepares reports from the session of the Commission;
- prepares an overview of proposals for awards and recognitions;
- organises admission of interested parties.

The Cabinet plays some kind of rudimentary role that should be played by the chancery of orders. The public procurement department of the cabinet is in charge of the aforementioned works.

According to the Methodology, the recommendations for awarding decorations and recognitions are submitted with appropriate forms established to the Commission. In the recommendations, the merits of the legal and private entities proposed for the award should be given more comprehensively. The recommendation can propose the type of decoration, but the Commission may propose another decoration. The Commission

месеци од денот на нивното поднесување. Комисијата го известува подносителот за својот став по однос на иницијативата. Ова не е во согласност со Деловникот и со реалната ситуација, каде што комисијата не се среќава 4 пати годишно (сл. 37).

Одликувано лице може да се предложи за ново одликување доколку постојат нови заслуги. Само неколку се наградени по два пати. За лични заслуги не е одликуван никој со две одликувања. Ракометарот Кире Лазаров и кошаркарот Врбица Стефанов имаат добиено по два медали за заслуги, првиот пат лично, а вториот пат како дел од екипно доделени медали на македонската ракометна и кошаркарската репрезентација за постигнати успеси. Ракометарите Сотојанче Стоилов и Петре Ангелов имаат добиено по два медали за заслуги екипно. Турскиот театар во Скопје има добиено Орден за заслуги за народ и Повелба на Република Македонија

Според Методологијата, странско лице може да биде предложено за одликување ако: со својата работа дало особен придонес во развивањето на пријателските односи и соработката меѓу Република Македонија и странската држава, односно меѓу Република Македонија и меѓународна организација; или направило дело или подвиг од особено значење за Република Македонија, ако заслугите ги стекнувало по правило четири години, односно 10 години за правно лице.

Странско лице - иселеник од Република Македонија може да биде предложено за одликување за посебен придонес во одржувањето на врските на иселениците со татковината, за придонес во развојот и унапредувањето меѓу земјата во која живее и Република Македонија и за афирмација на политиката и културата на Република Македонија во странство. Постојеа три конкурси преку Агенцијата за иселеништво, на кои иселениците се предлагаа самите себе, што излегува од сите традиции и протоколи. До Комисијата беа доставени предлозите, но бидејќи не можеа да се најдат релевантни податоци за предложените лица и организации за одликувања, крајниот избор остана на

Сл./Fig. 37 Седница на комисијата
Formal meeting of the Commission

is obliged to review the recommendations within three months from the day of their submission. The Commission informs the petitioner of its position regarding the recommendations. This is not in accordance with the Rules of Procedure and the real situation, as in reality the committee does not meet four times a year (Fig. 37).

A decorated person can be proposed for a new decoration if there are new merits. No one has been awarded two decorations for personal merit. Handball player Kire Lazar and basketball player Vrbica Stefanov received two Medals for Merit, the first time personally, the second time as part of team Medals of Merit awarded to the Macedonian handball and basketball national teams for success. Handball players Stojanche Stoilov and Petre Angelov have won two team medals each. The Turkish Theater in Skopje has received the Order of Merit for the People and the Charter of the Republic of Macedonia.

According to the Methodology, a foreign person may be nominated for an award if: by his work, he has made a special contribution to the development of friendly relations and cooperation between the Republic of Macedonia and a foreign country, or between the Republic of Macedonia and an international organisation; or acted in a manner of particular importance for the Republic of Macedonia, as a rule if the merits were acquired in four years, or 10 years for a legal entity.

A foreign person - an expatriate from the Republic of Macedonia can be proposed for a decoration for a special contribution in maintaining the connections of expatriates with the homeland, for contribution to the development and advancement between the country in which he lives and the Republic of Macedonia, and for the affirmation of the politics and culture of the Republic of Macedonia abroad. There were three public calls, through Emigration Agency of the Republic of Macedonia, in which the emigres were called to propose themselves for orders and medals, which out of all traditions and protocols. The proposals were submitted to the Commission, but since no relevant data could be found on the persons and

Агенцијата за иселеништво.

Шеф на странска дипломатска мисија може да се предложи за одликување пред завршувањето на неговата мисија во Република Македонија за посебен придонес во унапредувањето на односите и соработката меѓу соодветната земја и Република Македонија, по правило ако на должност во Република Македонија бил најмалку една година. Исто така, може да се одликува во рамките на меѓудржавни посети од/на неговата земја.

Според Методологијата, при размената на одликувања во рамките на меѓудржавни посети, иницијативата се усогласува со Министерството за надворешни работи, Владата на Република Македонија, претседателот на Република Македонија и соодветниот орган на странската држава. Министерството за надворешни работи поведува иницијатива до Комисијата за најдоцна еден месец пред посетата. Одликувањата се доделуваат по принципот на реципроцитет. За одликување воени лица во составот на делегацијата на странската земја, се утврдува во договор со министерот за одбрана.

Воени лица на странски земји можат да се предлагаат за одликувања и признанија на Република Македонија за заслуги особено за придонес во јакнењето на вооружените сили и одбранбената готовност на Република Македонија и за заслуги во хуманитарни акции и акции од меѓународна солидарност. На воени лица, воени единици и воени установи на странски земји по правило им се доделуваат одликувања за воени заслуги. Во практика, овие прашања се решаваат директно помеѓу Министерството за надворешни работи и Кабинетот.

Според Методологијата, Комисијата е должна во што пократок рок, а најдоцна во рок од 30 дена по потпишувањето на указот од претседателот на Република Македонија, да ги подготви одликувањата со документацијата во врска со нив (копија и извод од указот (сл. 38), уверение и повелба) кои се издаваат на лица што ќе ги овласти подносителот на иницијативата. Овие активности во целост ги вршеше Одделот за јавни набавки во Кабинетот.

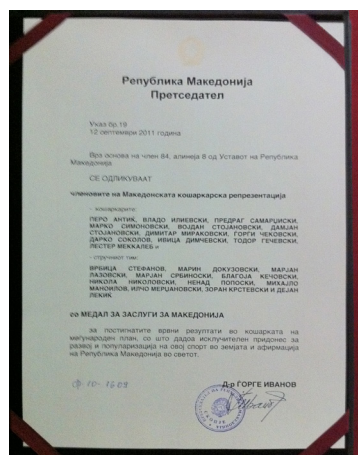
organizations proposed for awards, the final choice rested with the Emigration Agency.

The head of a foreign diplomatic mission can be nominated for a decoration before the end of his mission to the Republic of Macedonia for making a special contribution to the promotion of relations and cooperation between his respective country and the Republic of Macedonia, as a rule if he spent at least one year on duty in the Republic of Macedonia. It can also be distinguished within the framework of interstate visits from/to his country.

According to the Methodology, during the exchange of decorations within the framework of interstate visits, the recommendation is coordinated with the Ministry of Foreign Affairs, the Government of the Republic of Macedonia, the President of the Republic of Macedonia and the appropriate authority of the foreign state. The Ministry of Foreign Affairs submits a recommendation to the Commission no later than one month before the visit. Scholarships are awarded on the principle of reciprocity. For honouring military personnel in the composition of the foreign country's delegation, it is determined in an agreement with the Minister of Defence.

Military personnel of foreign countries can be nominated for decorations and recognitions of the Republic of Macedonia for merits, especially for contribution to the strengthening of the armed forces and defence readiness of the Republic of Macedonia and for merits in humanitarian actions and actions of international solidarity. Military personnel, military units and military establishments of foreign countries are usually awarded decorations for military merit. In practice, these issues are resolved directly between the Ministry of Foreign Affairs and the Cabinet.

According to the Methodology, the Commission is obliged as soon as possible, and no later than within 30 days after the signing of the decree by the President of the Republic of Macedonia, to prepare the decorations with the documentation related to them (copy of the decree (Fig. 38), certificate and charter) which are issued to persons authorised by the petitioner of the initiative. These activities were carried out entirely by

Сл./Fig. 38

Комисијата за одликување, која има советодавна улога, е назначена лично од претседателот и таа е една од двете комисији при Кабинетот на претседателот на Република Македонија. Улогата на Комисијата е да ги прегледа пристигнатите барања и да му предложи на претседателот кои лица да ги одликува и да ги препорача. Комисијата е избрана од луѓе од различен профил и функција со цел да се опфати што е можно поголем број општествени сегменти. Комисијата во просек се состанува двапати годишно.

Во практика, најчесто Комисијата ги разгледува само обичните пристигнати предлози, додека за повидните одликувања, претседателот како фонс хонорум, не ја известува Комисијата. Истото се случува и со одликувањата на странските државници при меѓудржавни посети. Како и при групни одликувања на македонските национални тимови, или загинатите бранители.

Често се случува поединци или организации да се предложат самите себе за одликување, односно претседателот организацијата или обратно. Таквите иницијативи веднаш се отфрлаат.

Членовите на комисијата по сопствена иницијатива имаат предложено само неколкумина за одликување.

За жал, не постои канцеларија за ордени, туку техничките работи ги вршат вработени во Кабинетот како додаток на своите и така преголеми секојдневни обврски.

СОСТАВ НА КОМИСИИТЕ

На 18 октомври 2004 година, претседателот на Република Македонија Бранко Црвенковски ја формира првата Комисија за одликување и признанија, составена од следните членови:

претседател, академик Цветан Грозданов, претседател на МАНУ

1. академик Ѓорѓи Филиповски
2. проф. д-р Ѓорѓи Мартиновски, ректор на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје
3. проф. д-р Алајдин Абаз, ректор на Универзитетот на Југоисточна Европа, Тетово
4. проф. д-р Ванче Стојчев, проф. на Воената академија
5. м-р Петар Гошев, гувернер
6. д-р Вера Весковиќ-Вангели, историчар
7. Дане Илиев, претседател на Врховниот суд на Република Македонија
8. Горјан Тозија, историчар на уметноста,

the public procurement department in the Cabinet.

The decoration commission, which has an advisory role, is appointed personally by the President and it is one of the two commissions under the Cabinet of the President of the Republic of Macedonia. The role of the Commission is to review the received requests and propose to the President which persons to honor and recommend. The commission is elected by people from different profiles and positions in order to cover as many social segments as possible. The commission meets twice a year on average.

In practice, most of the time, the Commission considers only the ordinary proposals received, while the President, as fons honorum, does not inform the Commission about the more prominent decorations. The same happens with the awards to foreign statesmen during interstate visits. Also of other group awards of the Macedonian national teams, or the fallen defenders.

It often happens that subjects or organisations propose themselves for the award, that is, the president of the organisation or vice versa. Such initiatives are immediately rejected.

The members of the commission on their own initiative have proposed only a few for decoration.

Furthermore, there is no Chancery for orders, but the technical work is carried out by employees of the Cabinet as an addition to their already busy daily responsibilities.

COMPOSITION OF THE COMMISSIONS

On 18 October, 2004, the President of the Republic of Macedonia, Branko Crvenkovski, established the first Commission for Decorations and Recognitions, composed of the following members:

President: Academician Cvetan Grozdanov, the president of Macedonian Academy of Sciences and arts (MANU)

1. Academician Gjorgji Filipovski.
2. Professor Dr Gjorgji Martinovski, Rector of the University of SS Cyril and Methodius in Skopje.
3. Professor Dr Alajdin Abazi, Rector of the University of Southeast Europe, Tetovo.
4. Professor Dr Vanche Stojchev, a professor at the Military Academy.
5. Petar Goshev MSc, Governor of the National |Bank of the Republic of Macedonia (NBRM).

советник во Кабинетот

9. м-р Катерина Христова, нумизматичар, НБРМ

10. Мирослав Стојановски, началник на Генералштабот на АРМ.

Во мандатот на претседателот Бранко Црвенковски се доделени следниве одликувања: Орден на Република Македонија 5; Орден „8 Септември“ 3; Орден за заслуги за Македонија 18; Орден за воени заслуги 3; Медал за заслуги за Република Македонија 22; Повелба на Република Македонија 1, вкупно 52 одликувања (Доделени 2009)(сл. 38)

На 6 ноември 2009 година, претседателот на Република Македонија Ѓорге Иванов формира комисија со претседател академик Љупчо Коцарев:

- академик Алајдин Абази, ректор на Универзитетот на Југоисточна Европа
- проф. д-р Велимир Стојковски, ректор на Универзитет „Св. Кирил и Методиј“
- проф. д-р Бранислав Саркањац, социополитички аналитичар
- проф. д-р Сена Ариф, професор на Филолошкиот факултет „Блаже Конески“
- проф. д-р Гоце Цуклевски, професор на Полициската академија
- м-р Златко Стефковски, надлежен за европски интеграции и комуникации
- ген. полк. Мирослав Стојановски, началник

на Генералштабот на АРМ

• Артим Шаќири, поранешен фудбалски репрезентативец

• Индира Кастратовиќ, поранешна ракометна репрезентативка

• Мики Јовановски-Џафер, музичар

• Братислав Димитров, режисер и сценарист

• Јован Јоновски, претседател и хералд на Македонското хералдичко здружение

6. Dr Vera Vesković Vangeli, historian.

7. Dane Iliev, President of the Supreme Court of the Republic of Macedonia.

8. Gorjan Tozia, art historian, adviser to the Cabinet.

9. Katerina Hristova, MSc, numismatist, NBRM.

10. Miroslav Stojanovski, Chief of the General Staff of the ARM.

During the mandate of President Branko Crvenkovski the following was awarded: Order of the Republic of Macedonia 5; Order „September 8“ 3; Order of Merit for Macedonia 18; Order of Military Merit 3; Medal for Merit for the Republic of Macedonia 22; Charter of the Republic of Macedonia 1, a total of 52 decorations (Доделени 2009) (Fig 38).

On 6 November, 2009, the President of the Republic of Macedonia, Gjorge Ivanov, established a commission with academician Ljupco Kocarev as president.

- Academician Alajdin Abazi , Rector of the University of Southeast Europe
- Professor Dr Velimir Stojkovski, Rector of the University of SS Cyril and Methodius
- Professor Dr Branislav Sarkanjac, sociopolitical analyst
- Professor Dr Sena Arif, professor at the Faculty of Philology “Blaze Koneski”
- Professor Dr Gotse Dzuklevski, professor at

the Police Academy

• Zlatko Stefkovski MA, responsible for European integration and communications

• Colonel General Miroslav Stojanovski, Chief of the General Staff of the ARM

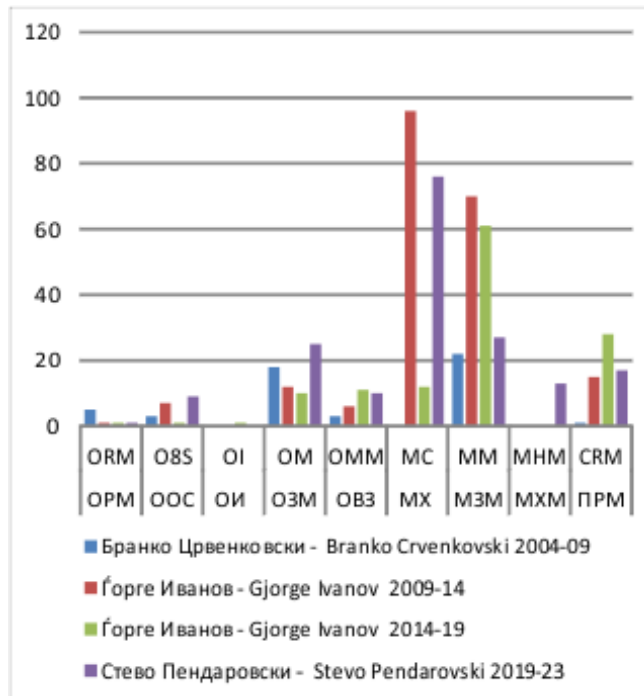
• Artim Shaqiri, former football national team player

• Indira Kastratovic, former national handball player

• Miki Jovanovski – Djafer, musician

• Bratislav Dimitrov, director and screenwriter

• Jovan Jonovski,

Сл./Fig. 39 Доделени одликувања по Претседател/
Awarded decorations by President

- Златко Калеников, претставник на деловната заедница.

Во првиот мандат на претседателот Ѓорге Иванов се доделени следниве одликувања: Орден на Република Македонија 1; Орден „8 Септември“ 7; Орден за заслуги за Македонија 12; Орден за воени заслуги 6; Медал за заслуги за Република Македонија 96; Медал за храброст 70; Повелба на Република Македонија 15, вкупно 207 одликувања (Доделени 2014).

На 27 јуни 2014 година претседателот на Република Македонија Ѓорге Иванов го менува претседателот и дел од членовите на Комисијата.

Претседател на комисијата е проф. д-р Биљана Ангелова.

- академик Томе Бошевски
- проф. д-р Никола Смилков, професор, Факултет за образовни науки, Универзитет „Гоце Делчев“, Штип.
- проф. д-р Бранислав Саркањац, социополитички аналитичар
- проф. д-р Сена Ариф, професор на Филолошкиот факултет „Блаже Конески“
- проф. д-р Замир Дика, ректор Универзитетот на Југоисточна Европа, Тетово
- проф. д-р Александар Шиколе, професор, Медицински факултет
- проф. д-р Далибор Јовановски, професор, Институт за историја
- м-р Златко Стефковски, надлежен за европски интеграции и комуникации
- ген. потполк. Горанчо Котески, началник на Генералштабот на АРМ
- Артим Шакири, поранешен фудбалски репрезентативец
- Индира Кастратовиќ, поранешна ракометна репрезентативка
- Мики Јовановски-Џафер, музичар
- Братислав Димитров, режисер и сценарист
- м-р Јован Јоновски, претседател и хералд на Македонското хералдичко здружение
- Златко Калеников, претставник на деловната заедница
- Адриана Бекир

Во вториот мандат на претседателот Ѓорге Иванов се доделени следниве одликувања: Орден на Република Македонија 1; Орден „8 Септември“ 1; Орден „Илинден - 1903 година“ 1; Орден за заслуги за Македонија 10; Орден за воени заслуги

president and herald of the Macedonian Heraldry Society

- Zlatko Kalenikov, representative of the business community

In the first term of President Gjorge Ivanov, the following was awarded: Order of the Republic of Macedonia 1; Order „September 8“ 7; Order of Merit for Macedonia 12; Order of Military Merit 6; Medal for Merit for the Republic of Macedonia 96; Medal of Bravery 70; Charter of the Republic of Macedonia 15, a total of 207 decorations (Доделени 2014).

On 27 June, 2014, the President of the Republic of Macedonia, Gjorge Ivanov, replaced the president and some of the members of the Commission.

The chairman of the Commission is prof. Dr Biljana Angelova.

- Academician Tome Boshevski
- Professor Dr Nikola Smilkov, professor, Faculty of Educational Sciences, Gotse Delchev University, Shtip.
- Professor Dr Branislav Sarkanjac, sociopolitical analyst
- Professor Dr Sena Arif, professor at the Faculty of Philology “Blaze Koneski”
- Professor Dr Zamir Dika, Rector, University of Southeast Europe, Tetovo
- Professor Dr Aleksandar Shikole, professor, Faculty of Medicine
- Professor Dr Dalibor Jovanovski, professor, Institute of History
- Zlatko Stefkovski MA, responsible for European integration and communications
- General Lieutenant Colonel Gorancho Koteski, Chief of the General Staff of the ARM
- Artim Shaqiri, former national football team player
- Indira Kastratović, former national handball player
- Miki Jovanovski–Djafer, musician
- Bratislav Dimitrov, director and screenwriter
- Jovan Ionovski, MA, president and herald of the Macedonian Heraldry Society
- Zlatko Kalenikov, representative of the business community
- Adriana Bekir

In the second mandate of President Gjorge Ivanov, following was awarded: Order of the Republic of Macedonia 1; Order „September

11; Медал за заслуги за Република Македонија 12; Медал за храброст 61; Повелба на Република Македонија 28, вкупно 125 одликувања (Доделени 2019).

На 1 август 2019 година, претседателот на Македонија Стево Пендаровски ја формира Комисијата, со претседател проф. д-р Марјан Ѓуровски:

- академик Луан Старова
- фудбалската легенда Дарко Панчев
- глумецот Сабина Ајрула
- оперски пејач Весна Гиновска-Илкова
- проф. д-р Билјана Пеева-Ѓуриќ
- генерал потполковник Мирослав Стојановски

На 23 декември 2022 година претседателот на Македонија Стево Пендаровски направи промени во составот на комисијата:

претседател на комисијата е проф. д-р Марјан Ѓуровски.

- академик Газанфер Бајрам
- фудбалската легенда Дарко Панчев
- проф. д-р Билјана Пеева-Ѓуриќ
- оперски пејач Весна Гиновска-Илкова
- генерал потполковник Мирослав Стојановски

• глумица Амернис Јовановска-Нокшиќи

• новинар Билјана Георгиевска-Спасовска

• истражувач и претседател на Институтот за медиуми и аналитика ИМА Петрит Сарачини

Претседателот Стево Пендаровски ги додели следниве одликувања: Орден на Република Македонија 1; Орден „8 Септември“ 9; Орден за заслуги за Македонија 25; Орден за воени заслуги 10; Медал за заслуги за Република Македонија 76; Медал за храброст 27; Медал за учество во хуманитарни или мировни операции, надвор од територијата на Република Македонија 13; Повелба на Република Македонија 17. Вкупно доделени 178 одликувања (Доделени 2019).

ДОДЕЛУВАЊЕ И ВРАЧУВАЊЕ ОРДЕНИ

Според Методологијата, одликувањата и признанијата се врачуваат на пригодна свеченост. Одликувањата од највисок ранг по правило ги врачува претседателот на Република Македонија, претседателот на Собранието и претседателот на Владата на Република Македонија. Додека одликувањата и признанијата на поединец -

8“ 1; Order „Ilinden - 1903“ 1; Order of Merit for Macedonia 10; Order of Military Merit 11; Medal for Merit for the Republic of Macedonia 12; Medal of Bravery 61; Charter of the Republic of Macedonia 28, a total of 125 decorations (Доделени 2019).

On 1 August, 2019, the President of Macedonia, Stevo Pendarovski, established the commission with the president Professor Dr Marjan Gjurovski.

- Academician Luan Starova
- Darko Panchev, football player
- Sabina Ajrula, actor
- Vesna Ginovska Ilkova, opera singer
- Professor Dr Biljana Peeva Djuric
- Lieutenant Colonel General Miroslav Stojanovski

On 23 December, 2022, the President of Macedonia Stevo Pendarovski made changes in the composition of the Commission:

The chairman of the Commission: Professor Dr Marjan Gjurovski.

- Academician Gazanfer Bayram
- Darko Panchev, football player
- Professor Dr Biljana Peeva Djuric
- Vesna Ginovska Ilkova, opera singer
- Lieutenant Colonel General Miroslav Stojanovski

• Amernis Jovanovska Nokshiqi, actress

• Biljana Georgievska Spasovska, journalist

• Petrit Saracini, researcher and president of the Institute for Media and Analytics IMA

President Stevo Pendarovski awarded the following: Order of the Republic of Macedonia 1; Order „September 8“ 9; Order of Merit for Macedonia 25; Order of Military Merit 10; Medal for Merit for the Republic of Macedonia 76; Medal of Bravery 27; Medal for participation in humanitarian or peace operations, outside the territory of the Republic of Macedonia 13; Charter of the Republic of Macedonia 17. Total 178 (Доделени 2019).

AWARDING AND HANDING OF ORDERS

According to the Methodology, decorations and recognitions are presented at an appropriate ceremony. Decorations of the highest rank are usually awarded by the President of the Republic of Macedonia, the President of the Assembly and the President of the Government of the Republic of Macedonia. While the decorations and recognitions

граѓанин на Република Македонија и домашна организација, по правило ги врачуваат функционери на Владата на Република Македонија, органот на локалната самоуправа, органот на соодветната организација и воени старешини со соодветен чин.

Ако одликувањето или признанието на странско лице се врачува во странство, процедурата се извршува по прописите на таа земја, а ако одликувањето или признанието се врачува во просториите на дипломатско, односно конзуларно претставништво на Република Македонија, врачувањето ќе се изврши на начин соодветен на врачувањето во земјата. По правило, одликувањата и признанијата ги врачува шефот на дипломатското, односно конзуларното претставништво на Република Македонија во таа земја.

Пред врачувањето на одликувањето или признанието се чита указот од претседателот на Република Македонија. Одликувањето го држи гардист (сл. 40).

Доколку одликувањето или признанието не може да се врачат во рок од шест месеци од донесувањето на указот, односно одлуката на претседателот на Република Македонија, а нема изгледи (поради отсуство, непознато живеалиште) да се врачат ниту во следните шест месеци, тоа заедно со документацијата се враќа веднаш до Комисијата. Истото се случува и во случај лицето да одбие да го прими доделеното одликување.

Поединец или организација што ќе загуби одликување или признание може да побара дупликат од Комисијата за одликувања и признанија, на свој трошок (Методологија).

Во реалноста, одликувањата ги врачува претседателот на Република Македонија, и тоа најчесто во свечената сала на „Вила Водно“ каде што се наоѓа и Кабинетот на претседателот (сл. 41) и на платото пред вилата, кога станува збор за голем број доделувања. Одликувањата се доделуваат и во летната резиденција на претседателот „Вила Билјана“ во Охрид. Досега масовни доделувања се доделени одликувања и во фоајето на Македонска опера и балет и Клубот на пратеници. И премиерот во посета во странство има врачено еден орден. Доделувања на одликувањата се имаат случено и во просториите на одликуваните организации

of an individual - a citizen of the Republic of Macedonia or a domestic organisation - as a rule, are presented by officials of the Government of the Republic of Macedonia, the body of the local self-government, the body of the relevant organisation or military elders of appropriate rank.

If the decoration or recognition of a foreign person is presented abroad, the procedure is carried out according to the regulations of that country, and if the decoration or recognition is presented in the premises of a diplomatic or consular representation of the Republic of Macedonia, the presentation will be carried out in a manner appropriate to the presentation in the country. As a rule, the decorations and awards are presented by the head of the diplomatic or consular representation of the Republic of Macedonia in that country.

Before the presentation of the award or recognition, the decree from the President of the Republic of Macedonia is read. The decoration is held by member of honour guard ((Fig. 40)

If the award or recognition cannot be presented within six months from the passing of the decree or the decision of the President of the Republic of Macedonia and there is no possibility (due to absence, unknown residence) to be presented even within the next six

months, the same together with the documentation shall be returned immediately to the Commission; the same happens in case the person refuses to receive the awarded decoration.

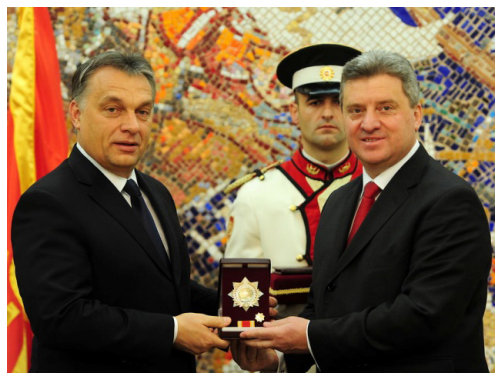
An individual or organisation that loses a decoration or recognition can request a duplicate from the Commission for Decorations and Recognitions, at its own expense (Methodology)

In reality, the president of the Republic of Macedonia hands out the decorations, usually in the ceremonial hall of “Villa Vodno” where the office of the president is located (Fig. 41) and on the plateau in front of the villa, when it comes to a large number of awards. The decorations are also awarded in the summer residence of the President “Vila Biljana” in Ohrid. So far, mass awards have been given in the lobby of the Macedonian Opera and Ballet and the Club of Deputies. And the Prime

Сл./Fig. 40

и нивни вработени/членови, како на Народна банка на Република Македонија или Македонската академија на науки и уметности. Доделени се и две одликувања во македонските амбасади во странство од страна на македонските амбасадори.

Сл./Fig. 41

За жал, указите за одликувања не ги нумерираат одликувањата и не се води евиденција кој е сопственик на конкретен орденски знак. Ова го раскинува односот на одликуваните кон самите одликувања.

АНАЛИЗА

Македонскиот систем за одликувања е прилично рестриктивен. Тоа е последица на фактот што Република Македонија има 5 ордени и само два функционални медали. Ордените не се степенуваат, што дополнително ја усложнува ситуацијата. Орденот на Македонија е доделен на поранешни претседатели и највисоките установи, со што е поставено неговото ниво недостижно за обичниот граѓанин, без разлика на големината на неговото постигнување.

Вториот орден по значење, „8 Септември“, е доделен на странски државници, со што и тој е недостижен за обичниот граѓанин. Третиот орден, „Илинден - 1903“ е доделен само еднаш, и тоа на државен орган. Така за граѓаните останува само еден орден, „Орден за заслуги“. Петтиот по ред орден е за воени заслуги и така недостапен за обичниот граѓанин.

Во првите 10 години постоење на системот за одликување, само 10 граѓани на Република Македонија се одликувани со орден за граѓански заслуги, што е 0,0065 % и е далеку најрестриктивна практика во Европа и пошироко. Недостигот на степенување го прави и Орденот за заслуги рестриктивен. Од 33 доделени ордени за заслуги, само 16 се доделени на поединци, од кои четири постхумно и два на странци.

Од медалите, за граѓански заслуги има само еден - Медал за заслуги. Со донесувањето на новите три медали, ситуацијата воопшто не се измени бидејќи сите три се за воени заслуги. Медалот за заслуги е

Minister during his visit abroad has presented an order. Awarding of decorations has also taken place in the premises of the decorated organisations and their employees/members, such as the National Bank of the Republic of Macedonia and the Macedonian Academy of Sciences and Arts. Two decorations have been awarded in the Macedonian embassies abroad by the Macedonian ambassadors.

Unfortunately, the decrees on decorations do not have the serial number of the decorations, and no record is kept of who owns specific insignia. This breaks the relationship of the decorated to the decorations themselves.

ANALYSIS

The Macedonian award system is quite restrictive. It is a consequence of the fact that the Republic of Macedonia has five orders and only two functional medals. Orders consist of only a single rank, which further complicates the situation. The Order of Macedonia is awarded to former presidents and the highest institutions, thus setting its level unattainable for the ordinary citizen, regardless of the size of his achievements.

The second order in seniority, “September 8”, is awarded to foreign statesmen, so it is also unattainable for ordinary citizens. The third order, “Ilinden - 1903” was awarded only once and that to a state institution. Thus, there is only one order left for the citizens, the “Order of Merit”. The fifth order is for military merits and thus unavailable to ordinary citizens.

In the first 10 years of the existence of the decoration system, only 10 citizens of the Republic of Macedonia were decorated with the Order of Merit, for civil merits, which is 0.0065% and is by far the most restrictive practice in Europe and beyond. The lack of ranks also makes the Order of Merit restrictive. Of the 33 awarded orders of merit, only 16 were awarded to individuals, four of them posthumously and two to foreigners.

Of the medals, there is only one for civil merit - the Medal of Merit. With the adoption of the new three medals, the situation has not changed at all, as all three are for military merit. The Medal of Merit

медал кој често е доделуван во групи. Така првиот пат е доделен на 20 август 2007 година на 6 странци слависти. Во 2008 година на 5 крводарители и на 2 алпинисти. На 24 март 2009 година на 6 спортисти. Спортистите повторно добиле медали за заслуги на 12 септември 2011 година, членовите на Македонската кошаркарска репрезентација и на 30 јануари 2012 година на Ракометната репрезентација на Македонија и истата на 5 јуни 2017.

Медали за заслуги се доделени на иселеничките средби во 2013, 13 медали и 2014, 8 медали на поединци од дијаспората. Ова е прв случај медали да се доделат по претходно спроведен јавен повик за предлози за одликување. За граѓански заслуги на живи граѓани на Република Македонија кои не се поврзани со врвниот спорт се доделени само 13 медали!

Медалот за храброст е доделен вкупно 184 пати, од на 97 загинати бранители, на 4 групни постхумни доделувања и само еден е цивил одликуван на 14 декември 2011 година, Сами Нуредин за храброст искажана при спасување живот од ладните води на реката Вардар. Другите се професионални војници и 8 пожарникари и 8 учесници во НОБ, Источака се доделени и 60 медали на 15 август 2013 година на припадници на АРМ кои помагаа по земјотресот во Турција

Од сите доделени одликувања (сл. 42), 34,3 % се на домашни физички лица, а 30,5 % се на воени лица. Потоа следуваат странци 10,1 %, државни организации со 7,0 % и воени единици 4,7 % и странски организации 4,5 %. Преостанатите се по 3,2 % домашни организации и 3,1 % странски

is a medal that is often awarded to groups. Thus, the first time it was awarded was on 20 August, 2007 to six foreign Slavists. In 2008, five blood donors and two mountaineers. On 24 March, 2009, to six athletes. Sportsmen again received medals for merit on 12 September, 2011, the members of the Macedonian basketball national team and on 30 January 2012, the Macedonian handball national team and also on 5 June 2017.

Medals of Merit were awarded at expatriate meetings in 2013,

13 medals and 2014, eight medals to individuals from the diaspora. This was the first time that medals have been awarded following a public call for proposals for awards. Only 13 medals have been awarded for civic merits of living citizens of the Republic of Macedonia that are not related to top sports.

The Medal for Bravery has been awarded total 184 medals, of which 97 to fallen defenders posthumously, in 4 groups and only one civilian was awarded on 14 December, 2011, to Sami Nuredin

for bravery shown while saving a life from the cold waters of the Vardar River. The others are professional soldiers and eight firefighters and eight NLW participants. Also 60 medals were awarded on August 15, 2013 to members of ARM for helping after the earthquake in Turkey.

Of all the decorations awarded (Fig. 42), 34.3% are to domestic individuals, and 30.5% are to military personnel. This is followed by foreigners with 10.1%, state organisations with 7.0% and military units with 4.7% and foreign

	ОРМ	ООС	ОИ	ОЗМ	ОВЗ	МХ	МЗМ	МХМ	ПРМ	Вк.	
	ORM	OOS	OI	OM	OMM	MC	MM	MHM	CRM	Tot	
2005	2				1					3	
2006		1		1						2	
2007	2	2		10	2		6			22	
2008				6			10		1	17	
2009	1			1			6			8	
2009		2					1			3	
2010	1	1		4					2	8	
2011		2		7	2	7	25		1	44	
2012					4	57	30		2	93	
2013		2				32	13		10	57	
2014				1			1			2	
2014				4			8		11	23	
2015	1			2					7	10	
2016		1		3	6	8	5		4	27	
2017			1	1	3		33		2	40	
2018					2		2		2	6	
2019						4	13		2	19	
2019					2	8			1	11	
2020		2		1	3					6	
2021		2		4	1				3	10	
2022		4		6	4	8	13		5	40	
2023	1	1		7		60	8	13	8	98	
2024				7			6			13	
Вк/Т	8	20	1	65	30	184	180	13	61	562	
2004	Бранко Црвенковски Branko Crvenkovski					2014	Ѓорге Иванов Gjorge Ivanov				
2009						2019					
2009	Ѓорге Иванов Gjorge Ivanov					2019	Стево Пендаровски Stevo Pendarovski				
2014						2023					

Сл./Fig. 42

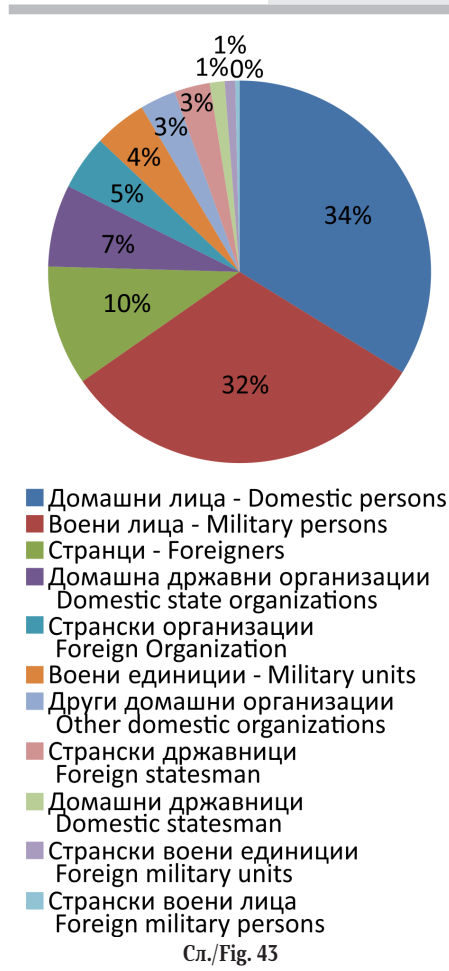
државници и 1,3 % домашни државници. Потоа 0,9 % странски воени организации и единици и 0,4 % се странски воени лица (сл. 43).

За 19 години се одликувани само 191 одликувани домашни цивили што е 0,01 промили од населението. Што значи, во просек на домашни цивилни лица се доделуваат 10 одликувања или 0,005 промили од населението. Уште толку се воени лица. Во СФРЈ годишно се одликувале 2 % од населението, односно просечно околу 25.000 одликувања годишно, или приближно едно одликување на 900 граѓани годишно, или 0,11 % од популацијата. За своето постоење, од 1944 до 1992 година доделени се околу милион и пол одликувања.

Во Обединетото Кралство на ист број жители се доделени 73 одликувања годишно.

ЗАКЛУЧОК

Македонскиот систем за одликувања првпат се појавува во 1995 година со донесување на законот, кој никогаш не е реализиран. Следниот закон е од 2002, но неговата реализација е дури во август 2005, практично дури 14 години по осамостојувањето. Од вкупно 12 одликувања: 6 ордени 5 медали и една повелба, до 2023 година 4 се недефинирани, што е 33 % од целиот систем, што е недопустливо. Од друга страна, обичниот граѓанин, кој не е припадник на вооружените сили, и не покажал херојско дело, може да се надева само на орденот и медалот за заслуги на Република Македонија. Сепак бројот на овие две одликувања, дадени на граѓани кои не се спортисти и музичари и не се од дијаспората е исклучително мал. Со тоа ограничување целиот награден систем ја губи својата цел: потврдување на општествено посакувани дејства и, исто така, поттикнување на тие дејства.

organisations with 4.5%. The rest are 3.2% domestic organisations and 3.1% foreign statesmen and 1.3% domestic statesmen. Then 0.9% are foreign military organisations and units and 0.4% are foreign military personnel (Fig. 43).

In 19 years, only 191 domestic civilians have been decorated, which is 0.01 per thousand of the population. Which means, on average, domestic civilians are awarded 10 decorations or 0.005 per thousand of the population. Similar number to military personnel. In SFRY, 2% of the population was decorated annually, that is, on average, about 25,000 decorations per year, or approximately one decoration per 900 citizens per year, or 0.11% of the population. For its existence, from 1944 to 1992, about one and a half million decorations were awarded.

In the United Kingdom, on the same population ratio, 73 honors per year are awarded.

CONCLUSION

The Macedonian system of decorations appeared for the first time in 1995 with the adoption of the law, which was never implemented. The next law from 2002, but its implementation was only in August 2005, practically 14 years after independence. Out of a total of 12 decorations: six orders, five medals and one charter, until 2023, four are undefined, which is 33% of the entire system, which is inadmissible. On the other hand, an ordinary citizen, who is not a member of the armed forces, and has not performed a heroic deed, can only hope for the order and medal for merits of the Republic of Macedonia. However, the number of these two decorations, given to citizens who are not sportsmen and musicians and are not from the diaspora, is extremely small. With that limitation, the entire reward system loses its purpose: confirming socially desirable actions and, also, encouraging those actions.

- 1 Treaty of San Stefano was a treaty between the Russian and Ottoman empires at the conclusion of the Russo-Turkish War of 1877–1878. It was signed at San Stefano, then a village west of Constantinople (present-day Istanbul), on 3 March 1878. The treaty provided for the establishment of an autonomous Principality of Bulgaria with very large territory that would include the entire Macedonia. Bulgarians celebrate the day the treaty was signed, 3 March as Liberation Day. However, it was superseded by the other Great Powers, by Treaty of Berlin following the Congress.
- 2 Ilinden (St. Elijah day) (celebrated on 2 August), is a major religious holiday. It commemorates two major events in the establishment of the statehood of the country which took place on this date: (1) The Ilinden Uprising of 1903 which was organized by

the Internal Macedonian Revolutionary Organization against the Ottoman Empire, and during which a short-lived Kruševo Republic was proclaimed, and (2) The First Session of Antifascist Assembly of the Peoples Liberation of Macedonia (ASNOM) of 1944, during World War II, which laid the foundation of the People's/Socialist Republic of Macedonia.

- 3 Орден донесен со дополнување на Законот од 2016 година/ order adopted by supplementing the Law of 2016.
- 4 Медали донесени со дополнувања на Законот од 2012 година/ medals adopted by amendments to the Law of 2012
- 5 The Law makes distinctions decorations (одликувања) which means, orders and medals, and reckonignitions (признанија) which means only the charter

БИБЛИОГРАФИЈА • BIBLIOGRAPHY

Деловник за начинот на работа на Комисијата за одликувања и признанија на претседателот на Република Македонија, Комисија за одликувања, 2004.

Доделени одликувања од ПРМ Црвенковски 2004-2009 <https://pretsedatel.mk/wp-content/uploads/2020/03/%D0%94%D0%BE%D0%B4%D0%B5%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D0%B8-%D0%BE%D0%B4%D0%BB%D0%B8%D0%BA%D1%83%D0%B2%D0%B0%D1%9A%D0%B0-%D0%BE%D0%B4-%D0%9F%D0%A0%D0%9C-%D0%A6%D1%80%D0%B2%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D1%81%D0%BA%D0%B8-2004-2009.l.doc>

Доделени одликувања од ПРМ Иванов 2009-2014 <https://pretsedatel.mk/wp-content/uploads/2020/03/%D0%94%D0%BE%D0%B4%D0%B5%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D0%B8-%D0%BE%D0%B4%D0%BB%D0%B8%D0%BA%D1%83%D0%B2%D0%B0%D1%9A%D0%B0-%D0%BE%D0%B4-%D0%9F%D0%A0%D0%9C-%D0%98%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BE%D0%B2-2009-2014.l.doc>

Доделени одликувања од ПРМ Иванов 2014-2019 <https://pretsedatel.mk/wp-content/uploads/2020/03/%D0%94%D0%BE%D0%B4%D0%B5%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D0%B8-%D0%BE%D0%B4%D0%BB%D0%B8%D0%BA%D1%83%D0%B2%D0%B0%D1%9A%D0%B0-%D0%BE%D0%B4-%D0%9F%D0%A0%D0%9C-%D0%98%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BE%D0%B2-2014-2019.l.docx>

Доделени одликувања од ПРСМ Пендаровски 2019-2024 <https://pretsedatel.mk/wp-content/uploads/2024/01/%D0%94%D0%BE%D0%B4%D0%B5%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D0%B8-%D0%BE%D0%B4%D0%BB%D0%B8%D0%BA%D1%83%D0%B2%D0%B0%D1%9A%D0%B0-%D0%9F%D0%A0%D0%A1%D0%9C-%D0%9F%D0%B5%D0%BD%D0%B4%D0%B0%D1%80%D0%BE%D0%B2%D1%81%D0%BA%D0%B8-2023-%D0%B3%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D0%BDa-update30012024.pdf>

Драгомир Ацовић, 2013 *Слава и част*, Београд: Службени гласник.

Гајдов Петар. 2007. „Македонските одликувања“.

Македонски хералд бр. 2. Скопје, Македонско хералдичко здружение, 9-10

Јоновски Јован. 2015. *Симболите на Македонија*. Скопје, Силсон,

“Луѓето што ги дизајнираа првите ордени и медали на РМ“, *Tea модерна*, 4 мај 2005, 18-19.

Методологија за постапување по иницијативите за доделување на одликувања и признанија на Република Македонија. Комисија за одликувања 2006.

Mitevski, Robert. 2013. „Третата страна на одликувањата - The Third Side of the Decorations“. *Македонски хералд - Macedonian Herald*, no. 7 (September), 2-5. <https://doi.org/10.47763/mher137002m>.

Народни хероји Југославије, 1982, Партизанска књига - Народна књига - Побједа, Љубљана - Београд - Титоград.

Нацевски Иван, Јоновски Јован. 2023. „Одликувањата на НОВ на Југославија за време на Втората светска војна, 1941 – 1945“. *Епиманонда Поп Андонов и македонското народноослободително и антифашистичко движење за време на Втората светска војна (1941-1945)*. Струмица, Завод за заштита на спомениците на културата и музеј - Струмица, 169-188.

Службен весник на НРМ 16/1950

Службен весник на НРМ 23/1951.

Службен весник на РМ 44/1995.

Службен весник на РМ 48/2002

Службен весник на РМ 31/2005

Службен весник на РМ 24/2012.

Службен весник на РМ 190/2016.

Топузоски Кочо. 2023. Илинденската споменица. Скопје, Панили

Чепурнов Н.И. 2001, *Наградные Медали Государства Российского*, Москва: Рускiй Миръ.

Narodne novine RH 6/1992.

Narodne novine RH 20/1995.

Rudež Stojan 1987, *Odlikovanja Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije*, Beograd: Službeni list SFRJ

Uradni list RS 24/1992.

Uradni list RS 69/2004.

ДОДЕЛЕНИ ОДЛИКУВАЊА

AWARDED DECORATIONS

Указ/датум Order/date	Одликуван /Decoration	Одликувани	Grantee
1/29.7.2005	OPM/ORM	Киро Глигоров- поранешен претседател на РМ	Kiro Gligorov - former president of the RM
2/29.7.2005	OPM/ORM	Борис Трајковски- поранешен претседател на РМ-посмртно	Boris Trajkovski - former president of the RM-posthumously
3/16.8.2005	OBЗ/ОММ	Баталјон за специјални намени од Одредот за специјални намени на АРМ	Battalion for special task from the Detachment for Special task of the ARM
4/17.11.2006	ООС/О8S	д-р Роберт Бадинтер	Dr. Robert Badinter
5/6.12.2006	ОЗМ/ОМ	Филозофски факултет при Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“	Faculty of Philosophy at the University "St. Cyril and Methodius"
6/4.6.2007	OPM/ORM	Македонска православна црква	Macedonian Orthodox Church
7/14.8.2007	OBЗ/ОММ	1. Механизирана пешадиска бригада од составот на здружената оперативна команда на АРМ	1. Mechanized infantry brigade of the joint operational command of the ARM
8/14.8.2007	OBЗ/ОММ	2. Механизирана пешадиска бригада од составот на здружената оперативна команда на АРМ	2. Mechanized infantry brigade of the joint operational command of the ARM
9/16.8.2007	ОЗМ/ОМ	Меѓународен семинар за македонски јазик, литература и култура при Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“	International seminar on Macedonian language, literature and culture at the University "St. Cyril and Methodius"
10/16.8.2007	МЗМ/ММ	Академик Рина Павловна Усикова- Русија	Academician Rina Pavlovna Usikova- Russia
11/16.8.2007	МЗМ/ММ	Академик Иван Доровски - Чешка	Academician Ivan Dorovski-Czechia
12/16.8.2007	МЗМ/ММ	Академик Хорас Лант-САД	Academician Horace Lunt-USA
13/16.8.2007	МЗМ/ММ	Академик Нуло Миниси-Италија	Academician Nullo Minisi-Italy
14/16.8.2007	МЗМ/ММ	Академик Влоѓимјеж Пјанка- Полска	Academician Włodzysięż Pjanka- Poland
15/16.8.2007	МЗМ/ММ	Академик Франтишек Вацлав Мареш-Австрија-посмртно	Academician Frantisek Vaclav Mares- Austria-posthumously
16/1.10.2007	ОЗМ/ОМ	Академик Петре М. Андреевски- посмртно	academician Petre M. Andreevski- posthumously
17/1.10.2007	ООС/О8S	Кристофер Хил- поранешен амбасадор на САД во РМ (1996 – 1999)	Christopher Hill - former US ambassador to the RM (1996 - 1999)
18/1.11.2007	OPM/ORM	Македонската академија на науките и уметностите	Macedonian Academy of Sciences and Arts (MANU)
19/1.11.2007	ОЗМ/ОМ	Академик Благој Попов- член на Академијата од првиот работен состав	Academician Blagoj Popov - member of the Academy from the first working group
20/1.11.2007	ОЗМ/ОМ	Академик Ѓорѓи Филиповски- член на Академијата од првиот работен состав	Academician Gjorgji Filipovski - member of the Academy from the first working group
21/1.11.2007	ОЗМ/ОМ	Академик Јордан Поп-Јорданов- поранешен претседател на МАНУ (1984 – 1991)	Academician Jordan Pop-Jordanov - former president of MANU (1984 – 1991)
22/1.11.2007	ОЗМ/ОМ	Академик Ксенте Богоев- поранешен претседател на МАНУ (1992 – 1999)	Academician Ksente Bogoev - former president of MANU (1992 – 1999)
23/1.11.2007	ОЗМ/ОМ	Академик Георги Ефремов- поранешен претседател на МАНУ (2000 – 2001)	Academician Georgi Efremov - former president of MANU (2000 - 2001)

24/1.11.2007	ОЗМ/ОМ	Академик Матеја Матевски- поранешен претседател на МАНУ (2001 – 2004)	Academician Mateja Matevski- former president of MANU (2001 – 2004)
25/1.11.2007	ОЗМ/ОМ	Академик Цветан Грозданов- поранешен претседател на МАНУ (2004 – 2007)	Academician Cvetan Grozdanov - former president of MANU (2004 – 2007)
26/21.2.2008	МЗМ/ММ	Димитар Илиевски-Мурато- алпинист-посмртно	Posthumous - Dimitar Ilievski- Muratto - mountaineer
27/21.2.2008	МЗМ/ММ	д-р Глигор Делев- алпинист	Dr. Gligor Delev - mountaineer
28/6.3.2008	МЗМ/ММ	Слободан Ценов- крводарител	Slobodan Cenov - blood donor
29/6.3.2008	МЗМ/ММ	Борис Јанев- крводарител	Boris Janev - blood donor
30/6.3.2008	МЗМ/ММ	Рамадан Телкиу- крводарител	Ramadan Telkiu- blood donor
31/6.3.2008	МЗМ/ММ	Миливој Јанковски- крводарител	Milivoj Jankovski - blood donor
32/6.3.2008	МЗМ/ММ	Ацо Алексовски- крводарител	Aco Aleksovski - blood donor
33/20.5.2008	МЗМ/ММ	Академик Горан Калогера- Хрватска	Academician Goran Kalogjera- Croatia
34/20.5.2008	ОЗМ/ОМ	Медицински факултет при Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“	Faculty of Medicine at the University "St. Cyril and Methodius"
35/20.5.2008	ОЗМ/ОМ	Филолошки факултет „Блаже Конески“ при Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“	Faculty of Philology "Blaze Koneski" at the University "St. Cyril and Methodius"
36/20.5.2008	ОЗМ/ОМ	Природно-математички факултет при Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“	Faculty of Science and Mathematics at the University "St. Cyril and Methodius"
37/20.5.2008	ОЗМ/ОМ	Факултет за земјоделски науки и храна при Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“	Faculty of Agricultural Sciences and Food at the University "St. Cyril and Methodius"
38/20.5.2008	ОЗМ/ОМ	Шумарски факултет при Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“	Faculty of Forestry at the University "St. Cyril and Methodius"
39/29.9.2008	МЗМ/ММ	Благоја Дрнков- фотограф и режисер	Blagoja Drnkov - photographer and director
40/22.12.2008	ОЗМ/ОМ	Ансамбл за народни игри и песни на Македонија „Танец“	Ensemble for folk dances and songs of Macedonia "Tanec"
41/22.12.2008	МЗМ/ММ	Женско друштво „Животна искра“ – Скопје	Women's Society "Live sparkle" - Skopje
42/6.3.2009	ОРМ/ОРМ	Универзитет „Св.Кирил и Методиј“ – Скопје	St. Cyril and Methodius University - Skopje
43/20.3.2009	МЗМ/ММ	Кирил Лазаров- ракометар	Kiril Lazarov - handball player
44/20.3.2009	МЗМ/ММ	Вели Мумин- боксер	Veli Mumin-boxer
45/20.3.2009	МЗМ/ММ	Драгана Пецевска- ракометарка	Dragana Pecevska - handball player
46/20.3.2009	МЗМ/ММ	Горан Пандев- фудбалер	Goran Pandev - football player
47/20.3.2009	МЗМ/ММ	Наталија Тодоровска- ракометарка	Natalija Todorovska - handball player
48/20.3.2009	МЗМ/ММ	Врбица Стефанов- кошаркар	Vrbica Stefanov - basketball player
*1/7.10.2008	ПРМ/СРМ	Вилхелм Науснер од Австрија- застапник на Евангелско- методистичката црква за Македонија во периодот од 1996 до 2008 година-	Wilhelm Nausner from Austria - representative of the Evangelical Methodist Church for Macedonia in the period from 1996 to 2008 -
1/6.7.2009	МЗМ/ММ	Енио Мориконе- композитор и диригент - Италија	Ennio Morricone - composer and conductor - Italy
2/2.9.2009	ООС/ОБС	д-р Роман Херцог- поранешен претседател на СР Германија	Dr. Roman Herzog - former president of FR Germany
3/21.12.2009	ООС/ОБС	д-р Жељу Желев- поранешен претседател на Бугарија	Dr. Zheljū Zhelev - former president of Bulgaria

4/21.12.2009	ОЗМ/ОМ	Симон Трпчески- пијанист	Simon Trpcheski - pianist
5/1.2.2010	ООС/О8S	Уфе Елеман Јенсен- поранешен МНР на Данска	Ufe Eleman Jensen - former MFA of Denmark
6/23.3.2010	ОЗМ/ОМ	Есма Реџепова-Теодосиевска	Esma Redzepova-Teodosievska
7/15.6.2010	ОЗМ/ОМ	Круме Кепески- автор на првата македонска граматика-посмртно	Krume Kepeski - author of the first Macedonian grammar - Posthumously
8/5.7.2010	ОЗМ/ОМ	НУ „Фестивал Охридско лето“ – Охрид	NI "Ohrid Summer Festival" – Ohrid
9/19.10.2010	ОПМ/ОРМ	Методија Андонов-Ченто- прв претседател на Президиумот на АСНОМ -посмртно	Metodija Andonov-Cento - first president of the Presidium of ASNOM-posthumously
10/17.11.2010	ОЗМ/ОМ	Н.В. Ото фон Хабсбург	H.H. Otto von Habsburg
11/20.1.2011	ОЗМ/ОМ	Тоше Проески-посмртно	Toshe Proeski-posthumously
12/15.3.2011	ООС/О8S	Никола Кљусев- прв претседател на Владата на РМ-посмртно	Nikola Kljusev- first president of the Government of the RM- posthumously
13/28.3.2011	ОЗМ/ОМ	Државен архив на РМ	State archive of the RM
14/15.8.2011	ОВЗ/ОММ	2. Механизиран пешадиски баталјон од 1. Механизирана пешадиска бригада на Здружената оперативна команда на АРМ	2nd Mechanized Infantry Battalion of the 1st Mechanized Infantry Brigade of the Joint Operational Command of the ARM
15/15.8.2011	ОВЗ/ОММ	Ренџерскиот баталјон од Полкот за специјални операции на АРМ	The Ranger Battalion from the Special Operations Regiment of the ARM
16/15.8.2011	ОЗМ/ОМ	НУ „Манифестација струшки вечери на поезијата“	NI "Manifestation of Struga Poetry Evenings"
17/1.9.2011	ООС/О8S	Џон Битов- од Канада	John Bitov-Canada
18/1.11.2007	ООС/О8S	Јордан Мијалков- прв министер за внатрешни работи на РМ-посмртно	Jordan Mijalkov - first minister of internal affairs of the RM- posthumously
19/12.9.2011	МЗМ/ММ	Перо Антиќ-кошарка	Pero Antikj-basketball
19/12.9.2011	МЗМ/ММ	Владо Илиевски-кошарка	Vlado Ilievski-basketball
19/12.9.2011	МЗМ/ММ	Предраг Самарџиски-кошарка	Predrag Samardziski-basketball
19/12.9.2011	МЗМ/ММ	Марко Симоновски-кошарка	Marko Simonovski-basketball
19/12.9.2011	МЗМ/ММ	Војдан Стојановски-кошарка	Vojdan Stojanovski-basketball
19/12.9.2011	МЗМ/ММ	Дамјан Стојановски-кошарка	Damjan Stojanovski-basketball
19/12.9.2011	МЗМ/ММ	Димитар Мираковски-кошарка	Dimitar Mirakovski-basketball
19/12.9.2011	МЗМ/ММ	Горѓи Чековски-кошарка	Gjorgi Chekovski-basketball
19/12.9.2011	МЗМ/ММ	Дарко Соколов-кошарка	Darko Sokolov-basketball
19/12.9.2011	МЗМ/ММ	Ивица Димчевски-кошарка	Ivica Dimchevski-basketball
19/12.9.2011	МЗМ/ММ	Тодор Гечевски-кошарка	Todor Gechevski-basketball
19/12.9.2011	МЗМ/ММ	Лестер Меккалеб-кошарка	Lester McCaleb-basketball
19/12.9.2011	МЗМ/ММ	Врбица Стефанов-кошарка	Vrbica Stefanov-basketball
19/12.9.2011	МЗМ/ММ	Марин Докузовски-кошарка	Marin Dokuzovski-basketball
19/12.9.2011	МЗМ/ММ	Марјан Лазовски-кошарка	Marjan Lazovski-basketball
19/12.9.2011	МЗМ/ММ	Марјан Србиноски-кошарка	Marjan Srbinoski-basketball
19/12.9.2011	МЗМ/ММ	Благоја Кечовски-кошарка	Blagoja Kechovski-basketball
19/12.9.2011	МЗМ/ММ	Никола Николовски-кошарка	Nikola Nikolovski-basketball
19/12.9.2011	МЗМ/ММ	Ненад Попоски-кошарка	Nenad Poposki-basketball
19/12.9.2011	МЗМ/ММ	Михајло Маноилов-кошарка	Mihailo Manoilov-basketball
19/12.9.2011	МЗМ/ММ	Илчо Мерџановски-кошарка	Ilcho Merdžhanovski-basketball
19/12.9.2011	МЗМ/ММ	Зоран Крстевски-кошарка	Zoran Krstevski-basketball
19/12.9.2011	МЗМ/ММ	Дејан Лекиќ-кошарка	Dejan Lekikj-basketball
20/20.9.2011	МЗМ/ММ	Даниел Димевски- претседател на Македонската кошаркарска федерација	Daniel Dimevski - president of the Macedonian Basketball Federation

21/28.9.2011	ОЗМ/ОМ	Лиана Думитреску- Романија- посмртно	Posthumously - Liana Dumitrescu - Romania
22/29.9.2011	ОЗМ/ОМ	НУ Турски театар – Скопје	NI Turkish Theater - Skopje
23/14.10.2011	ООС/О8S	Н.В. Шеик Хамад бин Калифа ал Тани- емир на Државата Катар	H.H. Sheikh Hamad bin Khalifa al-Thani - Emir of the State of Qatar
24/1.11.2007	ОЗМ/ОМ	Правен факултет „Јустинијан Први“ при Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“	Faculty of Law "Justinian First" at the University "St. Cyril and Methodius"
25/11.11.2011	ОЗМ/ОМ	Мировен корпус од САД	US Peace Corps
26/15.11.2011	ОЗМ/ОМ	Универзитет на Југоисточна Европа – Тетово	University of Southeast Europe - Tetovo
27/18.11.2011	МЗМ/ММ	Кијоши Мизуно- почесен генерален конзул на РМ во Јапонија	Kiyoshi Mizuno - Honorary Consul General of the RM in Japan
28/14.12.2011	МХ/МС	потполковник Орце Јордев	Lieutenant colonel Orce Jordev
28/14.12.2011	МХ/МС	мајор Драганчо Војнески	Major Dragancho Vojneski
28/14.12.2011	МХ/МС	мајор Димче Велков	Major Dimche Velkov
28/14.12.2011	МХ/МС	постар водник Стојче Стоилов	Staff sergeant Stojche Stoilov
28/14.12.2011	МХ/МС	постар водник Зоран Ристов	Staff sergeant Zoran Ristov
28/14.12.2011	МХ/МС	водник Зоран Трајков	Sergeant Zoran Trajkov
29/14.12.2011	МХ/МС	Сами Нуредини	Sami Nuredini
30/30.1.2012	МЗМ/ММ	Дејан Манасков-Ракомет	Dejan Manaskov-handball
30/30.1.2012	МЗМ/ММ	Стојанче Стоилов-Ракомет	Stojanche Stoilov-handball
30/30.1.2012	МЗМ/ММ	Стевче Алушовски-Ракомет	Stevce Alushovski-handball
30/30.1.2012	МЗМ/ММ	Кирил Лазаров-Ракомет	Kiril Lazarov-handball
30/30.1.2012	МЗМ/ММ	Влатко Митков-Ракомет	Vlatko Mitkov-handball
30/30.1.2012	МЗМ/ММ	Аце Јоновски-Ракомет	Ace Jonovski-handball
30/30.1.2012	МЗМ/ММ	Бранислав Ангеловски-Ракомет	Branislav Angelovski-handball
30/30.1.2012	МЗМ/ММ	Владимир Темелков-Ракомет	Vladimir Temelkov-handball
30/30.1.2012	МЗМ/ММ	Филип Миркуловски-Ракомет	Filip Mirkulovski-handball
30/30.1.2012	МЗМ/ММ	Велко Маркоски-Ракомет	Velko Markoski-handball
30/30.1.2012	МЗМ/ММ	Златко Мојсоски-Ракомет	Zlatko Mojsoski-handball
30/30.1.2012	МЗМ/ММ	Борко Ристовски-Ракомет	Borko Ristovski-handball
30/30.1.2012	МЗМ/ММ	Никола Маркоски-Ракомет	Nikola Markoski-handball
30/30.1.2012	МЗМ/ММ	Наумче Мојсовски-Ракомет	Naumche Mojsovski-handball
30/30.1.2012	МЗМ/ММ	Ванчо Димовски-Ракомет	Vancho Dimovski-handball
30/30.1.2012	МЗМ/ММ	Петре Ангелов-Ракомет	Petre Angelov-handball
30/30.1.2012	МЗМ/ММ	Филип Лазаров-Ракомет	Filip Lazarov-handball
30/30.1.2012	МЗМ/ММ	Звонко Шундовски-Ракомет	Zvonko Shundovski-handball
30/30.1.2012	МЗМ/ММ	Андон Бошковски-Ракомет	Andon Boshkovski-handball
30/30.1.2012	МЗМ/ММ	Михајло Ивановски-Ракомет	Mihajlo Ivanovski-handball
30/30.1.2012	МЗМ/ММ	Небојша Настов-Ракомет	Nebojsa Nastov-handball
30/30.1.2012	МЗМ/ММ	Роберт Велчевски-Ракомет	Robert Velchevski-handball
30/30.1.2012	МЗМ/ММ	Влатко Илиески-Ракомет	Vlatko Ileski-handball
30/30.1.2012	МЗМ/ММ	Михајло Михајловски-Ракомет	Mihajlo Mihajlovski-handball
30/30.1.2012	МЗМ/ММ	Марјан Начевски-Ракомет	Marjan Nachevski-handball
30/30.1.2012	МЗМ/ММ	Драган Начевски-Ракомет	Dragan Nachevski-handball
30/30.1.2012	МЗМ/ММ	Никола Панчевски-Ракомет	Nikola Pancevski-handball
30/30.1.2012	МЗМ/ММ	Никола Љушев-Ракомет	Nikola Ljushev-handball
30/30.1.2012	МЗМ/ММ	Ива Чадијковска-Ракомет	Iva Chadikovska-handball
30/30.1.2012	МЗМ/ММ	Стефанчо Коруновски-Ракомет	Stefancho Korunovski-handball
31/26.7.2012	ОВЗ/ОММ	Полкот за специјални операции на АРМ	The Special Operations Regiment of the ARM
32/26.7.2012	ОВЗ/ОММ	Митре Арсовски- прв началник на ГШ на АРМ	Mitre Arsovski - the first chief of the General Staff of the ARM
33/26.7.2012	ОВЗ/ОММ	Националната гарда на Вермонт-САД	Vermont National Guard- USA
34/26.7.2012	ОВЗ/ОММ	Воената академија на Република Турција	Military Academy of the Republic of Turkey

35/17.8.2012	МХ/МС	Загинати припадници на АРМ – 2001 (вкупно 46)-посмртно	Fallen members of the ARM of 2001 (46total)-posthumously
36/17.8.2012	МХ/МС	Припадници на АЛТЕА (вкупно 11)-посмртно	Fallen members of ALTEA (total 11)-posthumously
37/30.4.2013	МХ/МС	Загинати припадници на МВР – 2001 (вкупно 32)-посмртно	Fallen members of the MIA of 2001 (32 total)-posthumously
38/16.7.2013	МЗМ/ММ	Ангел Митревски- иселеник во Хрватска	Angel Mitrevski - emigrant to Croatia
39/16.7.2013	МЗМ/ММ	Илона Захаријева- иселеник во Италија	Ilona Zaharieva - emigrant to Italy
40/16.7.2013	МЗМ/ММ	Павле Велков- иселеник во Швајцарија	Pavle Velkov - emigrant to Switzerland
41/16.7.2013	МЗМ/ММ	Владимир Ралев- иселеник во Швајцарија	Vladimir Ralev - emigrant to Switzerland
42/16.7.2013	МЗМ/ММ	Мајк Зафировски- иселеник во САД	Mike Zafirovski - emigrant to the USA
43/16.7.2013	МЗМ/ММ	Борис Ничов- иселеник во САД	Boris Nichov - emigrant to the USA
44/16.7.2013	МЗМ/ММ	Коста Гас Стенвик- иселеник во Канада	Costa Gus Stanwyck - emigrant to Canada
45/16.7.2013	МЗМ/ММ	Ферид Мурад- иселеник во САД	Ferid Murad - emigrantto the USA
46/16.7.2013	МЗМ/ММ	Зоран Косески- иселеник во Австралија	Zoran Kjosovski - emigrant to Australia
47/16.7.2013	МЗМ/ММ	Зоран Бечваровски- иселеник од РМ во Австралија	Zoran Bechvarovski - emigrant to Australia
48/16.7.2013	МЗМ/ММ	Виолета Јовановска- иселеник во Австралија	Violeta Jovanovska - emigrant to Australia
49/16.7.2013	МЗМ/ММ	Диана Стерјовска- иселеник во Австралија	Diana Sterjovska - emigrant to Australia
50/16.7.2013	МЗМ/ММ	Јованка Смилевска- иселеник во Австралија	Jovanka Smilevska - emigrant to Australia
51/2.9.2013	ООС/О8S	Бронислав Коморовски- претседател на Република Полска	Bronisław Komorowski - President of the Republic of Poland
52/25.11.2013	ООС/О8S	Виктор Орбан- премиер на Унгарија	Viktor Orbán - Prime Minister of Hungary
53/23.1.2014	ОЗМ/ОМ	Евгениј Суханов- Русија	Yevgeny Sukhanov - Russia
54/23.1.2014	МЗМ/ММ	Елена Верижникова- Русија	Elena Verizhnikova - Russia
*1/8.10.2010	ПРМ/СРМ	Владислав Барчиковски	Vladislav Barchikovski
*2/29.11.2010	ПРМ/СРМ	Фестивал Златно славејче	Golden Nightingale Festival
*3/19.12.2011	ПРМ/СРМ	Скопски џез-фестивал	Skopje Jazz Festival
*4/7.2.2012	ПРМ/СРМ	Друштво на писатели	Society of Writers
*5/14.12.2012	ПРМ/СРМ	Македонски ПЕН-центар	Macedonian PEN-center
*6/16.7.2013	ПРМ/СРМ	Асоцијација на македонски друштва „Форум“ – Швајцарија	Association of Macedonian societies "Forum" - Switzerland
*6/16.7.2013	ПРМ/СРМ	Македонско добротворно друштво „Македонија“ – Швајцарија;	Macedonian Charity Society "Macedonia" – Switzerland;
*6/16.7.2013	ПРМ/СРМ	Македонско културно друштво „Св. Кирил и Методиј – КРАЊ“ – Словенија;	Macedonian Cultural Society "St. Cyril and Methodius – KRANJ" – Slovenia;
*6/16.7.2013	ПРМ/СРМ	Национален совет на македонското национално малцинство во Република Србија;	National Council of the Macedonian National Minority in the Republic of Serbia;
*6/16.7.2013	ПРМ/СРМ	„Обединети Македонци од Канада“;	United Macedonians from Canada;
*6/16.7.2013	ПРМ/СРМ	Македонски меѓународен комитет за човекови права – Канада;	Macedonian International Committee for Human Rights - Canada;

* 6/16.7.2013	ПРМ/CRM	„Обединета македонска дијаспора” – САД;	United Macedonian Diaspora - USA;
* 6/16.7.2013	ПРМ/CRM	Австралиско-македонски комитет за човекови права –Австралија;	Australian-Macedonian Human Rights Committee – Australia;
*6/16.7.2013	ПРМ/CRM	Македонско просветно училиште за Нов Јужен Велс –Австралија.	Macedonian educational school for New South Wales - Australia.
*7/18.11.2013	ПРМ/CRM	Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков” – Скопје	Macedonian Language Institute "Krste Misirkov" - Skopje
1/21.7.2014	МЗМ/ММ	Андон Дончевски- иселеник во Австралија	Andon Donchevsky- emigrant to Australia
2/21.7.2014	МЗМ/ММ	Владимир Стрезов- иселеник во Австралија	Vladimir Strezov - emigrant to Australia
3/21.7.2014	МЗМ/ММ	Зоран Костадинов- иселеник во Швајцарија	Zoran Kostadinov - emigrant from to Switzerland
4/21.7.2014	МЗМ/ММ	Ердован Етоски- иселеник во Швајцарија	Erdovan Etoski - emigrant from the RM in Switzerland
5/21.7.2014	МЗМ/ММ	Спасо Божинов- иселеник во Германија	Spaso Bozhinov - emigrant to Germany
6/21.7.2014	МЗМ/ММ	Омер Калешки- иселеник во Франција	Omer Kaleshi - emigrant to France
7/21.7.2014	МЗМ/ММ	Ристо Стефов- иселеник во Канада	Risto Stefov - emigrant to Canada
8/21.7.2014	МЗМ/ММ	Борис Папучкоски- иселеник во САД	Boris Papuchkoski - emigrant to the USA
9/7.10.2014	ОЗМ/ОМ	Петар Иваноски-Тиквар	Petar Ivanoski-Tikvar
10/19.10.2014	ОЗМ/ОМ	Македонска филхармонија	Macedonian Philharmonic
11/28.10.2014	ОЗМ/ОМ	Националната и универзитетска библиотека „Св. Климент Охридски” – Скопје	The National and University Library "St. Kliment Ohridski" - Skopje
12/18.12.2014	ОЗМ/ОМ	Македонската радио-телевизија	Macedonian Radio-Television
13/9.6.2015	ОЗМ/ОМ	Институтот за земјотресно инженерство и инженерска сеизмологија при Универзитетот „Св. Кирил и Методиј” – Скопје	The Institute for Earthquake Engineering and Engineering Seismology at the University "St. Cyril and Methodius" - Skopje
14/21.9.2015	ОРМ/ОРМ	Џорџ В. Буш- поранешен претседател на САД	George W. Bush - former president of the USA
15/21.12.2015	ОЗМ/ОМ	Македонски народен театар	Macedonian National Theater
16/14.4.2016	ОЗМ/ОМ	НУ Драмски театар – Скопје	NI Drama Theater - Skopje
17/27.4.2016	ОВЗ/ОММ	Единица за специјални задачи при МВР	Unit for special tasks at the Ministry of Internal Affairs
18/27.4.2016	ОВЗ/ОММ	Единица за брзо распоредување при МВР	Rapid Deployment Unit of the MIA
19/27.4.2016	МХ/МС	Загинати припадници на МВР на 9 мај 2015 во Куманово-посмртно (8 медали)	Fallen members of the MIA on May 9, 2015 in Kumanovo -posthumously (8 total)
20/11.7.2016	ООС/ОБС	Милош Земан- претседател на Чешката Република	Milos Zeman - President of the Czech Republic
21/11.7.2016	МЗМ/ММ	Лилјана Стоилковска-Андовска-иселеник во Шведска	Liliana Stoilkovska-Andovska - emigrant to Sweden
22/11.7.2016	МЗМ/ММ	Борче Величковски- иселеник во Република Србија	Borče Velichkovski - emigrant to Serbia
23/11.7.2016	МЗМ/ММ	Иван Трпоски- иселеник во Австралија	Ivan Trposki - emigrant to Australia
24/11.7.2016	МЗМ/ММ	Кирил Христовски- иселеник во САД	Kiril Hristovski - emigrant to the USA
25/8.8.2016	ОВЗ/ОММ	Баталјонот на воената полиција при АРМ	The military police battalion of the ARM

26/8.8.2016	ОВЗ/ОММ	Инженерскиот баталјон при АРМ	The engineering battalion of the ARM
27/8.8.2016	ОВЗ/ОММ	Одделот за гранични работи и миграции при МВР	The Department for Border Affairs and Migrations at the MIA
28/8.8.2016	ОВЗ/ОММ	Единицата за обука и поддршка при МВР	The Training and Support Unit at the MIA
29/12.10.2016	ОЗМ/ОМ	Народна банка на РМ	National Bank of the RM
30/29.11.2016	ОЗМ/ОМ	Факултет за музичка уметност при Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ – Скопје	Faculty of Music Art at the University "St. Cyril and Methodius" - Skopje
31/5.12.2016	МЗМ/ММ	Протопрезвитер-ставрофор Јован Таковски	Protopresbyter-stavrophor Jovan Takovski
32/23.3.2017	ОИ/ОИ	Агенција за разузнавање	Intelligence agency
33/25.4.2017	ОЗМ/ОМ	НУ Македонска опера и балет	NI Macedonian Opera and Ballet
34/5.6.2017	МЗМ/ММ	Стојанче Стоилов-ракомет	Stojanche Stoilov-handball
34/5.6.2017	МЗМ/ММ	Арпад Штербик-ракомет	Arpad Shterbik-handball
34/5.6.2017	МЗМ/ММ	Владо Недановски-ракомет	Vlado Nedanovski-handball
34/5.6.2017	МЗМ/ММ	Страхиња Милиќ-ракомет	Strahinja Milikj-handball
34/5.6.2017	МЗМ/ММ	Рожиеро Мораес Фереро-ракомет	Rogero Moraes Ferrero-handball
34/5.6.2017	МЗМ/ММ	Хорхе Македа-ракомет	Jorge Maceda-handball
34/5.6.2017	МЗМ/ММ	Александар Деревењ-ракомет	Aleksandar Derevenj-handball
34/5.6.2017	МЗМ/ММ	Игор Карачиќ-ракомет	Igor Karacic-handball
34/5.6.2017	МЗМ/ММ	Алекс Душебаев-ракомет	Alex Dushebaev-handball
34/5.6.2017	МЗМ/ММ	Илија Абутовик-ракомет	Ilija Abutovikj-handball
34/5.6.2017	МЗМ/ММ	Јоан Кењелас-ракомет	Ioan Kenelas-handball
34/5.6.2017	МЗМ/ММ	Лука Цин Дриќ-ракомет	Luka Cin Drikj-handball
34/5.6.2017	МЗМ/ММ	Петре Ангелов-ракомет	Petre Angelov-handball
34/5.6.2017	МЗМ/ММ	Иван Чупиќ-ракомет	Ivan Chupic-handball
34/5.6.2017	МЗМ/ММ	Тимур Дибиров-ракомет	Timur Dibirov-handball
34/5.6.2017	МЗМ/ММ	Даниил Шишкарев-ракомет	Daniil Shishkarev-handball
34/5.6.2017	МЗМ/ММ	Јања Војводиќ-ракомет	Janja Vojvodikj-handball
34/5.6.2017	МЗМ/ММ	Михајло Марсениќ-ракомет	Mihajlo Marsenic-handball
34/5.6.2017	МЗМ/ММ	Вуко Борозан-ракомет	Vuko Borozan-handball
34/5.6.2017	МЗМ/ММ	Раул Гонзалез Гутиерез-ракомет	Raul Gonzalez Gutierrez-handball
34/5.6.2017	МЗМ/ММ	Давид Давис Камара-ракомет	David Davis Camara-handball
34/5.6.2017	МЗМ/ММ	Марко Савовски-ракомет	Marko Savovski-handball
34/5.6.2017	МЗМ/ММ	Димитар Маневски-ракомет	Dimitar Manevski-handball
34/5.6.2017	МЗМ/ММ	Виктор Стојанов-ракомет	Viktor Stojanov-handball
34/5.6.2017	МЗМ/ММ	Билјана Црвенкоска-ракомет	Biljana Crvenkoska-handball
34/5.6.2017	МЗМ/ММ	Горан Боцевски-ракомет	Goran Bocevski-handball
34/5.6.2017	МЗМ/ММ	Данијел Јуришиќ-ракомет	Daniel Jurishikj-handball
34/5.6.2017	МЗМ/ММ	Едуард Кокшаров-ракомет	Eduard Koksharov-handball
34/5.6.2017	МЗМ/ММ	Горан Симиќ-ракомет	Goran Simikj-handball
34/5.6.2017	МЗМ/ММ	Ратко Капушевски-ракомет	Ratko Kapushevski-handball
34/5.6.2017	МЗМ/ММ	Гордана Нацева-ракомет	Gordana Naceva-handball
34/5.6.2017	МЗМ/ММ	Давор Стојаноски-ракомет	Davor Stojanoski-handball
34/5.6.2017	МЗМ/ММ	Сергеј Самсоненко -ракомет	Sergey Samsonenko-handball
35/17.8.2017	ОВЗ/ОММ	Командата за обука и доктрини при АРМ	The Training and Doctrine Command at ARM
36/17.8.2017	ОВЗ/ОММ	Баталјонот за почести при АРМ	The Honors Battalion at ARM
37/17.8.2017	ОВЗ/ОММ	4. Механизиран пешадиски баталјон при АРМ	4. Mechanized infantry battalion at ARM
38/4.6.2018	МЗМ/ММ	Хајнц Брандл	Heinz Brandl
39/15.8.2018	ОВЗ/ОММ	1. Механизиран пешадиски баталјон при АРМ	1st Mechanized Infantry Battalion at ARM
40/15.8.2018	ОВЗ/ОММ	Баталјонот за врски при АРМ	The liaison battalion at the ARM
41/7.9.2018	МЗМ/ММ	Јован Павлевски	Jovan Pavlevski
42/31.1.2019	МЗМ/ММ	Мустафа Сани Шенер	Mustafa Sani Shaner

43/8.2.2019	MЗМ/ММ	Акан Сувер	Akan Suver
44/8.2.2019	MЗМ/ММ	Олга Панкина	Olga Pankina
45/8.2.2019	MЗМ/ММ	Ханс Лотар-Штепан	Hans Lothar-Stepan
46/8.2.2019	MЗМ/ММ	Јан Соколовски	Jan Sokolovski
47/8.2.2019	MЗМ/ММ	Волф Ошлис	Wolf Ochlis
48/11.2.2019	MЗМ/ММ	Виктор Фридман	Victor Friedman
49/11.2.2019	MЗМ/ММ	Кристина Крамер	Kristina Kramer
50/11.2.2019	MЗМ/ММ	Стојан Лекоски	Stojan Lekoski
51/11.2.2019	MЗМ/ММ	Феликс Унгер	Felix Unger
52/11.2.2019	MЗМ/ММ	Карл фон Хабсбург	Karl von Habsburg
53/11.2.2019	MЗМ/ММ	Исмаил Серагелдин	Ismail Serageldin
54/11.2.2019	MЗМ/ММ	Коста Пеев	Kosta Peev
55/25.2.2019	MX/MC	Емини Џелал Омер	Emini Jellal Omer
55/25.2.2019	MX/MC	Реџеџи Мухарем Бујамин	Redzepe Muharem Bujamin
55/25.2.2019	MX/MC	Фета Неџази Семир	Feta Nejazi Semir
55/25.2.2019	MX/MC	Саљиџи Фихат Сељадин	Saljihi Fihat Seljadin
*1/21.7.2014	PRM/CRM	Добротворна организација „Св. Архангел Гаврил“ – Нов Јужен Велс- Австралија;	Charity organization "St. Archangel Gabriel" - New South Wales - Australia;
*2/21.7.2014	PRM/CRM	Хуманитарна организација „Надеж“ – Мелбурн- Австралија;	Humanitarian organization "Hope" – Melbourne - Australia;
*3/21.7.2014	PRM/CRM	Македонска добротворна организација МЦЊА- Викторија- Австралија;	Macedonian charitable organization MCNJA - Victoria - Australia;
*4/21.7.2014	PRM/CRM	Македонска општина од Западна Австралија;	Macedonian Community from Western Australia;
*5/21.7.2014	PRM/CRM	Македонско друштво „Илинден“ – Хановер- Лацен- Германија;	Macedonian Society "Ilinden" – Hanover- Latzen- Germany;
*6/21.7.2014	PRM/CRM	Заедница на Македонците во Република Хрватска – Загреб- Хрватска	Community of Macedonians in the Republic of Croatia - Zagreb - Croatia
*7/21.7.2014	PRM/CRM	Весник „Македонија“ – Торонто- Канада	Newspaper "Macedonia" - Toronto - Canada
*8/21.7.2014	PRM/CRM	Радио „Вардарски бранови“ – Виндзор- Канада	Radio "Vardar waves" - Windsor - Canada
*9/21.7.2014	PRM/CRM	Радиопрограма „Обединета Македонија“ – Торонто- Канада	Radio program "United Macedonia" - Toronto - Canada
*10/21.7.2014	PRM/CRM	Македонскиот комитет за човекови права од Њу Џерси – Њу Џерси- САД.	The Macedonian Committee for Human Rights from New Jersey - New Jersey - USA.
*11/11.12.2014	PRM/CRM	Еврејската заедница во РМ	The Jewish community in the RM
*12/26.5.2015	PRM/CRM	МТФ „Војдан Чернодрински“	MTF "Vojdan Chernodrinski"
*13/4.6.2015	PRM/CRM	Црвениот крст на РМ	The Red Cross of the RM
*14/4.6.2015	PRM/CRM	Ансамблот „Македонка“ – Торонто- Канада;	The ensemble "Macedonka" – Toronto - Canada;
*15/4.6.2015	PRM/CRM	Австралиско-македонски театар – Сиднеј- Австралија	Australian-Macedonian Theater – Sydney- Australia
*16/4.6.2015	PRM/CRM	Француско-македонска асоцијација „Блаже Конески“ – Мант Ла Жоли- Франција;	French- Macedonian Association Blaze Koneski – Mant La Jolie - France;
*17/4.6.2015	PRM/CRM	Охридско социјално друштво „Св. Наум Охридски“ – Мелбурн- Австралија;	Ohrid Social Society "St. Naum Ohridski" - Melbourne - Australia;
*18/4.6.2015	PRM/CRM	Културно и спортско друштво „Преспа – Бирлик“ – Малме- Шведска.	Cultural and sports society "Prespa - Birlik" - Malmo - Sweden.
*19/11.7.2016	PRM/CRM	Македонија на Македонскиот сојуз во Шведска.	Macedonia of the Macedonian Union in Sweden.

*20/9.9.2016	ПРМ/СRM	Сојузот на здруженија на пензионери.	The Federation of Pensioners' Associations.
*21/26.10.2016	ПРМ/СRM	Асоцијацијата на здруженија на инженери – Инженерска институција на Македонија.	The Association of Societies of Engineers - Engineering Institution of Macedonia.
*22/18.11.2016	ПРМ/СRM	Сојузот на здруженија за техничка култура на РМ – Народна техника на РМ.	The Union of Associations for Technical Culture of the RM - National Technic of the RM.
*23/20.4.2017	ПРМ/СRM	Републичкиот совет за безбедност на сообраќајот на патиштата.	The Republic Council for Road Traffic Safety.
*24/5.6.2017	ПРМ/СRM	Ракометниот клуб „Вардар“.	Vardar handball club.
*25/23.7.2018	ПРМ/СRM	„Илинденски марш 1973“.	Ilinden March 1973.
*26/17.10.2018	ПРМ/СRM	Сојузот на извидници на Македонија	The Union of Scouts of Macedonia
*27/8.2.2019	ПРМ/СRM	Турската агенција за соработка и координација – ТИКА.	The Turkish Cooperation and Coordination Agency – TIKA.
*28/11.2.2019	ПРМ/СRM	„Македонија 2025“	Macedonia 2025
1/13.8.2019	ОВЗ/ОММ	Канцеларија на НАТО за врски во Скопје	The NATO Liaison Office in Skopje
2/13.8.2019	ОВЗ/ОММ	Сквадронот на транспортни хеликоптери од воздухопловната бригада од Здружената оперативна команда при АРМ	The squadron of transport helicopters from the aviation brigade from the Joint Operations Command at the ARM
3/23.8.2019	МХ/МС	Владимир Тодор Симоновски	Vladimir Todor Simonovski
3/23.8.2019	МХ/МС	Звонко Илија Томески	Zvonko Ilija Tomeski
3/23.8.2019	МХ/МС	Кире Драги Гиевски	Kire Dragi Gievski
3/23.8.2019	МХ/МС	Пепа Богоја Трајцевски	Pepi Bogoja Trajcevski
3/23.8.2019	МХ/МС	Драган Злате Блажевски	Dragan Zlate Blazevski
3/23.8.2019	МХ/МС	Александар Ефтим Петровски	Alexander Eftim Petrovski
3/23.8.2019	МХ/МС	Сашо Велко Крстев	Sasho Velko Krstev
3/23.8.2019	МХ/МС	Пенце Радивој Илиоски	Pence Radivoj Ilioski
4/13.08.2020	ОВЗ/ОММ	Канцеларијата за соработка во одбраната на Соединетите Американски Држави	Office for Cooperation with the United States Defense
5/13.08.2020	ОВЗ/ОММ	3. Пешадиски баталјон од 1. Пешадиска бригада од Командата за операции при АРМ	3rd Infantry Battalion of the 1st Infantry Brigade of the Command for Operators of the ARM
6/13.08.2020	ОВЗ/ОММ	Баталјонот за воена медицинска поддршка од Логистицката база при АРМ	The battalion for military medical support of the Logistics base at the ARM
7/13.10.2020	ОЗМ/ОМ	Бигорскиот манастир „Свети Јован Крстител“	Bigorski Monastery "Saint John the Baptist"
8/19.07.2021	ОЗМ/ОМ	Горан Стефановски- постхумно	Goran Stefanovski - posthumously
9/19.07.2021	ОЗМ/ОМ	Зафир Хаџиманов- постхумно	Zafir Hadjimanov - posthumously
10/19.07.2021	ОЗМ/ОМ	Ремзи Несими- постхумно	Ramzi Nesimi- posthumously
11/19.07.2021	ОЗМ/ОМ	Живко Мукаетов	Zhivko Mukaetov
12/12.08.2021	ОВЗ/ОММ	Армијата на Република Северна Македонија	The Army of the Republic of North Macedonia
13/06.09.2021	ООС/О8С	Стојан Андов	Stojan Andov
14/06.09.2021	ООС/О8С	Пратениците во Собранието на РМ во мандатниот период од 1990 до 1994 година	Deputies in the Assembly of the RM during the mandate period from 1990 to 1994
15/21.03.2022	ОЗМ/ОМ	Милица Стојанова	Milica Stojanova
16/21.03.2022	ОЗМ/ОМ	Милка Ефтимова	Milka Eftimova
17/21.03.2022	ОЗМ/ОМ	Стојна Вангеловска	Stojna Vangelovska

18/26.05.2022	ОЗМ/ОМ	Пол Кругман	Paul Krugman
19/26.05.2022	ОЗМ/ОМ	Стопанска комора на Северна Македонија	Chamber of Commerce of North Macedonia
20/22.07.2022	ОЗМ/ОМ	Крсте Црвенковски- постхумно	Krste Crvenkovski-posthumously
21/22.07.2022	ОВЗ/ОММ	Невена Николова Георгиева-Дуња- постхумно	Nevena Nikolova Georgieva-Dunja - posthumously
22/22.07.2022	МХ/МС	Никола Стојановски	Nikola Stojanovski
22/22.07.2022	МХ/МС	Јован Величковски	Jovan Velichkovski
22/22.07.2022	МХ/МС	Трајанка Аврамовска- постхумно	Trajanka Avramovska - posthumously
22/22.07.2022	МХ/МС	Илија Дуновски	Ilija Dunovski
22/22.07.2022	МХ/МС	Никола Николоски	Nikola Nikoloski
22/22.07.2022	МХ/МС	Цветко Цветкоски	Cvetko Cvetkoski
22/22.07.2022	МХ/МС	Кадрија Џафери	Kadria Xhaferi
22/22.07.2022	МХ/МС	Дафинка Богоева	Dafinka Bogoeva
23/16.08.2022	ОВЗ/ОММ	Трајан Гоцевски	Trajjan Gocevski
24/16.08.2022	ОВЗ/ОММ	Логистичка база при АРМ	Logistics base at the ARM
25/16.08.2022	ОВЗ/ОММ	Организација на резервни офицери на РМ	Organization of reserve officers of the RM
26/05.09.2022	ООС/О8S	Оливера Наковска-Бикова	Olivera Nakovska-Bikova
27/05.09.2022	ООС/О8S	Бранимир Јовановски	Branimir Jovanovski
28/05.09.2022	ООС/О8S	Шабан Трстена	Shaban Trstena
29/05.09.2022	ООС/О8S	Дејан Георгиевски	Dejan Georgievski
30/06.10.2022	МЗМ/ММ	Пеце Атанасовски- постхумно	Pece Atanasovski - posthumously
30/06.10.2022	МЗМ/ММ	Никола Бадев- постхумно	Nikola Badev - posthumously
30/06.10.2022	МЗМ/ММ	Мирвет Беловска- постхумно	Mirvet Belovska - posthumously
30/06.10.2022	МЗМ/ММ	Анка Гиева	Anka Gieva
30/06.10.2022	МЗМ/ММ	Ајри Демировски- постхумно	Ajri Demirovski - posthumously
30/06.10.2022	МЗМ/ММ	Васка Илиева- постхумно	Vaska Ilieva - posthumously
30/06.10.2022	МЗМ/ММ	Вања Лазарова- постхумно	Vanja Lazarova - posthumously
30/06.10.2022	МЗМ/ММ	Кирил Манчевски- постхумно	Kiril Manchevski - posthumously
30/06.10.2022	МЗМ/ММ	Тале Огненовски- постхумно	Tale Ognenovski - posthumously
30/06.10.2022	МЗМ/ММ	Коцо Петровски- постхумно	Kocho Petrovski - posthumously
30/06.10.2022	МЗМ/ММ	Александар Сариевски- постхумно	Aleksandar Sarievski - posthumously
30/06.10.2022	МЗМ/ММ	Виолета Томовска	Violeta Tomovska
30/06.10.2022	МЗМ/ММ	Јонче Христовски- постхумно	Jonche Hristovski - posthumously
31/20.10.2022	ООС/О8S	Претседателот на Република Полска- Н. Е. Анджеј Дуда	The President of the Republic of Poland - H. E. Andrzej Duda
32/20.06.2023	МЗМ/ММ	Лазар Лециќ	Lazar Lecic
33/20.06.2023	МЗМ/ММ	Благоја Георгиевски – Буштур- постхумно	Blagoja Georgievski - Bushtur - posthumously
34/20.06.2023	МЗМ/ММ	Владимир Богоевски	Vladimir Bogoevski
35/20.06.2023	МЗМ/ММ	Насе Насев	Nase Nasev
36/20.06.2023	МЗМ/ММ	Борче Костовски	Borche Kostovski
37/20.06.2023	ОЗМ/ОМ	Бодан Арсовски	Bodan Arsovski
38/20.07.2023	ОЗМ/ОМ	Никола (Кокан) Димушевски	Nikola (Kokan) Dimushevski
39/20.07.2023	ОЗМ/ОМ	Владимир (Влатко) Стефановски	Vladimir (Vlatko) Stefanovski
40/20.07.2023	ОЗМ/ОМ	Гарабет (Гаро) Тавитјан	Garabet (Garo) Tavityan
41/15.08.2023	МХМ/МНМ	капетан Зоран Јанев	Captain Zoran Janev
41/15.08.2023	МХМ/МНМ	поручник Марјан Након	Lieutenant Marjan Nakov
41/15.08.2023	МХМ/МНМ	полковник Фето Бајрами	Colonel Feto Bajrami
41/15.08.2023	МХМ/МНМ	гл. наредник Џемаил Демири	Sergeant Major Xhemail Demiri
41/15.08.2023	МХМ/МНМ	постар водник Халил Бибиќ	Staff sergeant Halil Bibikj
41/15.08.2023	МХМ/МНМ	разводник Шпенд Хамити	private 1 class Shpend Hamity
41/15.08.2023	МХМ/МНМ	постар водник Тони Трајковски	Staffr Sergeant Toni Trajkovski
41/15.08.2023	МХМ/МНМ	разводник Дејан Секулов	private 1 class Dejan Sekulov
41/15.08.2023	МХМ/МНМ	пом. водник Марјан Маркоски	Corporal Marjan Markoski

41/15.08.2023	МХМ/МНМ	разводник Гоче Георгиев	private 1 class Goche Georgiev
41/15.08.2023	МХМ/МНМ	разводник Стојанче Јанков	private 1 class Stojanche Jankov
41/15.08.2023	МХМ/МНМ	разводник Мирце Ефтимов	private 1 class Mirce Eftimov
41/15.08.2023	МХМ/МНМ	бриг. ген. Здравко Поповски	Brig. General Zdravko Popovski
42/15.08.2023	МХ/МС	мајор Дритон Абази	Major Driton Abazi
42/15.08.2023	МХ/МС	поручник Митре Крстевски	Lieutenant Mitre Krstevski
42/15.08.2023	МХ/МС	капетан Енгин Куртишов	Captain Engin Kurtishov
42/15.08.2023	МХ/МС	мајор Благој Наумов	Major Blagoj Naumov
42/15.08.2023	МХ/МС	капетан Иван Стојчески	Captain Ivan Stojcheski
42/15.08.2023	МХ/МС	водник Доре Андовски	Sergeant Dore Andovski
42/15.08.2023	МХ/МС	пос. водник 1-кл. Александар Антовски	Staff sergeant 1st c. Aleksandar Antovski
42/15.08.2023	МХ/МС	водник Дејан Анчевски	Sergeant Dejan Anchevski
42/15.08.2023	МХ/МС	пос. водник 1к Бобан Арсеновски	Staff srg 1st c Boban Arsenovski
42/15.08.2023	МХ/МС	водник Христијан Арсовски	Sergeant Kristiajn Arsovski
42/15.08.2023	МХ/МС	водник Зоран Балиски	Sergeant Zoran Baliski
42/15.08.2023	МХ/МС	водник Далибор Божиновски	Sergeant Dalibor Bozinovski
42/15.08.2023	МХ/МС	пос. водник 1к Моме Бојковски	Staff srg 1c Mome Bojkovski
42/15.08.2023	МХ/МС	наредник Стојан Гачов	Master Sergeant Stojan Gachov
42/15.08.2023	МХ/МС	наредник Драган Георгиевски	Master Srg Dragan Georgievski
42/15.08.2023	МХ/МС	водник Далибор Додевски	Sergeant Dalibor Dodevski
42/15.08.2023	МХ/МС	наредник Зоранчо Донеv	MasterSergeant Zorancho Donev
42/15.08.2023	МХ/МС	водник Сашко Иванов	Sergeant Sashko Ivanov
42/15.08.2023	МХ/МС	водник Александар Игевски	Sergeant Aleksandar Igevski
42/15.08.2023	МХ/МС	водник Златимир Илиевски	Sergeant Zlatimir Ilievski
42/15.08.2023	МХ/МС	водник Горан Јанев	Sergeant Goran Janev
42/15.08.2023	МХ/МС	водник Бобан Јанковски	Sergeant Boban Jankovski
42/15.08.2023	МХ/МС	водник Тодор Јанкулоски	Sergeant Todor Jankuloski
42/15.08.2023	МХ/МС	пос.водник 1к Тодорче Јованов	Staff Srg 1c Todorche Jovanov
42/15.08.2023	МХ/МС	пос.водник 1к Зоран Јовевски	Staff Srg 1c Zoran Jovevski
42/15.08.2023	МХ/МС	водник Душко Коруновски	Sergeant Dushko Korunovski
42/15.08.2023	МХ/МС	пос.водник 1к Мите Костадинов	Staff Srg 1c Mite Kostadinov
42/15.08.2023	МХ/МС	пос.водник 1к Оливер Марковски	Staff Srg 1c Oliver Markovski
42/15.08.2023	МХ/МС	наредник Предраг Масевски	Master Srg Predrag Masevski
42/15.08.2023	МХ/МС	водник Мирослав Нацков	Sergeant Miroslav Nackov
42/15.08.2023	МХ/МС	водник Александар Петрушевски	Sergeant Aleksandar Petrushevski
42/15.08.2023	МХ/МС	пос.водник 1к Марјан Равојски	Staff Srg 1c Marjan Ravojiski
42/15.08.2023	МХ/МС	водник Даниел Спасовски	Sergeant Daniel Spasovski
42/15.08.2023	МХ/МС	пос.водник 1к Горанчо Тасев	Staff Srg 1c Gorancho Tasev
42/15.08.2023	МХ/МС	пос.водник 1к Борче Тодоров	Staff Srg 1c Borche Todorov
42/15.08.2023	МХ/МС	пос.водник 1к Зоран Трајков	Staff Srg 1c Zoran Trajkov
42/15.08.2023	МХ/МС	водник Даниел Трајковски	Sergeant Daniel Trajkovski
42/15.08.2023	МХ/МС	наредник Горан Цековски	Master Sergeant Goran Cekovski
42/15.08.2023	МХ/МС	помлад водник Боби Милковски	Corporal Bobi Milkovski
42/15.08.2023	МХ/МС	помлад водник Сладан Павловски	Corporal Sladan Pavlovski
42/15.08.2023	МХ/МС	помлад водник Дејан Јанкулоски	Corporal Dejan Jankuloski
42/15.08.2023	МХ/МС	десетар Даде Станковски	Lance Corporal Dade Stankovski
42/15.08.2023	МХ/МС	помлад водник Драган Доргиевски	Corporal Dragan Dorgievski
42/15.08.2023	МХ/МС	помлад водник Ненад Димевски	Corporal Nenad Dimevski
42/15.08.2023	МХ/МС	помлад водник Тони Монеvски	Corporal Toni Monevski
42/15.08.2023	МХ/МС	десетар Даниел Видески	Lance corporal Daniel Videski
42/15.08.2023	МХ/МС	помлад водник Стевчо Ицев	Corporal Stevcho Icev
42/15.08.2023	МХ/МС	десетар Дарко Теохаров	Lance corporal Darko Teoharov
42/15.08.2023	МХ/МС	десетар Дарко Давчевски	Lance corporal Darko Davchevski
42/15.08.2023	МХ/МС	десетар Бојан Сандев	Lance corporal Bojan Sandev
42/15.08.2023	МХ/МС	десетар Мартин Тасевски	Lance corporal Martin Tasevski

42/15.08.2023	МХ/МС	десетар Филип Стојковски	Lance corporal Filip Stojkovski
42/15.08.2023	МХ/МС	десетар Тони Коцкоски	Lance Corporal Toni Kockoski
42/15.08.2023	МХ/МС	десетар Кирко Дамјоноски	Lance corporal Kjirko Damjonoski
42/15.08.2023	МХ/МС	десетар Мартин Спасовски	Lance corporal Martin Spasovski
42/15.08.2023	МХ/МС	десетар Коста Петрушев	Lance corporal Kosta Petrushev
42/15.08.2023	МХ/МС	десетар Кристијан Дојчиновски	Lance corporal Kristijan Dojcinovski
42/15.08.2023	МХ/МС	десетар Ненад Стоилковски	Lance Corporal Nenad Stoilkovski
42/15.08.2023	МХ/МС	пос.водник 1к Борче Костов	Staff Srg 1c Borche Kostov
42/15.08.2023	МХ/МС	пос.водник 1к Сашо Ристовски	Staff Srg 1c Sasho Ristovski
43/10.09.2023	ООС/О8S	Дејвид Л. Калхун	David L. Calhoun
44/11.09.2023	ОРМ/ОРМ	Организацијата на Обединетите Нации	The United Nations Organization
45/25.12.2023	МЗМ/ММ	Лупчо Каров	Lupcho Karov
46/25.12.2023	МЗМ/ММ	Бранко Огњановски	Branko Ognjanovski
47/25.12.2023	МЗМ/ММ	Васко Тодоров	Vasko Todorov
48/25.12.2023	ОЗМ/ОМ	Гоце Тодоровски	Goce Todorovski
49/25.12.2023	ОЗМ/ОМ	Бајруш Мјаку	Bajrush Mjaku
50/25.12.2023	ОЗМ/ОМ	Коле Ангеловски	Kole Angelovski
51/26.01.2024	ОЗМ/ОМ	Бедија Беговска	Bedija Begovska
52/26.01.2024	ОЗМ/ОМ	Благоја Чоревски	Blagoja Chorevski
53/26.01.2024	ОЗМ/ОМ	Ѓокица Лукаревски	Gjokica Lukarevski
54/26.01.2024	ОЗМ/ОМ	Оливера Николова	Olivera Nikolova
55/26.01.2024	ОЗМ/ОМ	Рефет Абази	Refet Abazi
56/26.01.2024	ОЗМ/ОМ	Ристо Вртев	Risto Vrtev
57/26.01.2024	ОЗМ/ОМ	Слободан Унковски	Slobodan Unkovski
58/29.01.2024	МЗМ/ММ	Далибор Брозовиќ- постхумно	Dalibor Brozović - posthumno
59/26.01.2024	МЗМ/ММ	Златко Крамариќ	Zlatko Kramaric
60/26.01.2024	МЗМ/ММ	Зузана Тополињска	Zuzana Topolinska
61/26.01.2024	МЗМ/ММ	Јоуко Линдстет	Jouko Lindstedt
62/26.01.2024	МЗМ/ММ	Јежи Русек- постхумно	Jerzy Rusek - posthumously
63/26.01.2024	МЗМ/ММ	Кшиштоф Вроцлавски- постхумно	Krzysztof Wrocławski - posthumously
*1/23.8.2019	ПРМ/СRM	Територијалната противпожарна бригада на Град Скопје	The Territorial Fire Brigade of the City of Skopje
*2/12.8.2021	ПРМ/СRM	потполковник Егил Далтвејт- припадник на сили на Кралството Норвешка-	Lieutenant Colonel Egil Daltveit - member of the forces of the Kingdom of Norway -
*3/12.08.2021	ПРМ/СRM	Центарот странски јазици при АРМ	The Center for Foreign Languages at the ARM
*4/12.08.2021	ПРМ/СRM	Артилерискиот баталјон при АРМ	The artillery battalion at ARM
*5/21.03.2022	ПРМ/СRM	Факултетот за драмски уметности	The Faculty of Drama Arts
*6/21.03.2022	ПРМ/СRM	Интернационалниот фестивал на филмската камера „Браќа Манакѝ“	The Manaki Brothers International Film Camera Festival
*7/21.03.2022	ПРМ/СRM	НУ „Турски театар“	NI "Turkish Theater"
*8/26.05.2022	ПРМ/СRM	Бранко Азески	Branko Azeski
*9/14.12.2022	ПРМ/СRM	Царинската управа	The customs administration
*10/19.06.2023	ПРМ/СRM	„СОС Детско Село“	"SOS Children's Village"
*11/19.06.2023	ПРМ/СRM	Центарот за балканска соработка „ЛОЈА“	The Center for Balkan Cooperation "LOJA"
*12/19.06.2023	ПРМ/СRM	Движењето „Полио Плус“	The Polio Plus Movement
*13/19.06.2023	ПРМ/СRM	Биба Додева	Biba Dodeva
*14/19.06.2023	ПРМ/СRM	Ленче Здравкин	Lenche Zdravkin
*15/19.06.2023	ПРМ/СRM	Савка Тодоровска	Savka Todorovska
*16/19.06.2023	ПРМ/СRM	Ристо Донеv	Risto Donev
*17/25.12.2023	ПРМ/СRM	Албански театар- Скопје	Albanian theater- Skopje

* Одлука/ Decision

МАКЕДОНСКО ГРБОСЛОВНО ДРУШТВО – 20 ГОДИНИ УМЕТНОСТ НА ПРЕТСТАВУВАЊЕТО

Димитриј Михајловски

Македонско грбословно друштво,
<https://orcid.org/0009-0005-2630-5253>

УДК 929.621(497.7)
<https://doi.org/10.47763/mher2422069m>

Нерецензирана статија

АПСТРАКТ

Краток преглед и категоризација на современите македонски блазони и нивна визуелна анализа преку разгледување на дваесетгодишната активност во Македонскиот хералдички регистар, кој го води Македонското грбословно друштво. Ќе бидат разгледани седумдесет и шест блазони, аплицираните бои и хералдички фигури, како и други специфики на грбовите од регистарот.

Клучни зборови: Македонска хералдика, анализа, регистар на грбови, категоризација, македонски современи блазони.

MACEDONIAN HERALDIC SOCIETY - 20 YEARS OF ART OF REPRESENTATION

Dimitrij Mihajlovski

Macedonian Heraldic Society,
<https://orcid.org/0009-0005-2630-5253>

UDC 929.621(497.7)
<https://doi.org/10.47763/mher2422069m>

Non peer-reviewed article

ABSTRACT

A brief overview and categorization of the modern Macedonian blazons and visual analysis by considering the 20 years of activity in the Macedonian heraldic Register led by the Macedonian Heraldic Society. We will cover seventy-six blazons, the applied tinctures and charges, as the other specifics of the Coat of Arms in the Register.

Keywords: Macedonian heraldry, Register of coats of arms, Macedonian modern blazons.

ВОВЕД

Хералдиката е многу повеќе од само видлив симбол за историјата на нашето семејство. Надминувајќи ја универзалната убавина на препознатливото речиси инстантно, таа веднаш почнува да го раскажува нашето лично минато споредувајќи нè со високите морални идеали, потсетувајќи нè на свесно избраните доблести кои сакаме да нè претставуваат, на семејните вредности и на обврските како армигери кон нашата заедница. Заветот за чесно носење одредени бои, даден кон самите себеси, е најсилниот двигател кон еден благороднички живот, а во исто време е и вечен потсетник за одговорноста што ја имаме кон нашето минато и службата кон нашата иднина. Со свесно научен морал, ние како грбоносци, стануваме пример за добар живот исполнет со вредности од библиски размери: светост преку вистинито правилно дејствување и храброст во бранење на беспомошните. Единствено одлуката за секојдневие исполнето со вакви добродетелства нè прави вистински грбоносци.

БЛАГОРОДНОСТА НА ИДЕНТИТЕТОТ

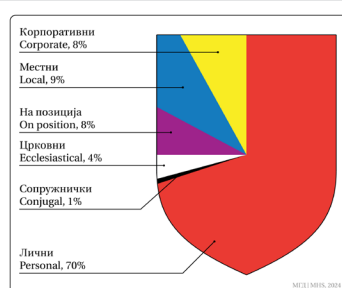
Восочниот печат на блазонирањето во Македонија се наоѓа во Македонското грбословно друштво. Веќе две децении ја облагородува домашната култура со регистрирање нови граѓански грбови, решавање нобиларни прашања и истражување на македонското хералдичко наследство. Одржувајќи ги правилата на наследни ознаки насликани на штит („Хералдика“) здружението ги почитува безвременските принципи на слобода за носење оружје (а преведено за модерната денешнина: слобода за носење збор, слобода за самоидентификација) и сопственост со наследство. „Единствено слободните субјекти имаат право на грб, а механизмот за давање и добивање грб е во надлежност на повисоките хералдички власти. ...Затоа грбот е правна институција и најважен знак за идентификација“ (Јоновски 2014, 60). Од сето тоа збогатување што (покрај хералдичките) ни го даваат и вексиолошките, фалеристичките и шивалристичките активности на МГД — мојата анализа ќе се задржи само на македонскиот регистар на грбови и визуелна категоризација на неговите блазони.

INTRODUCTION

Heraldry is much more than mere visual symbol of the history of our family. Surpassing the universal beauty of the recognizable, almost instantly, it immediately begins to narrate our personal past comparing us to high moral ideals; reminding us on the consciously chosen virtues that we want to represent us, our family values and the obligations of the armigers towards our community. The covenant to honorably bear certain colors, given to oneself, is the strongest driver towards a noble life and at the same time is an eternal reminder of the responsibility we have to our past and the service in our future. With morals consciously taught, we as armigers become an example of a good life with values of biblical proportions: the holiness through true right action and courage in defending the helpless. Only a decision to enjoy everyday life with charity makes us true armiger.

THE NOBLENESS OF IDENTITY

The wax seal of blazonization in Macedonia can be found in the Macedonian Heraldic Society (MHS). Already two decades ennobling the domestic culture by registering new burger coats of arms, solving noble issues and researching the Macedonian heraldic heritage. Upholding the rules of the inheritable insignia painted on a shield (“Хералдика“) the society respects the timeless principles of freedom to bear arms (and translated for today’s modern: freedom of speech, freedom of self-identification) and property by inheritance. “Only the free are entitled to have the right to a coat of arms, the mechanism for giving and receiving a coat of arms is within the competence of the heraldic authorities. ...That is why the coat of arms is a legal institution and the most important sign for identification” (Jonovski 2014, 60). Of all the enrichment (besides the heraldic) that vexillological, faleristic and chivalric activities of the MHS does provide — my analysis will be focused only on the Macedonian Register of coats of arms and a visual categorization of its blazons.

Сл./Fig. 1

ОБЕДИНЕТИ ПОД БАНЕРОТ

До почетокот на 2024 година, македонскиот хералдички регистар брои седумдесет и шест блазони, помеѓу кои првиот регистриран грб е на Македонското хералдичко здружение — заведен во 2004 година. Од нив, педесет и три се лични (Јоновски, 2012), еден е заеднички грб на сопружници, три се црковни, шест се грбови на позиција, седум се месни (Nacevski, 2019) и шест се корпоративни (сл. 1).

СТАБИЛНОСТА НА ШТИТОТ

Повеќето го искористиле готскиот штит како основа, речиси две третини (63 %, или 48 грбови), а втори по употреба се ренесансниот и шпанскиот штит, обата со по 7 грбови. Третозастапен е англискиот штит, 4 грбови; потоа францускиот, 3 грбови; понатаму полскиот со 2 грбови и на големиот крај имаме сеприсуство од барокниот, варјашкиот, кружниот и германскиот штит со по 1 грб, исто како и од единствениот долгнавест 12-вековен штит (со полукруг горе и остар агол долу).

Што се однесува на колоритот како основа за грб, повеќето штитови се со една боја, поточно 42; наспроти штитовите со еден метал, кои се 10. Преостанатите штитови се поделени на најразлични начини: 13 од нив се меѓусебно поделени со боја и метал; додека 11 се со боја и друга боја (сл. 2).

Од еднобојните штитови најзастапени се црвените, приближно една третина, или вкупно 18. Следуваат сините штитови 12 на број, црните се 8, сребрените 6, златните 5, пурпурните се 2 и со зелена боја е 1 (сл. 3).

Врз овие бои и метали во Регистарот се пројавува една богата колекција на хералдички фигури — и чесни и обични. Од ординарии и геометриски фигури најзастапено е стропило-то, еднаесет пати. Превезот се појавува четири пати. Појасот, челото и Андреевиот крст се присутни по три пати. Левиот превез се јавува два пати, а крстот еднаш и клин од основа исто така еднаш.

Обраб има на 8 грбови, од кои 2 се градо-брански а 1 е скосен. Од овие бордури, 4 се златни, 2 се црвени, 2 се наизменични (двете со комбинација на метал и боја) и 1 е сребрена.

UNITED UNDER THE BANNER

Until the beginning of 2024, the Macedonian Heraldic Register contains seventy-six blazons, among which the first registered coat of arms is that of the Macedonian Heraldry Society — is recorded in 2004. Of these, fifty-three are personal (Јоновски, 2012), one is a joint coat of arms of spouses, three are churches, six are coats of arms of a position, seven are civic (Nacevski, 2019) and six are corporate (Fig. 1).

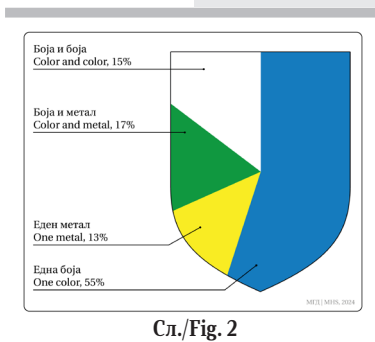
THE STABILITY OF THE SHIELD

Most used the gothic shield as a base, two-thirds (63% or 48 coats of arms) and second only to the use of the Renaissance and Spanish shield, both with 7 coats of arms. Third is the English shield, with 4 coats of arms; then the French, 3 arms; then the Polish with 2 coats of arms and at the other end there are the omnipresence of the Baroque, Heater, round and German shields with 1 coat of arms each, as well as the only oblong 12th century shield (with a semicircle above and a sharp corner below).

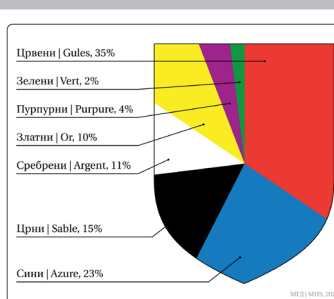
As for the color of the shield, most are of one color, 42 to be exact; as opposed to single-metal shields, which are 10. The remaining shields are divided in a variety of ways: 13 of them are mutually divided by color and metal; while 11 are of color and another color (Fig. 2).

From the monochrome shields, Gules is most frequent, nearly one third or 18 total. Followed by Azure shields 12 in total, Sable 8, Argent 6, Or 5, Purple 2 and Vert 1 (Fig. 3).

Over these colors and metals, the Register reveals a rich collection of heraldic figures—both ordinaries and common. Of the ordinary most frequent is the chevron, eleven times. The bend is found four times. The fess, chief and saltire are found three times each. The bent sinister is repeated twice and the cross once and one pile. Of these borders, four are Or, two are Gules, two are countercharged, and

Сл./Fig. 2

Сл./Fig. 3

Орамени елементи, пак, се вкупно шест. Тука имаме два превези и по едно од Андреев крст, стропило, основа и книга. Од нив, четири се орамени златно, а два сребрено.

СУПТИЛНОСТА НА ДЕКОРАЦИЈАТА

Пред да продолжиме кон обичните фигури, би сакал прво да ги забележиме репетициите од по три хералдички фигури „во“ и „на“ неколку ординарии. Поточно, на три превези имаме по три крстови, три листови и три цветови, а во еден превез имаме три сребреници; на две стропила има лилјани и цветови; на еден Андреев крст има пет тролисни крстови; на еден лев превез има волчји глави; на едно чело има прстени, а во три чела има ѕвезди, оризово класје и фалери; на еден појас има безанти; и во една основа има желади.

Од преостанатите репетиции, најчести се повторувањата 2-1. Имаме три ѕвезди, три пчели, на две места по три цветови, три коњски глави и три сонца кои се распоредени 2-1; имаме три празни триаголници поставени 1-2; шест ѕвезди поставени 3-3; и наизменично имаме поставеност само на една бордура, 4 цветови со 4 гроздови.

ХРАБРОСТА НА ОБИЧНОТО

Најпрепознатливите мотиви од Регистарот се обичните хералдички претстави. Или можеби, покоректно, тие се најзапааметливите. Македонските грбоносци се креативни во можноста слободно да ги изразат своите афинитети со ефективно комбинирање на хералдичката симболика, притоа јасно искажувајќи ги силните фамилијарни ставови. Секако, трите хералди на грбословното друштво (македонскиот главен хералд, еригонскиот хералд и вардарскиот хералд) се тука да ги водат армигерите вистинито низ процесот на правилно дефинирање на секој од блазоните, истите тие блазони да бидат верни и достоини на носителот, и на самиот крај коректно да бидат запишани во Регистарот, кој пак е целокупната слика за современата македонска хералдика и нејзината заедница, која расте и се менува со секоја измината година, притоа сведочејќи и евидентирајќи еден мал фрагмент од македонската историја.

one is Argent. There are six fimbriated charges. There are two bends and one saltire, chevron, base and a book. Of them, four are fimbriated Or and two Argent.

THE SUBTLETY OF DECORATION

Before proceeding to the ordinary charges, we should like first to notice the repetition of three heraldic figures each “on” and “wise” several ordinaries. Specifically, on three bends we have three crosses, three leaves and three flowers, and on one bend we have three coins Argent; on two chevrons we have fleur-de-lys and flowers; on saltire there are five crosses bottonee; on bend sinister there are wolf’s heads; on on a chief there are rings and in three there are stars, a rice ear and phaleras; on one fess there are bezants; and in a base there are acorns.

Of the rest of the repetitions, the 2-1 repetitions are the most common. We have three stars, three bees, three flowers in two places, three horse heads and three suns which are arranged 2-1; we have three empty triangles placed 1-2; six stars placed 3-3; and alternately we have an arrangement of only one border, 4 flowers with 4 grapes alternatively.

THE COURAGE OF THE ORDINARY

The most recognizable motifs from the Register are the common heraldic charges. Or perhaps, more correctly, they are the most memorable. Macedonian armigers are creative in being able to freely express their affinities by effectively combining heraldic symbolism, while clearly expressing strong family attitudes. Of course, the three heralds of the Macedonian Heraldic Society (Chief Herald, Vardar Herald and Erigonian Herald) are here to guide the armigers truthfully through the process of correctly defining each of the blazons, so that those same blazons are faithful and worthy of the bearer, and at the very end to be correctly recorded in the Register; which in turn is the overall picture of contemporary Macedonian heraldry and its community, which grows and changes with each passing year, while witnessing and recording a small fragment of Macedonian history.

ОДЕЊЕ ВО МИР

Вербата во Бога е доминантна. Христијанскиот крст се јавува повеќе од која било друга хералдичка фигура, и е во најмногу варијанти. Историски, („Cross“) средновековните хералди биле запознаени со околу дваесет типови на крстови како уметничка претстава на симболот на Христовото распетие. А, подоцна, во викторијанските хералдички книги, може да се видат многу повеќе од триста варијации — сигурно како последица на недоволната комбинаторика од крстот како чесна хералдичка фигура и штитот како заднина за сите крстоносци од походите во Светата Земја. Бидејќи крстот игра главна и незаменлива улога во развојот на хералдиката, како што се распространува христијанството низ светот така се распространуваат и најкреативните решенија за претстава на Чесниот крст.

Регистарот брои присутност на крст во 14 блазони, а вкупната бројка на блазонирани крстови е 33. Најчестиот симбол во хералдиката, во Македонија е застапен преку тролистен крст на три блазони, но се појавува 17 пати, потоа преку ерусалимски крст на два блазони, латински крст на два блазони, тефтонски крст на два блазони, тефтонски крст на вера на еден блазон и по еднаш преку клинест, расцепен (вилообразен), плоснат, лилјанест триделен, радовишки крст и крст од пастирски стапови.

МАКЕДОНСКИОТ ЛАВ

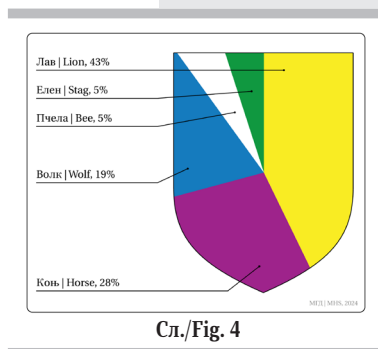
Најпознатата хералдичка сверка и симбол на витештвото не е резервирана само за кралските грбови. Храброста и силата што ја отсликува лавот ја имаат сите грбоносци. Поради ова и поради принципиелноста на оригиналност во хералдиката, а со тоа и дистинкција помеѓу сите штитоносци, за да се има лав во блазонот потребна е дефиниција на три специфични сегменти: позицијата на телото на лавот, поставеноста на главата на лавот и типот на опашката на лавот (Јоновски 2014, 88).

Во Македонија лавот е најприсутен, гледајќи како според најдените историски записи така и според тековното современо творештво. Царот на сите хералдички сверки го има задржано континуитетот до денес, јавувајќи се во Регистарот на грбови два пати во од, колку и во пресрет,

WALKING IN PEACE

Belief in God is dominant. The Christian cross occurs more than any other heraldic charge, and is in the most varieties. Historically, (“Cross”) medieval heralds were familiar with about twenty types of cross as an artistic representation of the symbol of Christ’s crucifixion; and later, in Victorian heraldic books, many more than three hundred variations can be seen—certainly due to insufficient combinatorics from the cross as an honorable heraldic figure and the shield as a background for all crusaders from the Holy Land campaigns. Since the cross plays a major and irreplaceable role in the development of heraldry, as Christianity spreads throughout the world, so do the most creative solutions for representing

the Holy Cross. The register counts the presence of a cross in 14 blazons and the total number of blazoned crosses is 33. The most common symbol in heraldry in Macedonia is represented by a cross bottonee on three blazons, but it appears 17 times, then by a Jerusalem cross on two blazons, a Latin cross on two blazons, Teutonic cross on two blazons, Teutonic cross of faith on one blazon and once cross potent, fourchee, quadreate, triparite flory, Radovish cross and cross of shepherd’s staves.

Сл./Fig. 4

THE MACEDONIAN LION

The most famous heraldic beast and symbol of chivalry is not only reserved for royal coats of arms. The courage and strength that the lion represents is shared by many armigers. Because of this and because of the principle of originality in heraldry and thus distinction between all shield bearers, to have a lion in the blazon requires the definition of three specific segments: the position of the lion’s body, the placement of the lion’s head and the type of the lion’s tail (Јоновски 2014, 88).

In Macedonia, the lion is the most present, seeing, both according to the historical records found and according to the current contemporary creation. The king of all heraldic beasts has retained continuity to the present day, appearing in the Register of Arms twice as passant, same as

два пати исправен и два пати разгневен, а на еден штит е претставен само со глава. Еден разгневен лав е крунисан и една откината лавовска глава е исто така крунисана. Забележувајќи ги пак главите — две се вперени, три се откинати, две се (заемно) свртени со тилот. Сите имаат единечна опашка.

Животните ги има на 21 штит. Најмногу се лавови — на девет грбови, потоа коњи на шест, волци се на четири, елен на еден и пчела исто така на еден. Вкупно имаме блазонирани 14 лавови, 10 коњи, 6 волци, 3 пчели и 1 елен (сл. 4).

ЦАРСКИОТ ОРЕЛ

Како што лавот е цар на земјата, така орелот е цар на небото. Оваа впечатлива граблива птица била распространета низ цела Европа и Азија, но денес е загрозен вид со заштитен статус. Поради самото восхитувачко присуство оваа птица била избрана за симбол на Австроунгарското Царство. Македонија е една од малкуте земји во кои оваа птица се приземјува и вгнездува. Денес, благодареејќи на програмите за заштита на ендемични видови, на и околу територијата на Македонија има 80-100 двојки на царски орли. А, во Регистарот на Македонското грбословно друштво има само три.

Птици наоѓаме на 7 места. На три од нив е блазониран орел, а на по едно има штрк, гулаб, египетски мршојадец и був. Штркот и гулабот се повторуваат два пати во своите соодветни блазони и во двата случаи тие се во позиција соочени (сл. 5).

ФАНТАСТИЧНИ СВЕРКИ

Митските суштества се исто така присутни во значителен број, на вкупно 10 грбови. Грифин, еден од припишаните симболи на Александар Македонски, го имаме кај четири грбоносци, но прикажан е пет пати. Хипокамп, препознатлив од грбот на МГД, кај три. Пегаз кај два и имаме змеј кај еден.

ХЕРАЛДИЧКО БОГАТСТВО

Од небесни тела имаме ѕвезда на 7 места, сонце на 6 и гром на 1.

Хуманоиди имаат четири носители на штит. Ангел има на два штита (еднаш херувим и ед-

combatant, twice rampant and twice saliant, and on one shield is represented with head only. An lion rampant is crowned and a severed lion's head is also crowned. Noticing the heads again — two are gardant, three are erised, two are (mutually) regardant. All have a single tail. There are animals on 21 shields. The lions are the most — on nine arms, then horses on six, wolves on four, a deer on one and a bee also on one. In total, we have 14 lions, 10 horses, 6 wolves, 3 bees and 1 deer emblazoned (Fig. 4).

THE IMPERIAL EAGLE

As the lion is the king of the earth, so the eagle is the king of the sky. This impressive bird of prey was spread throughout Europe and Asia, but today it is an endangered species with a protected status. Because of its admirable presence, this bird was chosen as a symbol of the Austro-Hungarian Empire. Macedonia is one of the few countries where this bird lands and nests. Today, thanks to the programs for the protection of endemic species, there are 80-100 pairs of imperial eagles in and around the territory of Macedonia. And in the Register of the Macedonian Heraldic Society there are only three.

We find birds in 7 arms. Three of them have an eagle, and one each has a stork, a dove, an Egyptian vulture and an owl. The stork and the dove are repeated twice in their respective blazons and in both cases they are in a facing gardant (Fig. 5).

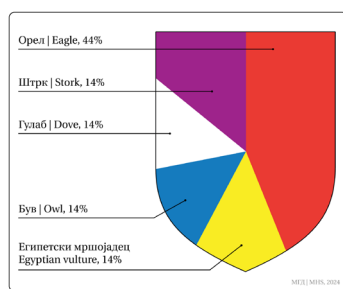
FANTASTIC BEASTS

Mythical creatures are also present in significant numbers, on a total of 10 coats of arms. A griffin, one of the attributed symbols of Alexander the Great, is found in four coats of arms, but it is shown five times. Hippocampus, recognizable by the arms of the MHS, in three. Pegasus at two and we have a dragon at one.

HERALDIC TREASURY

From celestial bodies we have a star in 7 arms, sun in 6 and thunder in 1.

Humanoids have four armigers. There is an angel on two shields (once a cherub and once in a

Сл./Fig. 5

наш во тетраморфон), рака на еден и дланка на еден.

Флорална тема наоѓаме во 29 грбови. Од растенија најчесто е гранчето, кое го има на 10 грбови. Цветот е на 5, листот е на 4, а дрвото на 3. На две места можеме да најдеме лилјан и лоза, а на едно — класје и детелина.

Оружје имаат 11 грбови. Македонскиот хералдички арсенал брои: четири грбови каде што се појавува меч, три грбови со претстави на замок, два со симбол штит и по еден со стрела, секира, фасција, пиштол, топ, нож (бодеж) и кула.

Градби има три. Една црква, еден аквадукт и една хералдичка фонтана.

Од предмети имаме 3 грбови со книга, 2 со знаме, 2 со клуч, 2 со перо и по 1 со палка и лаута; вкупно 11 грбови.

Поморски симболи имаат 2 грбови, еден брод и едно сидро.

Од сè преостанато ни останува разноликата богата индивидуалност на 10 грбови. Наоѓаме по еден грб со трискел, сребреник, срце, златник, Голема Мајка, бала, фалер, триаголник празен, чизла и монограмот хи-ро (сл. 6).

ЗАКЛУЧОК

Нашиот идентитет е насликан врз нашиот штит. Сите можат да видат кои сме, кое е нашето семејство и која е нашата историја. По кој пат сме пристигнале до овде, кон што се стремиме и, најважно, зошто го носиме токму тој штит. Зошто не поинаков? Што сакаме да заштитиме со него или од што сакаме тој да нè заштити нам? Дали е наш потсетник за некоја лична заложба во животот, аманет или можеби блазонот не е ништо повеќе од само наша рефлексивност врз штитот? Одговорите секогаш можеме да ги најдеме низ разговор со хералдиката.

tetramorphon), a hand on one and a palm on one.

We find a floral elements in 29 coats of arms. The most common plant is the branch, which is found on 10 arms. The flower is at 5, the leaf is at 4 and the tree is at 3. In two arms we can find a fleur-de-lys and a vine, and in one - an ear of corn and a clover.

Weapon have 11 on coats of arms. The Macedonian heraldic arsenal includes: four coats of arms where a sword, three coats of arms with representations of a castle, two with a shield symbol and one each with an arrow, an axe, a fascia, a gun, a cannon, a dagger and a tower.

There are three buildings. One church, one aqueduct and one heraldic fountain.

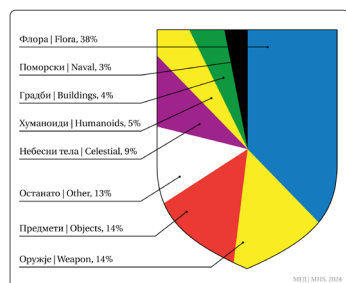
Of objects we have 3 coats of arms with a book, 2 with a flag, 2 with a key, 2 with a pen and 1 each with a club and a lute; a total of 11 crests.

Maritime symbols have on 2 arms, one ship and one anchor.

From everything else, we are left with the diverse, rich individuality of 10 arms. We find a coat of arms each with a triskel, a silver coin, a heart, a gold coin, a Great Mother, a woolpack, a phallera, an empty triangle, a boot and the Chi-ro monogram (Fig. 6).

CONCLUSION

Our identity is painted on our shield. Everyone can see who we are, who our family is, and what our history is. What path have we taken to get here, what are we striving for and, most importantly, why are we bearing that particular shield. Why not different? What do we want to protect with it or what do we want it to protect us from? Is it our reminder of some personal commitment in life, a bequest or maybe the blazon is nothing more than just our reflection on the shield? We can always find the answers through a conversation with heraldry.

Сл./Fig. 6

БИБЛИОГРАФИЈА • BIBLIOGRAPHY

- Јоновски, Јован (2014) Симболите на Македонија, Скопје: Силсон
- Јоновски, Јован (2012) „Македонски хералдички терминологијски речник“, Македонски Хералд, бр. 6
- Nacevski, Ivan. 2019. “Македонскиот територијално хералдички систем - Macedonian Civic Heraldry System”. Македонски хералд - Macedonian Herald,

no. 11 (July), 33-39. <https://doi.org/10.47763/mher18110033n>.

„Хералдика“, <https://heraldika.org.mk/heraldry/> посетено на 20.7.2024

„Cross“, <http://mistholme.com/dictionary/cross/> посетено на 20.7.2024

ХЕРАЛДИЧКА ИЗЛОЖБА „МАКЕДОНИЈА ВО СВЕТОТ НА ХЕРАЛДИКАТА“

Иван Нацевски

Нерецензирана статија

Изложбата „Македонија во светот на хералдиката“ претставува прво прикажување на дел од хералдичкото наследство и модерна хералдика, низ градовите во Македонија, на Македонското грбословно друштво (МГД). Авторите на изложбата, потпретседателот Иван Нацевски, претседателот д-р Јован Јоновски, заедно со Димитриј Михајловски од МГД, кој се погрижи за ликовното уредување на изложбата, даваат увид во најновите истражувања на МГД.

Претходно, пред петнаесет години, Јоновски ја постави постојната поставка „Хералдика на Македонија“ во Музејот на Македонија, која сè уште може да се посети. Овој пат, изложбата, надолнета со резултатите од последните 15 години, станува подостапна за граѓаните од другите градови на Македонија.

Македонското грбословно друштво и неговиот претеча Македонското хералдичко здружение постојат веќе 21 година. Основните цели на друштвото се истражување, промоција и развој на македонската хералдика. За остварувањето на овие цели МГД презема повеќе различни активности. Главна активност на друштвото е издавањето на списанието „Македонски хералд“. Друга активност на здружението е учеството на научни собири во земјата и странство. Друштвото се разбира и изработува грбови. За таа цел се води хералдички регистар, кој е единствен од таков вид во Македонија.

Истражувањата во областа на хералдиката во последната декада резултираа со нови, проширени и продлабочени знаења за грбот, односно грбовите на Македонија. Дополнително, активностите на друштвото во насока на популаризација на живата хералдика доведоа до зголемување на бројот на активно употребувани хералдички грбови кај нас. Така, покрај интересот за лични

HERALDIC EXHIBITION „MACEDONIA IN THE WORLD OF HERALDRY“

Ivan Nacevski

Non peer-reviewed article

The exhibition “Macedonia in the World of Heraldry” is the first presentation by the Macedonian Heraldic Society (MHS) of part of the heraldic heritage and modern heraldry in Macedonia to be shown throughout its cities. The authors of the exhibition, the vice-president, Ivan Nacevski, the president, Dr Jovan Jonovski, together with Dimitrij Mihajlovski from MHS, who designed of the exhibition, gave an insight into the latest research of MHS.

Previously, fifteen years ago, Jonovski set up the existing “Heraldry of Macedonia”, a permanent exhibition in the Museum of Macedonia, which can still be visited. This time, the exhibition, supplemented with the results of the last 15 years of research, becomes more accessible to citizens from other cities of Macedonia.

The Macedonian Heraldic Society and its predecessor, the Macedonian Heraldry Society, have existed for 21 years. The basic goals of the society are the research, promotion and development of Macedonian heraldry in general. For the realisation of these goals, MHS undertakes several different activities. The main activity of the society is the publication of its journal, *Macedonian Herald*. Another activity is the participation in scientific gatherings in the country and abroad. The society also devises coats of arms; for this purpose, a heraldic register is maintained, which is one of a kind in Macedonia.

Research in the field of heraldry in the last decade has resulted in new, expanded and deepened knowledge about coats of arms, i.e. coats of arms of Macedonia. In addition, the society’s activities aimed at popularising living heraldry led to an increase in the number of actively used coats of arms in our country. Thus, in addition to the interest in personal coats of

Сл./Fig. 1

грбови, друштвото успеа да воспостави соработка и со општини, клубови, организации и институции, кои како круна на таа соработка веќе можат да се пофалат со свои хералдички достигнувања.

Сосема логично, се наметна прашањето како овие нови истражувања да бидат претставени и доближени до пошироката македонска јавност. По предлог на нашиот грбоносец, познат публицист и неуморен борец за промоција на македонштината, господин Ставре Џиков, ја реализиравме идејата за хералдичка изложба. Уште на самиот почеток, особен интерес за изложбата изрази Центарот за култура „Ацо Караманов“ од Радовиш. Во тесна соработка со Никола Миовски и со поддршка на градоначалникот на Општина Радовиш, Ацо Ристов, беа обезбедени средства за материјализација на идејата. Изложбата беше подготвена и првпат беше поставена по повод 10 јуни, меѓународниот ден на хералдиката, во Галеријата во Радовиш каде што остана цела недела (сл. 1). Изборот на датум за отворањето беше симболичен и во традиција со повеќегодишната практика на МГД на истиот ден да организира активности со цел популаризација на хералдиката во Македонија. Треба да се напомене дека на 10 јуни 1128 година, во Руен (сегашна Франција) англискиот крал Хенри I го прогласил својот иден зет Годфри Плантагенет за витез. Во таа пригода му бил доделен грб, на син штит, шест златни лавови 3-2-1. Ова се смета за прв запис на доделување грб во историјата. Затоа овој датум е прогласен за светски ден на хералдиката.

По успешното отворање во Радовиш, беше пројавен интерес од многу општини и општински организации. Најнапред ЦК „Трајко Прокопиев“ од Куманово побара изложбата да биде поставена и таму (сл. 2). Така, на 11 јули таа беше от-

Сл./Fig. 2

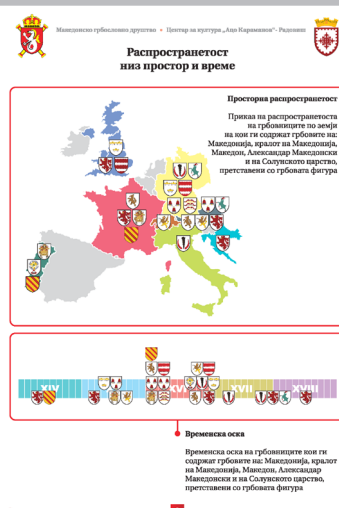
Сл./Fig. 3

arms, the society managed to establish cooperation with municipalities, clubs, organisations and institutions that, as the fruit of that cooperation, now can boast their own heraldic achievements.

In due course, the question arose as to how this new research should be presented and brought closer to the wider Macedonian public. At the suggestion of our armiger, a well-known publicist and a tireless fighter for the promotion of Macedonia, Mr Stavre Dzhikov, the idea of a heraldic exhibition arose. From the very beginning, the Culture Centre “Aco Karamanov” from Radovich expressed a particular interest in the idea for the exhibition. In close cooperation with Nikola Miovski and with the support of the mayor of the municipality of Radovich, Aco Ristov, funds were provided for the materialisation of the idea. The exhibition was prepared and first opened on 10th June, International

Heraldry Day, in the Gallery in Radovich, where it remained for a whole week (Fig. 1). The choice of opening date was symbolic and aligns with the long-standing practice of the MHS to organise activities aimed at popularising heraldry in Macedonia. It should be noted that on 10th June, 1128, in Rouen (now France), King Henry I of England knighted his future son-in-law, Godfrey Plantagenet. On that occasion he was granted a coat of arms, Azure, six lions Or 3-2-1. This is considered to be the first record of the granting of a coat of arms in history. That is why this date has been declared International Heraldry Day.

After the successful opening in Radovich, interest was expressed by many municipalities and municipal organisations. First of all, Culture Centre “Trajko Prokopiev” from Kumanovo asked that the exhibition be shown there as well (Fig. 2). So,

Сл./Fig. 4

ворена пред кумановската јавност, каде што од стотина присутни на отворањето, на едно место се најдоа и дузина грбоносци чии грбови се заведени во Македонскиот хералдички регистар, што претставува посебен настан. По две недели, колку што траеше изложбата, со посебен ентузијазам беше прифатена поканата од Крушево изложбата да биде дел од научно-културните средби „10 дена Крушевска Република“. Во соработка со Борис Маркоски и Зоран Богески од Историскиот музеј во Крушево, на 3 август во споменикот Илинден беше свечено отворена изложбата (сл. 3). Во таа пригода, проследена со богата уметничка програма, поздравен говор одржа и градоначалникот на Општина Крушево, Томе Христоски.

Следната изложба ќе биде отворена во ЦК „Марко Цепенков“ во Прилеп на 3 септември 2024 година.

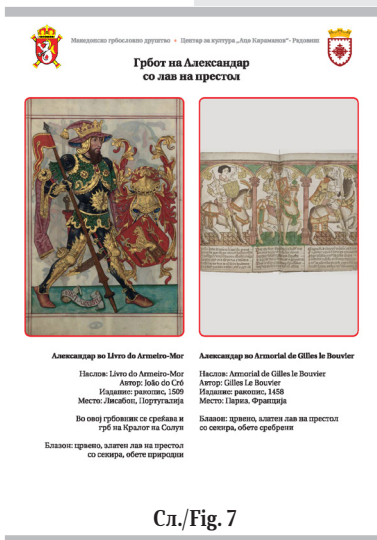
Изложбата „Македонија во светот на хералдиката“ е поставена на 35 панели и се состои од два дела. Во првиот дел се претставени историски грбови поврзани со Македонија. Овој дел од изложбата се однесува на одбрани делови од научноистражувачката дејност на друштвото. Првите три панели го прикажуваат развојот на досегашните истражувања за хералдиката воопшто и конкретно за грбот на Македонија, даваат увид во географската распространетост на изворите, како и хронолошки приказ на прикажаните грбови на изложбата (сл. 4). Во понатамошниот дел од изложбата грбовите на Македонија се дополнително поделени во 3 поддела, и тоа: Грбовите на Македонија од европските и илирските грбовници, грбовите на кралот на Македонија, како и припишаниот грб на Александар Македонски и принцот Македон од Ематија. Претставени се по неколку грба со повеќе различ-

отворена изложбата во Илинден беше свечено отворена изложбата (сл. 3). Во таа пригода, проследена со богата уметничка програма, поздравен говор одржа и градоначалникот на Општина Крушево, Томе Христоски.

refers to selected parts of the society's scientific research activity. The first three panels show the development of the research so far into heraldry in general and specifically concerning the coat of arms of Macedonia.

the coats of arms of Macedonia from the European and Illyrian Armoriales, the coats of arms of the King of Macedonia, as well as the attributed coat of arms of Alexander the Great

on 11th July, it was opened to the Kumanovo public, where, out of a hundred present at the opening, there were also a dozen armigers whose personal coats of arms are recorded in the Macedonian heraldic register, which represented a special event. After two weeks, as long as the exhibition lasted, the invitation from Krushevo was accepted with special enthusiasm to bring the exhibition a part of scientific-cultural manifestation “Ten days of Krushevo Republic”. In cooperation with Boris Markoski and Zoran Bogeski from the History Museum in Krushevo, the exhibition was officially opened on August 3 in the Iinden monument (Fig. 3). On that occasion, followed by a rich artistic program, the mayor of Krushevo Municipality, Tome Hristoski, gave a welcoming speech.

The next exhibition will be opened in Culture Centre “Marko Cepenkov” in Prilep on September 3, 2024.

The exhibition “Macedonia in the World of Heraldry” is displayed on 35 panels and consists of two parts. In the first part, historical coats of arms related to Macedonia are shown. This part of the exhibition refers to selected parts of the society's scientific research activity. The first three panels show the development of the research so far into heraldry in general and specifically concerning the coat of arms of Macedonia. They provide an insight into the geographical distribution of the sources as well as a chronological display of the coats of arms included in the exhibition (Fig. 4). In the further part of the exhibition, the coats of arms of Macedonia are further divided into 3 subsections, namely: the coats of arms of Macedonia from the European and Illyrian Armoriales, the coats of arms of the King of Macedonia, as well as the attributed coat of arms of Alexander the Great

ни симболи, а имено: лав, грифон, тојага меѓу рогови, свона, круни, јарец, волк, градобрански ремени и превези. Сите овие грбови, освен неколкуте илирски, потекнуваат од европски извори во раздобје од 14 до 18 век.

Панелите 4 и 5 прикажуваат грбови на Македонија и Александар со три свона (сл. 5). Панелите 6 и 7 прикажуваат грбови на Македонија, прикажуваат четири извори со тојага меѓу рогови. Блазонот тојага меѓу два рога е втор според застапеност по своната како грб на Македонија од досега познатите западноевропски извори. Најстариот засега познат извор од оваа блазонска подгрупа датира од крајот на 16 век.

Панелот 8 прикажува два извори на грбот на Македонија со градобрански ремени. Панелите 9, 10 и 11 прикажуваат грбови на Македонија со лав (сл. 6). Два извори се од вонилирската, а четири од илирската хералдика. Во продолжение панелите 12 и 13 прикажуваат грбови на Александар со лав како и предлогот на МГД (МХЗ) за државен грб на Македонија од 2014 година. Панелите 14 и 15 даваат по два извори со грбот на Александар како лав со секира и лав седнат на престол (сл. 7).

Следните два панели од изложбата прикажуваат грбови на Македонија и Александар со три круни како основен симбол.

На панелите 18 и 19 се прикажани грбови на Македонија и Александар со армила, самострел и јарец, а панел 20 го прикажува грбот на Александар со грифон (сл. 8). Наредните два панели прикажуваат три грба на принцот од Ематија со волк и еден грб на Александар со волк. Панел 23 е последен од првиот дел од изложбата и на него се претставени грбот на Солунското Кралство и грбот на Александар со превези.

Вториот дел од изложбата е

Сл./Fig. 8

Сл./Fig. 9

Сл./Fig. 10

and Prince Macedon of Emathia. They are represented by many coats of arms with several different symbols, namely: a lion, a griffin, a staff between horns, bells, crowns, a goat, a wolf, city fess embattled and bendlets. All these coats of arms, except for a few Illyrian ones, come from European sources in the period from the 14th to the 18th century.

Panels 4 and 5 show coats of arms of Macedonia and Alexander with three bells (fig. 5). Panels 6 and 7 show coats of arms of Macedonia showing four fountains and with a staff between horns. The blazon with staff between two horns is second in terms of frequency after the bells as the coat of arms of Macedonia from the Western European sources known so far (not counting the lion as the most frequent by far). The oldest so far known source from this blazon subgroup dates from the end of the 16th century.

Panel 8 shows two sources of the coat of arms of Macedonia with fess embattled. Panels 9, 10 and 11 show the coat of arms of Macedonia with a lion (fig. 6). Two sources are from extra-Illyrian heraldry, and four from Illyrian heraldry. Next, panels 12 and 13 show Alexander's coat of arms with a lion as well as the 2014 MHS proposal for the Macedonian coat of arms. Panels 14 and 15 provide two sources each with the coat of arms of Alexander as a lion with an axe and a lion seated on a throne (fig. 7).

The next two panels of the exhibition show the coats of arms of Macedonia and Alexander with three crowns as the basic symbol.

Panels 18 and 19 show the coats of arms of Macedonia and Alexander with armillary sphere, crossbow and goat, and panel 20 shows the coat of arms of Alexander with a griffin (Fig. 8). The next two panels show three coats of arms of the Prince of Emathia with a wolf and one coat of arms of Alexander with a wolf. Panel 23 is the last of the first part of the exhibition

посветен на живата македонска хералдика и се однесува на чисто грбословната работа на друштвото. Во овој дел се претставени современи македонски грбови повторно поделени во 3 поддела, и тоа: грбови на институции и организации, општински грбови и лични грбови. Така, панел 24 прави приказ на македонскиот територијално-хералдички систем и неговите составни елементи (сл. 9). Панел 25 го прикажува грбот на Општина Радовиш како прва општина во Македонија која доби грб целосно во согласност со хералдичките правила и прописи (сл. 10). Панел 26 дава приказ на грбот на град Скопје низ истори-

ска перспектива, а воедно и нуди можно хералдичко решение во рамките со начелата на македонскиот територијално-хералдички систем. Панелите 27, 28 и 29 прикажуваат општински грбови кои се изработени и регистрирани од Македонското грбословно друштво. Панел 30 ја прикажува хералдиката на МГД, односно положбената хералдика во рамките на друштвото (сл. 11).

Панел 31 прикажува државна и институционална хералдика. Тука се поместени грбот на претседателот на Република Македонија, како и грбот на Македонската православна црква – Охридска архиепископија. Обата грба се изработени од некогашни и сегашни членови на МГД (сл. 12). Следниот панел 32 прикажува корпоративна хералдика, и тоа грбовите на Клубот на генерали и Аикидо-клуб „Агатсу“ од Куманово. Панелите 33 и 34 прикажуваат четири лични грбови на поединци изработени и регистрирани во регистарот на МГД (сл. 13). Последниот 35. панел прикажува обид за хералдизација на општинските грбови на Штип и Струмица.

Сл./Fig. 11

Сл./Fig. 12

Сл./Fig. 13

and shows the coat of arms of the Kingdom of Thessalonica and the veiled coat of arms of Alexander.

The second part of the exhibition is dedicated to living Macedonian heraldry and refers to the heraldic work of the society. In this section, modern Macedonian coats of arms are presented, again divided into 3 subsections: coats of arms of institutions and organisations, municipal coats of arms and personal coats of arms. Panel 24 shows the Macedonian territorial-heraldic system and its constituent elements (Fig. 9). Panel 25 shows the coat of arms of municipality of Radovish as the first in Macedonia that received a coat of arms fully in accordance with heraldic rules and regulations (Fig. 10). Panel 26 shows the coat of arms of the city of Skopje from a historical perspective, and also offers a possible heraldic solution in accordance with the principles of the Macedonian territorial-heraldic system. Panels 27, 28 and 29 show municipal coats of arms that were devised and registered by the Macedonian Heraldic Society. Panel 30 shows the heraldry of MHS, i.e. the coats of arms of the officers in the society (fig. 11).

Panel 31 shows state and institutional heraldry. The coat of arms of the President of Macedonia as well as the coat of arms of the Macedonian Orthodox Church - Ohrid Archdiocese have been showed here. Both coats of arms were designed by past and present members of MHS (fig. 12). The next panel 32 shows corporate heraldry, namely the coats of arms of the Club of Generals and Aikido Club Agatsu from Kumanovo. Panels 33 and 34 show four personal coats of arms of individuals devised and registered in the MGD register (fig. 13). The last 35 panel shows an attempt to make the municipal coats of arms of Shtip and Strumica conform more fully with heraldic conventions.

ГРБ НА МАРИЈА КРСТЕВСКА
Професионален војник од Куманово

Штит: Сребрено, посеано со црни продупчени осмокрака ѕвезди, на црн лев превез златна фасција.

Челенка: Две дабови гранки со сребрени желици врзани во дното со црвена врвца, исправена златна фасција вооружена сребрено.

Мантија: Црно поставено сребрено

Девиза: Semper parata

Девиза на македонски: Секогаш подготвена

Блазон: Иван Нацевски

Ембلاзон: Иван Нацевски

Заведен: број 1/2024 на 15.02.2024 година ■

ARMS OF MAIJA KRSTEVSKA
Professional soldier from Kumanovo

Shield: Argent, semee of stars of 8 points Sable pierced of the field, on a bend sinister Sable a fasces Or.

Crest: A fasces in pale Or, axe Argent between two branches of oak Or fruited Argent tied in base with a ribbon Gules.

Mantle: Sable doubled Argent

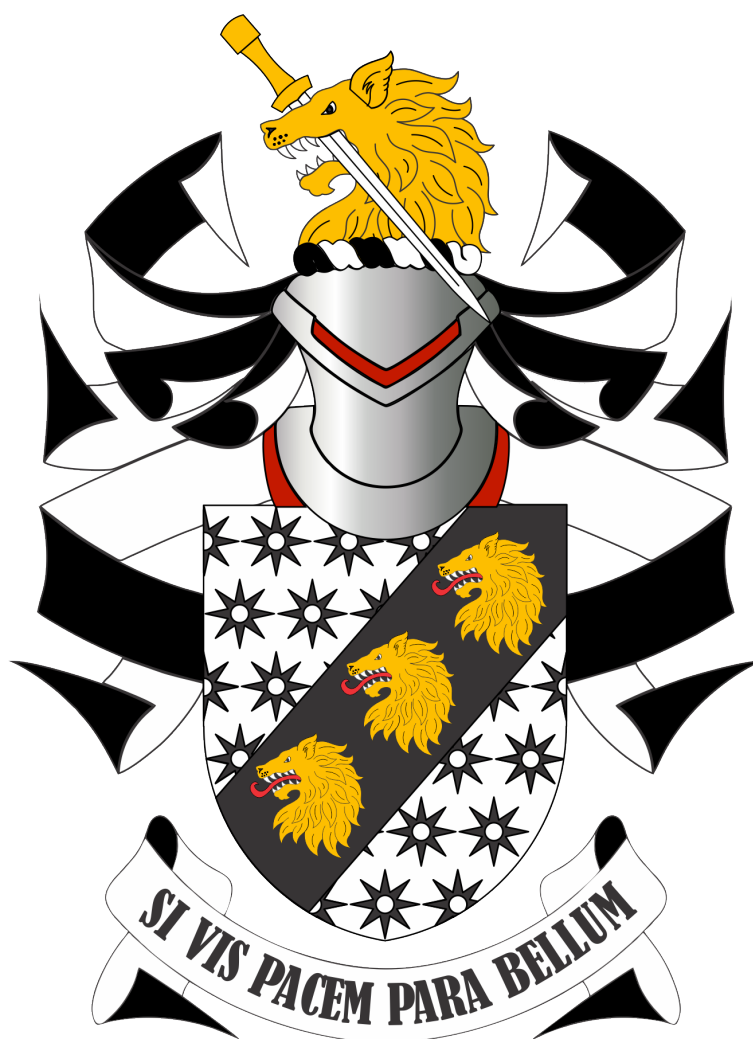
Motto: Semper parata

Motto in English: Always ready

Blazon: Ivan Nacevski

Emblazon: Ivan Nacevski

Registered: number 1/2024 on 15.02.2024 ■

ГРБ НА ВАЛЕНТИН КРСТЕВСКИ
Професионален војник од Куманово

Штит: Сребрено, посеано со црни продупчени осмокрака ѕвезди, три златни откинати волчи глави со црвен јазик.

Челенка: Златна волчја глава, вооружена црвено, во устата сребрен меч со златна дршка и балчак.

Мантија: Црно поставено сребрено

Девиза: Si vis pacem para bellum

Девиза на македонски: Ако бараш мир, подготви се за војна

Блазон: Иван Нацевски

Емблазон: Иван Нацевски

Заведен: број 2/2024 на 25.03.2024 година ■

ARMS OF VALENTIN KRSTEVSKI
Professional soldier from Kumanovo

Shield: Argent, semee of stars of 8 points Sable pierced of the field, on a bend sinister Sable three wolf's heads erased Or langued Gules.

Crest: A wolf head couped Or, langued Argent grasping in the mouth a sword blade downwards Argent hilted and pommelled Or.

Mantle: Sable doubled Argent

Motto: Si vis pacem para bellum

Motto in English: If you want peace, prepare for war

Blazon: Ivan Nacevski

Emblazon: Ivan Nacevski

Registered: number 2/2024 on 25.03.2024 ■

ГРБ НА ВЛАДИМИР ВЛАДЕВСКИ
Превозник од Куманово

Штит: Сино, на златно стропило меѓу три златни коњски глави, три сини лилјани.

Челенка: Половина сребрен бик со златни крилја, вооружен златно.

Мантија: Сино поставено златно

Девиза: Fortiter in re

Девиза на македонски: Во дела одлучен

Блазон: Иван Нацевски

Емблазон: Иван Нацевски

Заведен: број 3/2024 на 2.04.2024 година ■

ARMS OF VLADIMIR VLADEVSKI
Transporter from Kumanovo

Shield: Azure, on a chevron between three horse's head couped Or, three fleurs de lys Azure.

Crest: Demi bull Argent, horned, hooped and winged Or.

Mantle: Azure doubled Or

Motto: Fortiter in re

Motto in English: Powerfully in deed

Blazon: Ivan Nacevski

Emblazon: Ivan Nacevski

Registered: number 3/2024 on 2.04.2024 ■

ГРБ НА ЗОРАН АРСОВСКИ

Стоматолог од Куманово

Штит: Црно, сребрен був во приказ со отворени крилја, во канците држи златен меч, златен градобрански обраб.

Челенка: Златен був во приказ со отворени крилја, во канците држи сребрен меч со златна дршка и балчак.

Манџија: Црно поставено сребрено

Девиза: Non sine periculo

Девиза на македонски: Не без опасност

Блазон: Иван Нацевски

Емблазон: Иван Нацевски

Заведен: број 4/2024 на 16.5.2024 година ■

ARMS OF ZORAN ARSOVSKI

Dentist from Kumanovo

Shield: Sable, an owl Argent, holding a sword Or fesswise, bordure embattled Or.

Crest: An owl rising Or, holding a sword Argent hilted Or fesswise.

Mantle: Sable doubled Argent

Motto: Non sine periculo

Motto in English: Not without danger

Blazon: Ivan Nacevski

Emblazon: Ivan Nacevski

Registered: number 4/2024 on 16.5.2024 ■